

Pro gradu –tutkielma

Maantiede

Kulttuurimaantiede

Meri-Rastilan luontoalueet asukkaiden, ekologisen tiedon ja kaavoittajien näkökulmasta

Pavel Ruotsi

2020

Ohjaaja: Venla Bernelius

Helsingin yliopisto

Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta

Geotieteiden ja maantieteen laitos

Maantieteen osasto

PL 64 (Gustav Hällströmin katu 2) 00014 Helsingin yliopisto

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta		Laitos - Institution - Department Geotieteiden ja maantieteen laitos Maantieteen osasto	
Tekijä - Författare - Author Pavel Ruotsi			
Työn nimi - Arbetets titel - Title Meri-Rastilan luontoalueet asukkaiden, ekologisen tiedon ja kaavoittajien näkökulmasta			
Oppiaine - Läroämne - Subject Kulttuurimaantiede			
Työn laji/- Arbetets art - Level/ Pro gradu –tutkielma		Aika - Datum - Month and year 3/2020	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 108 + 4.
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p>Tutkielman tavoitteena on ollut selvittää Meri-Rastilan luontoalueiden merkitys eri osapuolille käyttäen erilaisia, toisiaan täydentäviä tutkimusmetodeja ja teorioita. Tutkimusalueeksi valitsin Meri-Rastilan, koska asukkaiden arvostama ulkoilumetsä on useiden vuosien ajan ollut rakentamisuhan alla ja tämä on herättänyt runsaasti keskustelua, joka liittyy osaksi yleistä pääkaupunkiseudun asuinalueiden viihtyvyyden säilyttämiseen ja infrastruktuurin kehittämiseen liittyvää diskussiota. Lähdin liikkeelle aikaisempien tutkimustulosten ja tutkimuskirjallisuuden pohjalta kumpuavasta hypoteesista, jonka mukaan metsäiset luontoalueet ovat Meri-Rastilan ja Vuosaaren asukkaiden päivittäisessä elämässä merkityksellisiä. Tavoitteena on ollut myös soveltaa eri tietotyyppejä ja erilaisia luonnon arvottamiseen liittyviä teorioita niin, että ne konkretisoituisivat tällaisen ajankohtaisen ja paikallisen esimerkin avulla ja tuovat tähän aihealueeseen uutta tietoa.</p> <p>Tämän tutkimuksen keskeisenä tutkimusmenetelmänä on haastattelututkimus, jossa otantajoukon edustajat valittiin Meri-Rastilan ulkoilumetsän alueella satunnaisotannalla. Haastateltavia kertyi yhteensä 92, joista vähän yli puolet oli Meri-Rastilan asukkaita, osa taas Vuosaaren ja muun Helsingin asukkaita. Haastattelujen ja teoreettisen viitekehyksen muodostavan tutkimuskirjallisuuden lisäksi täydensin tietoa valokuvaamalla ja tutkimusaluetta havainnoimalla, mikä mahdollisti syvällisemmän ja yksityiskohtaisemman tulkinnan ja eliminoi väärinkäsitysten mahdollisuudet.</p> <p>Haastateltavien antamien vastauksien perusteella voidaan päätellä, että Meri-Rastilan luontoalueet ovat asukkaiden elämänlaadulle tärkeitä ja erilaiset ulkoilijat arvostivat luontoalueiden eri piirteitä, vaikka suurin osa ulkoili samoilla alueilla. Selvisi myös, että eri tietotyyppien edustajien eroavaisuuksiin perustuva luokittelu oli tässä tutkimuksessa toimiva työkalu. Tämän tutkimuksen herättämät lisäkysymykset kannustavat jatkamaan aihetta koskevien lisätutkimusten parissa niin Meri-Rastilan alueella, että muuallakin Vuosaarella.</p>			
Avainsanat - Nyckelord kaupunkimetsä, Meri-Rastila, Vuosaari, viheralueet, kaupunkimaantiede,			
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited HELDA			
Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information			

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1. Aiheen ajankohtaisuus.....	1
1.2. Meri-Rastilan viheralueet tapausesimerkinä.....	2
1.3. Tutkimusaihe osana akateemista keskustelua eri tiedonmuodoista ja lähiluonnon merkityksestä asukkaille.....	4
2. Tehtävänasettelu ja tutkimuskysymykset.....	6
3. Teoria ja aikaisemmat tutkimukset.....	9
3.1. Tietotyypit. Ekologinen, kokemuksellinen, kaupunkisuunnittelu- ja paikallinen tieto.....	9
3.1.1. Kaupunkisuunnittelun viranhaltijoiden tietotyyppi.....	12
3.1.2. Ekologinen tieto.....	14
3.1.3. Asukaslähtöinen tieto ja lähiluonnon merkitys.....	16
3.1.4. Subjektiviisen kokemustiedon heikkoudet ja vahvuudet.....	17
3.2. Luontokohteet kaupunkisuunnittelussa.....	18
3.2.1. Ekologisesti tärkeät biotoopit kaupunkiympäristössä.....	18
3.2.2. Taajamametsän piirteet.....	28
3.2.2.1. Taajamametsän määritelmä.....	28
3.2.2.2. Taajamametsien arvostetut piirteet.....	31
3.3. Meri-Rastila tutkimusalueena.....	33
3.3.1. Tutkimusalueen sijainti ja rajaus.....	33
3.4. Tutkielmassa käsiteltävät luontokohteet.....	35
3.4.1. Meri-Rastilan ja Ramsinniemen viheraluekokonaisuus.....	35
3.4.1.1. Meri-Rastilan ulkoilumetsän yleispiirteet.....	36
3.4.1.2. Ramsinniemen luontoalueiden yleispiirteet.....	40
3.4.1.3. Tutkimusalueen maisemallisesti, ekologisesti ja geologisesti merkittävät kohteet.....	42

3.5. Lähiluontoa- ja ympäristöä koskevat tutkimukset Meri-Rastilasta.....	57
3.6. Meri-Rastilan asuinalueen muodostuminen ja kehittämissuunnitelmat.....	60
3.6.1. Meri-Rastilan alueen historiaa.....	60
3.6.2. Kaavoitussuunnitelmat.....	62
4. Tutkimusmenetelmät.....	75
4.1 Haastattelu tutkimusmenetelmänä.....	75
4.1.1. Haastattelupaikan ja otantajoukon valinta.....	75
4.1.2. Haastattelurungon kysymysten muotoilu.....	76
4.1.3. Haastattelumetodin valinta.....	77
4.1.4 Tutkimuskirjallisuuden valinta.....	78
3.1.5. Haastatteluaineiston analysointimenetelmät.....	79
5. Tutkimustulokset.....	81
5.1. Aineiston rakenne ja sen vaikutukset tutkimustuloksiin.....	81
5.2. Meri-Rastilan ulkoilumetsä.....	82
5.3. Ramsinniemen luontokokonaisuus.....	89
5.4. Tutkimusalueen maisemallisesti, ekologisesti ja geologisesti merkittävät kohteet.....	91
5.5. Tutkimuksen rajoitteet.....	93
6. Johtopäätökset ja jatkotutkimusideat.....	98
Lähdekirjallisuus.....	101
Liitteet.....	109

1. Johdanto

1.1. Aiheen ajankohtaisuus

Meri-Rastilan länsirannan osayleiskaava luonnos herätti joulukuussa 2013 laajaa kaupunkipoliittista keskustelua, kun sitä koskeva kaupunginvaltuuston päätös oli tullut runsaasti kritiikkiä herättäen. Tämä kiivas, osin tunnepitoisin, osin objektiivisin argumentein pohjustettu debatti voidaan nähdä osana laajempaa, kasvavan ja kehittyvän pääkaupunkiseudun kaupunkisuunnittelun haasteisiin liittyvää prosessia, jossa pienempien alueyksiköiden, kuten kaupunginosien ja kaupunginosien osa-alueiden, kehitykseen vaikuttavat suuremman mittakaavan kehitysprosessit - ja suunnitelmat ja eri osapuolilla on keskenään ristiriitaiset intressit.

Tämän tutkimuksen kannalta ilmiötä on hedelmällistä tarkastella eri osapuolten toisistaan poikkeavilla tilakäsityksillä ja konkreettisemmin erilaisilla tavoilla hahmottaa kaupunkiluonto. Tämä tulee tässä tutkielmassa paremmin esille kuitenkin vasta ensimmäisessä teorialuvussa, jossa keskustellaan ”*representatiivisesta, kokemuksellisesta ja objektiivisesta luonnosta*”. Esimerkkinä edellisessä kappaleessa mainituista laajemmista prosesseista, jotka vaikuttavat Meri-Rastilan ulkoilualueiden tulevaisuuteen, voidaan pitää esimerkiksi julkisessa mediassa esillä olleita Helsingin kehittämissuunnitelmia, joilla pyritään takaamaan tarpeeksi asuntoja uusille asukkaille, säilyttäen samalla viihtyisä ja miellyttävä elinympäristö, johon kuuluu myös monipuoliset viheralueet. Luonto – ja virkistysarvojen säilyttämisen ohella myös asuntotuotanto on yksi tärkeimmistä tavoitteista ja siksi on mahdotonta, että poliittiset päättäjät pystyisivät takaamaan viheralueiden säilymisen kaikkialla yhtä tasapuolisesti. Nämä ovat siis koko Helsinkiä koskevat strategiat, joiden tavoitteena on tasapainoisen ja monipuolisen kaupunkikehityksen takaaminen. Meri-Rastilan länsirantaa koskevan osayleiskaava 2002 kohdalla huomataan sama kehityskulku. Meri-Rastilan länsirantaa koskevalla osayleiskaavalla halutaan helpottaa virkistysmahdollisuuksia luonnossa ja meren äärellä, säilyttää arvokkaat luontokohteet ja samalla tehdä alueesta kaupunkimaisempi, tehokkaampi ja nostaa sen statusta muuttamalla sen väestöpohjaa ja turvata asuntotarve (KSV 2012).

Asukkaat ovat yleensä suhtautuneet täydennysrakentamiseen kaupunkisuunnittelijoita negatiivisemmin, koska heille juuri lähiluonto ja väljyys ovat olleet viihtyvyyden kannalta tärkeitä (Vilkuna 1997:164). Kuten Niemi (2006:225) on todennut, vuosaarelaisille oma asuinalue ja sen positiiviset piirteet ovat ykkösprioriteetti, kun taas kaupunginvaltuuston tavoitteena on suunnitella alueita ja asuntopolitiikkaa koko Helsingin tilannetta silmällä pitäen. Esimerkiksi ympäristölainsäädännössä mainitaan Helsingin seudun erityiskysymykset, joiden tavoitteena on puuttua

yhdyskuntarakenteen hajautumiseen ja etäisyyksien kasvuun, mutta samalla pitää ympäristö viihtyisänä (Ranta 2007:62). Etenkin raideliikenteen varrelle pyritään luomaan työpaikkoja ja asuinalueita, jotta yhdyskuntarakenne olisi mahdollisimman järkevä ja tiivis (Ranta 2007:62). Osana valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja Helsingin kaupungin strategiaohjelman ohjaaman yhdyskuntarakenteen kestävästä kehitystä pidetään raideliikenteen asemansuutujen asuinalueiden tiivistämistä (KSV 2012:9). Tästä voidaan päätellä, että yleisenä tavoitteena on noudattaa kestävä kehityksen perusperiaatteita edistämällä tiiviimmän ja energiatehokkaamman kaupunkirakenteen syntymistä. Tämänkaltaisen tiiviin ja julkisen liikenteen solmukohtien ympärille keskittyneen kaupunkirakenteen idean taustalla on siis hiilidioksidipäästöjen hillitseminen yksityisautoilun tarvetta vähentämällä, mikä on ilmastoystävällistä. Esimerkiksi rakenteilla olevaa raidejokeria voidaan pitää yksittäisenä hankkeena, jonka tavoitteena on lisätä julkisen liikenteen käyttöä. Taustalla on jälleen kestävä kehitys –ajattelu, joka on jo pitkään ollut ajankohtainen teema ja on tullut jo lähes kaikille tutuksi. Kaupunkirakenteen tiivistämisen uskotaan myös säästävän kaupungin suuria viheralueita rakentamiselta (Niemelä, Tyrväinen & Schulman 2009:10).

1.2. Meri-Rastilan viheralueet tapausesimerkkinä

Valitsin tutkimusalueeksi Meri-Rastilan viheralueet, koska Meri-Rastilan viheralueiden supistumiseen liittyvät huolet voidaan nähdä osana laajempaa huolta koko Helsingin tai ehkä jopa pääkaupunkiseudun viheralueiden määrän ja laadun riittävydestä tuleville sukupolville. Tätä tutkimusaluetta tarkastellessa viheralueiden merkitys Helsingissä ja pääkaupunkiseudulla avautuu paikallisen esimerkin avulla, jolloin koko aihetta, eli viheralueiden merkitystä kaupunkilaisille ja asukkaiden ja kaupunkisuunnittelijoiden välisiä näkemyseroja on helppo hahmottaa.

Meri-Rastilan viheralueita voidaan tarkastella sekä osana Helsingin viheralueita, Vuosaaren viheralueita, että omana kokonaisuutena. Helsingissä luontokohteet –tai alueet ovat virkistykseen kannalta keskeisiä. Erään esimerkin mukaan Helsingin luontoalueita voisi luonnehtia ”*pikkuparatiiseiksi*” ja ”*henkireiäksi*”, jotka tarjoavat miellyttävän luontokokemuksen kaupungissa (Pietilä 2001:5). Helsingin kaupunginosista Vuosaari on soveltuva kohde kaupunkiluonnon merkityksen tutkimiseen monesta eri syystä. Esimerkiksi Vilkun (1997:170) mukaan Vuosaarta on pidetty laajojen virkistys –ja luonnonsuojelun alueiden olemassaolon takia koko kaupungin ja jopa seudun ”vihreänä keuhkona”. Vuosaaren eteläosa, johon kuuluvat Meri-Rastila, Kallahti ja Aurinkolahti, on luonnon –ja maisema-arvoiltaan merkittävä ja monipuolisia (Siuruainen et al. 2011:7) ja sen länsiosa kuuluu Itä-Helsingin kulttuuripuisto –vihersormikokonaisuuteen. (Siuruainen et al. 2011:29). Arvokkaat luontokohteet sijoittuvat pääasiassa Meri-Rastilan,

Kallahden ja Uutelan metsäisille alueille ja luontokohteet ovat merkittäviä geologisesti, linnustollisesti, kasvistollisesti ja siellä esiintyvien lepakoiden ja matelijoiden takia. (Siuruainen et al. 2011:18). Niemelä, Tyrväinen & Schulman (2009:11) mainitsevat virkistysarvot ja luonnon monimuotoisuuden tämän alueen tärkeiksi piirteiksi.

Meri-Rastilan kaltaiselle uudehkon asuinalueen imagolle nimenomaan lähiluonto on tärkeä, varsinkin kun Meri-Rastilan metsä kuuluu maisemallisesti, ekologisesti ja virkistyskäytön kannalta arvokkaaseen viheralueverkostoon. Myös sen suosio lähialueen asukkaiden keskuudessa viestii sen merkityksestä. Meri-Rastilan metsä on Helsingin mittakaavassa suhteellisen laaja-alainen (Hughes et al. 2012:5) ja näin ollen sillä on merkittävä asema paikan hengen luojana. Meri-Rastilan ulkoilumetsä on Uutelan metsän ja Kallahdenniemen ohella suhteellisen suuri viheralue Itä-Helsingissä.

Lienee kuitenkin perusteltua olettaa, että kaupunkisuunnittelun näkökulmasta laajoja, ulkoilulle tärkeimpiä pääkaupunkiseudun viheralueita ovat esimerkiksi Nuuksio ja Sipoonkorpi, ja Pohjois-Helsingissä sijaitseva Haltialan metsäalue lähiympäristöineen sekä siihen yhdistyvä Keskuspuisto, sillä ne ovat päivä- ja viikonloppuretkikohteita ja Nuuksio ja Sipoonkorpi myös kansallispuistoja. Seuraava sitaatti ympäristölainsäädännöstä kuvastaa melko hyvin sitä, minkä tyyppiset luontoalueet ovat merkittävimpiä. *”Alueidenkäytön suunnittelussa on turvattava väestön tarpeiden edellyttämät ylikunnalliseen virkistyskäyttöön soveltuvat riittävän laajat ja vetovoimaiset vapaa-ajan alueet.”* (Ranta 2007:62). Tästä päätellen, Meri-Rastilan länsireunalla sijaitsevan metsän ja Ramsinniemen viheralueiden ei todennäköisesti ajatella olevan keskeisimpiä ulkoilualueita. Kuitenkin se, että Meri-Rastilan 1,2 km pitkä ja 400-500 metriä leveä rakentamaton ja kaupungin omistuksessa oleva (Lohi 2016:170, b) on julkista ja rakentamatonta tilaa, joka on vapaasti kaikkien käytettävissä, kertoo sen paikallisesta merkittävydestä. Esimerkiksi Keisteri-Sipilä (2018:19) kuvailee Meri-Rastilan ulkoilualuetta koululaisten, pyöräilijöiden, hiihtäjien ja lenkkeilijöiden suosimaksi paikaksi.

Tämän melko yhtenäisen viheraluekokonaisuuden, johon kuuluu Meri-Rastilan länsirannan ulkoilumetsä ja Ramsinniemen luontoalueet, verrattain suuri pinta-ala tekee sitä tässä suhteessa väliinpuotoajan, jolloin se on enemmän kuin pienialainen, vailla selkeää käyttötarkoitusta oleva metsä kerrostaloalueen kupeessa, mutta se ei täytä laajan, retkeilykäyttöön tarkoitettua luontoalueen tunnusmerkkejä. Se ei ole myöskään luonnonsuojelualue, mutta sen vaihtelevat ympäristöt (Rautio et al. 2003:19; Siuruainen et al. 2011:78-80) tekevät siitä luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaan. Tämä väliinpuotoaja-asema tekeekin mielestäni Meri-Rastilan viheralueista mielenkiintoisen tutkimuskohteen, sillä niiden merkityksestä ja tarkoituksesta viheralueiden

hierarkiassa ei ole yksimielisyyttä, mikä synnyttää vahvaa argumentaatiota sekä puolesta että vastaan. Se, että asukkaille pienemmätkin luontoalueet ovat puolustamisen arvoisia, korostaa nimenomaan lähivirkistysalueiden tärkeyttä suurempien luontoalueiden ohella (Niemelä, Tyrväinen & Schulman 2009:10). Siuruaisen et al. (2011:78) näkökulmasta Meri-Rastilan ja Ramsinniemen alueet voidaan tarkastella ekologisena ja sosiaalisena kokonaisuutena. Tämänkin takia tutkielmassani olen valinnut tutkimusalueen luontoalueiden tarkastelunäkökulmaksi niin asukkaita edustavan, kokemusperäisen, että ekologisen tiedon.

1.3. Tutkimusaihe osana akateemista keskustelua eri tiedonmuodoista ja lähiluonnon merkityksestä asukkaille

Tutkimusaiheeni liittyy sekä Helsingin kaupunkikehitystä ohjaavien strategiaohjelmien, asumispolitiikan toteuttamisen ja viihtyvyyden välisen tasapainon löytämisen haasteisiin, että yleisempään tieteelliseen keskusteluun kaupunkialueiden luonnosta ja niiden merkityksestä lähialueen asukkaille. Kaupunkialueilla sijaitsevien luontoalueiden merkitystä asukkaille ja luonnon terveysvaikutuksia on tutkittu laajalti niin ulkomailla kuin Suomessakin. Eritoten lähiluontoalueiden vaikutusta terveyteen ja hyvinvointiin on tutkittu laajalti. Tyrväisen ja Korpelan (2009) mukaan kaupunkien luontoalueet vaikuttavat positiivisesti ihmisten fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin kannustamalla ulkoilemaan. Tällä on puolestaan epäsuora vaikutus työkykyyn ja tuottavuuteen (Tyrväinen & Korpela 2009). Tässä tutkielmassa ei ole kuitenkaan tarkoitus perehtyä luonnossa oleskelusta saataviin terveysvaikutusten tutkimiseen, sillä se vaatisi kokonaan erillisen tutkimuksen ollakseen mielenkiintoinen ja perusteellinen. Keskeisimpänä tutkimusintressinä tässä tutkimuksessa on aiheen tutkiminen siitä näkökulmasta, miten niin sanottujen maallikoiden kokemusperäinen tietotyyppi poikkeaa kaupunkisuunnitteluprofession edustajien näkemyksistä.

Asukkaita ja aluetta käyttäviä ulkoilijoita on etenkin 2000 –luvun alusta lähtien alettu kasvavissa määrin nähdä suunnitteluideoiden resurssina ja heidän osallistumismahdollisuuksia on pyritty monipuolistamaan. Ensimmäisiä paradigmanmuutoksen ilmentymiä olivat esimerkiksi John Friedman ja transaktiivinen suunnittelu sekä radikaali suunnittelu, jossa asiantuntijan ja asukkaan kohtaaminen ja ruohonjuuritason toiminta ovat olennaisia (Staffans 2002:194). Tämän jälkeen osallistamista on lisätty kaupunkisuunnittelussa. Toisaalta Häkli (1997:46) on pitänyt suunnitteluprosessia edelleen asiantuntijavaltaisena, vaikka suunnittelussa on helpotettu kansalaisten osallistumista ja heidän mielipiteitään huomioidaan enemmän. Faehnle (2009:89-90) tarkastelee muiden kategorisointitapojen ohella osallisia suunnittelun resurssina ja luonnon arvottajina, nämä eri ryhmäkategoriat oli muodostettu Greendecision –hankkeeseen haastatteluihin

osallistuneiden vastausten perusteella. Greendecision -hanke oli Suomen Akatemian rahoittama poikkitieteellinen ”Ekologisen ja yhteiskuntatieteellisen tiedon integraatio kaupunkisuunnittelussa”, joka oli Helsingin yliopiston ja Metsäntutkimuslaitoksen yhteinen Greendecision –tutkimusprojekti vuosilta 2006-2008 (Faehnle 2009:89-90). Greendecision –hankkeessa oli kyse ekologisen ja sosiaalisen tiedon hyödyntämisestä kaavoitusprosessissa ja viheralueita koskevassa päätöksenteossa. Yhtäläisyydet ja vastakkaisuudet olivat keskeisellä tavalla läsnä edellä mainitussa tutkimuksessa. Myös Bäcklundin (2009) mielestä kokemuksellinen tieto saatava näkyviin, sillä siitä voi tulkita, mikä edistää näiden asukkaiden hyvinvointia.

Tutkimusaiheeni liittyy asukasosallistumiseen liittyviin keskusteluihin, joissa puhutaan kaupungeissa sijaitsevan luonnonympäristön käyttötarkoituksesta ja merkityksestä päivittäiselle elämälle ja miten esimerkiksi asukkaat suhtautuvat uuden asuinalueen suunnitteluun. Asiantuntijoiden ja asukkaiden sekä kantaväestön ja maahanmuuttajaväestön käsitykset miellyttävästä lähiluonnosta ja sen roolista ihmisen elämässä ovat poikenneet, osittain erilaisten tilakäsitysten ja kulttuurillisen sekä ammatillisen taustan takia (Bäcklund 2009:51).

Hirvensalo (2015) esittelee Pro gradu –tutkielmassaan viheralueiden suunnitteluun liittyviä ongelmia, jotka ovat moniulotteisia ja vaikeasti ratkaistavissa ja vaativat kaikilta osapuolilta pitkää keskustelua ja kompromisseja, jottei neuvottelut kaatuisi molempien osapuolten kyvyttömyyteen ymmärtää toisiaan. Luostarinen (2018) käsittelee gradussaan asiantuntijoiden ja asukkaiden tilakäsitysten eroavaisuuksia ja niiden taustalla vaikuttavia tekijöitä, käyttäen esimerkkinä sitä, miten Helsingin yleiskaava vaikuttaa Laajasalon tilarakenteeseen. Luostarinen (2018) tarkastelee tilaa myös Henri Lefebvren tilakäsitykseen liittyvien teorioiden valossa, mikä tekee siitä osan tilan käsitteeseen liittyviä tieteenfilosofista keskustelua. Faehnle & Suomen ympäristökeskus (2010) on puolestaan tutkinut Suomessa asuvan maahanmuuttajaväestön integroitumista suomalaiseen luontoon etenkin kaupunkialueilla.

Aihetta yleensä eli lähiluonnon merkitystä paikallisille asukkaille eri puolilla Helsinkiä ja Meri-Rastilan asukkaiden mielipiteitä lähiluonnosta on tutkittu aiemmin, mutta tässä on kuitenkin mahdollista saada lisätutkimusten avulla uusia näkökulmia. Jo 1990- luvulla on ensimmäistä kertaa tutkittu Meri-Rastilan asukkaiden viihtymistä silloin uudella asuinalueella. 80 % mielestä luonto oli Meri-Rastilan asuinalueen viihtyvyyden kannalta keskeinen ja läheinen sijainti sekä rauhallisuus nousivat selvimmiksi esiin (Korhonen & Niska 1994:91). Heidän kirjoittamassaan *Meri-Rastila – kaupunkikylä* -teoksessa käsitellään Meri-Rastilan asuinaluetta koskevia arvostuksia asuntoineen, kortteleineen ja viheralueineen, kun taas Leppäsen (2016) Pro –gradun aiheena on Meri-Rastilan ulkoilumetsä.

2. Tehtävänasettelu ja tutkimuskysymykset

Tutkielman tavoitteena on viheralueille asukkaiden antaman arvostuksen ja kaupunkisuunnittelijoiden kaupungin viheralueita koskevan suunnittelustrategioiden ymmärryksen lisääminen arvioimalla aikaisemman tiedon pohjalta muotoutuvia teoreettisia oletuksia uudesta näkökulmasta ja testaamalla niitä ulkoilijahaastatteluista saatavilla tutkimustuloksilla.

Tarkoitukseni on siis sekä testata aikaisempia teorioita ja peilata uudella tutkimustyöllä saatuja tuloksia näihin teorioihin ja paralleeleihin tutkimuksiin. Tutkielman tärkeimpänä tavoitteena on tuoda esiin Meri-Rastilan asukkaiden ja siellä säännöllisesti ulkoilevien mielipiteiden sekä ekologisen asiantuntijatiedon keskeisimmät näkemyserot koskien Meri-Rastilan luontoalueita. Lisäksi tarkastelen osayleiskaavan 2002 maankäyttösuunnitelmien taustalla olevia suunnitteluintressejä ja vertaan niitä tutkimusaineistosta saatuun kokemukselliseen tietoon sekä ekologisen tietoon.

Ensimmäisessä luvussa tarkastellaan eri tietotyyppien luonnetta ja niiden eroavaisuuksien syitä. Alussa on arvottamisstrategioiden tarkastelua ja pohdintaa siitä, miten eri arvottamisstrategiat vaikuttavat eri tietotyyppien piirteisiin. Tietotyypeillä tarkoitan tässä yhteydessä eri toimijoiden ja yhteiskunnan jäsenten tietoa sekä mielipiteitä koskien esimerkiksi viihtyisää asumisympäristöä ja lähiluontoa. Erittelen, miten ja millä perustein eri tahot arvottavat eri luontokohteita ja kaupunkiluontoa yleensä. Samalla kerron, millaisia tietotyyppien jaotteluja on olemassa ja miten ne sopivat tutkielmani ongelmanasetteluun. Tarkoituksena on saada yleiskuva, jonka perusteella voitaisiin hahmotella eri tietotyyppien keskeiset piirteet ja vahvuudet.

Lukemassani tutkimuskirjallisuudessa tietotyypit ja luonnon arvottamisen strategiat eivät esiinny samoissa teoksissa, mutta näihin teorioihin perehtyessä havaittavissa mahdolliset kytkökset tietotyyppien ja luonnon arvottamisen periaatteiden välillä ovat havaittavissa. Kuitenkin tämän työn suppeudesta johtuen on ehkä parasta tyytyä esittämään vain tärkeimmät ja havainnollisimmat esimerkit, kuitenkin todellisuutta vääristämättä.

Seuraavassa luvussa keskitytään kaupunkialueella esiintyvän luonnon erityispiirteisiin. Aluksi esitellään ekologisesti merkittävät luontotyypit ja elinympäristöt ja tämän jälkeen keskitytään taajamametsän erityispiirteisiin, jotka erottavat sen esimerkiksi talousmetsistä tai aarnimetsistä. Tutkielmassani hyödynnetty ekologinen tieto koostuu pääosin metsäekologiaa käsittelevistä teoksista, metsäluontoon liittyvästä lainsäädännöstä sekä Vuosaarella tehdyistä luontoselvityksistä. Seuraavana tarkastellaan Meri-Rastilan viheralueiden piirteitä ja pohditaan, kuinka Meri-Rastilan ja Ramsinniemen alueella esiintyvät metsäiset viheralueet vastaavat arvokkaiden elinympäristöjen ja

taajamametsän käsitteisiin liittyviä piirteitä. Tässä luvussa täydennetään tekstissä esiintyvää informaatiota visuaalisella aineistolla. Meri-Rastilan ja Ramsinniemen luontoalueiden sekä Rastilan nevan kuvailussa käytetään monipuolisesti karttoja ja valokuvia ja tutkimusalue luokitellaan eri osaluoksiin. Esimerkiksi Haarni et al. (1997:9) kuvailevat maantiedettä episteemis-representatiiviseksi tieteksi, jossa visualisaatiolla, kartoituksella, luokittelulla ja tilastoinnilla on vahva asema. Visuaalinen aineisto on tässä tutkimuksessa olennainen, koska tämän alueen perusteellinen tunteminen on tärkeää, jotta tutkimuskysymysten tarkastelu teorian valossa olisi hedelmällistä. Läpi tutkielman aihetta tarkastellaan siis ensin teoreettisesta näkökulmasta ja sitten edetään kohti paikkakohtaisia, konkreettisia esimerkkejä. Viheralueiden merkitystä koskevien teorioiden jälkeen esitellään Meri-Rastilassa tehtyjä tutkimuksia ja niiden pohjalta syntyneitä johtopäätöksiä. Pyrin samalla vertaamaan aikaisempaa teoriaa luonnon ekologiasta ja taajamametsissä arvostetuista piirteistä näihin Meri-Rastilaa koskeviin tutkimustuloksiin. Tämän jälkeen käyn läpi tutkimusaluetta koskevia kaavoitus suunnitelmia aikaisemman teorian ja tutkimustulosten valossa ja päätelen sen perusteella, miksi suunnitelmat ovat kohdanneet vastustusta.

Teoriaosuutta seuraa luku, jossa esitellään valittuja tutkimusmenetelmiä –ja kirjallisuutta, perustellen sitä aikaisemmissa tutkimuksissa käytetyillä menetelmillä ja teoriapohjalla. Tärkeimmässä asemassa koko aineistosta ovat tekemäni haastattelut ja niiden analysointi aikaisemman teorian pohjalta. Tutkielmassa käytetty tutkimuskirjallisuus puolestaan täydentää haastatteluista saatua tietoa ja muodostaa viitekehityksen, johon vertaan saatuja tuloksia, mikä generoi intertekstuaalista keskustelua tutkielmassa. Tässä työssä tutkimusmenetelmistä kertova luku on poikkeuksellisesti sijoitettu juuri ennen tutkimustuloksia käsittelevää lukua, koska aikaisemmin tehdyissä aihetta koskevissa tutkimuksissa käytetyillä tutkimusmenetelmillä ja teoreettisella viitekehityksellä on ollut vaikutusta tutkimusmenetelmien valintaan. Tällöin asiat etenevät loogisessa järjestyksessä ja lukijan on helpompi ymmärtää tässä tutkielmassa käytettyjä tutkimusmenetelmiä ja haastattelumenetelmiä.

Lopuksi esitellään ja analysoidaan tutkimustuloksia ja yhteenvedossa vertaillaan teoriaosuudessa mainittuja havaintoja ja niiden perusteella muodostuvia hypoteeseja tutkimustuloksiin. Tutkimustulosten esittelyä seuraa keskustelu, jossa arvioin saatuja tutkimustuloksia laajemmin aikaisemman tiedon ja teorian pohjalta ja peilaan sitä johdantokappaleessa läpikäytyjä teemoja. Pohdin tässä luvussa myös tutkielmani tekemisen tuloksena syntyneitä uutta tietoa ja teen huomioita sen mahdollisista heikkouksista ja vahvuuksista. Viimeisessä luvussa kiteytän tutkimustulosten ja aikaisemman teorian pohjalta syntyvät ajatukset ja pohdin jatkotutkimusideoita.

Tutkimusongelman selvittämisen päätarkoituksena tarkastella aihetta seuraavien tutkimuskysymysten valossa:

Millainen merkitys Meri-Rastilan ja Ramsinniemen metsäluonnolla on luonnon monimuotoisuudelle ja mitkä ovat tutkimusalueen arvokkaita elinympäristöjä?

Mitkä ovat Meri-Rastilan ja Ramsinniemen luontoalueilla ulkoilevien tärkeimpiä luontokohteita ja miten rakentamissuunnitelmat vaarantaisivat näiden luontokohteiden hyödyntämismahdollisuuksia?

Millä tavalla kaupunkisuunnitteluvirasto näkee Meri-Rastilan ja Ramsinniemen viheralueet?

Minkälaisia haasteita kokemusperäisen ja ekologisen tiedon sekä kaupunkisuunnittelun tavoitteisiin liittyvien intressien samanaikainen ja tasapuolinen yhteensovittaminen ja hyödyntämien aiheuttaa Meri-Rastilaa koskeville kaavoitussuunnitelmille?

3. Teoria ja aikaisemmat tutkimukset

3.1. Tietotyypit. Ekologinen, kokemuksellinen, kaupunkisuunnittelu- ja paikallinen tieto

Keskeisimpinä tässä luvussa ovat eri tietotyyppien vahvuuksien ja heikkouksien vertailun lisäksi erilaiset tilakäsitykset ja luonnon arvottamisen tavat, jotka vaikuttavat yksilöiden tilakäsitykseen. Tässä tietotyyppinä käsittelevässä luvussa aloitetaan eri tietotyyppien ja niistä kumpuavien luontokokemustyyppien erittelystä ja tämän jälkeen kuvaillaan lyhyesti siitä, miksi eri tietotyyppien hyödyntäminen kaupunkisuunnittelussa voi auttaa pääsemään tyydyttäviin ratkaisuihin. Lopuksi kerron yksityiskohtaisesti eri tietotyyppien välisistä keskeisistä eroista ja mahdollisista yhtäläisyyksistä.

Muun muassa Faehnle (2009:86-87) käyttää ”*ekologinen tieto*” ”*kokemuksellisen tieto*” ”*asiantuntijatieto*” ja ”*paikallinen ekologinen tieto*” -termejä eri tietotyyppien luokitteluun. Tästä voisi ajatella syntyvän kolme erilaista luonnon kokemisen kategoriaa. Näitä ovat Vilkun (1997:168) jaottelun mukaan ”*Representatiivinen luonto, objektiivinen luonto ja kokemuksellinen luonto*” (Vilkuna 1997:168), joista representatiivinen luonto edustaa kaupunkisuunnittelun virkamiesten tapaa luokitella luontoa, objektiivinen luonto esimerkiksi luontoasiantuntijoiden tapaa ja kokemuksellinen luonto asukkaiden tapaa nähdä ja kokea luonto (Vilkuna 1997). Teorian tulkinnan kannalta on kuitenkin olennaista pitää mielessä, että edellä mainitut kategoriat ja jaot ovat sopimuksenvaraisia ja muodollisia ja eivät näin ollen ole absoluuttisen ehdottomia.

Asukkailta saatavan tiedon hyödyntäminen kaupunkisuunnittelussa on tärkeää, koska se edistää esimerkiksi Bäcklundin (2009) näkökulmasta edustuksellisen demokratian ja parlamentarismien toteutumista käytännön elämässä. Toisin sanoen kyse on periaatteen noudattamisesta, että kaupunkilaisillakin on oikeus vaikuttaa kaupunkitilaan. Tämä puolestaan voisi lisätä kaupungin itseymmärrystä (Bäcklund 2009) ja silloin on helpompaa saavuttaa konsensus hyvän tulevaisuuden määritelmälle kaupungille tai kunnalle (Bäcklund 2009:50). Faehnle (2009:89) mainitsee ”*Osalliset suunnittelun resurssina*” –ajattelutavan, jossa asukkaat nähdään varteenotettavina kaupunkisuunnittelun osapuolina. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että yhteisymmärrystä löytyisi helposti. Vilkun (1997:178) mukaan eri rationaliteetit vaikuttavat suunnittelijoiden, päättäjien ja asukkaiden paikkakokemukseen ja tiettyjen tilojen määrittelyyn. Tämän takia jännitteiltä ei voi välttyä (Vilkuna 1997:178).

Asukastiedon ohella myös ekologisen tiedon samanaikaista hyödyntämistä pidetään tärkeänä. Luonnonhoidollisten ja sosiaalisten arvojen samanaikainen huomioiminen ja käyttäminen kaupunkisuunnittelussa on todellinen haaste (Siuruainen et al. 2011:7). Myös Niemelä et al. (2011:2) keskustelevat eri tietotyyppien yhdistämisen tärkeydestä kaupunkisuunnittelussa. Kaupunkiekologisessa tutkimuksessa on tärkeää osata yhdistää ekologiaa ja inhimillisiä arvoja ja argumentteja osaksi holistista dialogia, jonka pohjalta kaupunkeja voidaan suunnitella. Täytyy esimerkiksi selvittää, miten luonnon -ja urbaani ympäristö ovat keskinäisessä vuorovaikutuksessa, prosessien ymmärtämiseen on panostettava, kuten vesitalouteen ja luonnon monimuotoisuuteen (Niemelä et al. 2011:2; Faehnle 2009:84-85). Toisaalta holistista dialogia pitäisi syntyä myös kaupunkisuunnittelun ammattilaisten ja asukkaiden välille. Faehnlen (2009) ja Bäcklundin (2009) näkökulmasta demokraattisessa yhteiskunnassa kaupunkisuunnittelun on tapahduttava eri osapuolten välisen tiedonvaihdon ja yhteisymmärryksen pohjalta syntyneen dialogin ehdoilla, mutta käytännön toteutus on kuitenkin huomattavasti vaikeampaa.

Tutkielmani teoreettinen pohja muodostuu kolmesta eri tietotyypistä: ekologisesta tiedosta, asukastiedosta ja kaupunkisuunnittelun teoriasta ja käytännöistä. Tässä työssä paneudutaan sekä niiden eroavaisuuksien, että samankaltaisuuksien pohtimiseen. Tämän tutkimusaiheen kannalta on loogisinta ajatella, että kaikille tietotyypeille yhteinen piirre on siinä, että ne kaikki tarvitsevat olemassaololleen tietoista älyllistä toimijaa. Pidän luontevana käsitystä, jonka mukaan luonnolla ei ole ihmisestä riippumatonta arvottajaa, se ei ole arvoton eikä arvokas, arvottaminen vaatii inhimillistä arvottajaa tapahtuakseen, kuten Pihlström (2000:27) asian ilmaisi. Tällöin luonto on tietotyypistä riippumatta agenttilähtöinen arvo, jossa tietoinen toimija on agentti (Pietarinen 2000:45). Pietarisen (2000:53) mielestä luonnonarvoja on helpompi hahmottaa, jos ne ovat agenttilähtöisiä, mutta niiden ei tarvitse olla ihmiskeskeisiä.

Antroposentriset eli ihmiskeskeiset arvot joko liittyvät suoraan ihmisen terveyteen tai epäsuorasti ihmismielen mielihyvään eli ne ovat relationaalisia ominaisuuksia (Niiniluoto 2000:61). Tämä ajattelutapa voidaan ilmaista vaikkapa yksinkertaisesti väittämällä, että luonto on hyvää, koska se tekee ihmiselle hyvää. Biosentrisen näkemyksen mukaan luonnolla on puolestaan itseisarvo, oikeus elämään, ihmisellä ei ole oikeutta ajaa muut sukupuuttoon, tulevia sukupolvia ajateltava ja ihminen kykenee ottamaan vastuun toimistaan (Mönkkönen 2004:27).

Seuraavaksi on tarpeellista ottaa puheeksi eri arvottamismenetelmät, koska ne sopivat tämän tutkimusaiheen kontekstiin, jossa viher –tai luontoalueet ovat tarkastelun keskiössä. Luontoa usein arvostetaan niin itseisarvona, että välinearvonsa puolesta (Niiniluoto 2000:62). Joillakin ominaisuuksilla on välillinen arvo, joillakin taas välitön. Välilliset arvot ovat joko välineellisiä eli

kontributiivisia tai myötävaikuttavia (Pietarinen 2000:41-42). Välittömien arvojen arvo ei määräydy toiseen kohteeseen perusteella, tässä itseisarvo ja välitön arvo sama asia (Pietarinen 2000:41-42). Välittömien arvojen kohteena voi olla ihminen tai luonto, arvon lähteenä ihminen tai luonto (Pietarinen 2000:46). Samalla asialla voi olla samaan aikaan sekä välillistä ja välitöntä itseisarvoa, nämä kategoriat eivät ole poissulkevia (Pietarinen 2000:44). Välinearvosta on kyse, kun esimerkiksi on olemassa itsenäisen kokonaisuuden hyödyllinen vaikutus toiselle itsenäiselle kokonaisuudelle (Päivänen 2007:186). ”Aktiiviset käyttöarvot” ja ”passiiviset käyttöarvot”, olemassaoloarvo ovat sellaisia (Lönnqvist & Tyrväinen 2009:121). Merkittävin ei-käyttöarvo on olemassaoloarvo, jossa ei ole nykyistä tai tulevaa käyttötavoitetta, vaan olemassaolo tuo tyydytystä. (Tyrväinen 1995:8). Eikäyttöarvoja ovat myös perintöarvo sekä olemassaoloarvo ja monimuotoisuuden ylläpito (Tyrväinen 1995:9).

Se, että suunnittelijoilla tärkeimmässä roolissa on järkiperäinen ajattelu ja asukkailla taas kokeminen ja eläminen on karkea yksinkertaistus, sillä heidän roolinsa ovat usein osittain päällekkäisiä (Vilkuna 1997:168). Tätä jaottelua käytetään kirjallisuudessa usein asioiden hahmottamisen helpottamiseksi ja eri osapuolten erojen korostamiseksi. Esimerkiksi Staffans (2002:193) käyttää teoksessaan ”kansalaisasiantuntijat-virkamiesasiantuntijat” –jaottelua ja ”maallikot-asiantuntijat” tai suunnittelijat –jaottelua. Bäcklund (2009) mainitsee, että kaikkia tulkintoja olisi hyvä pitää samanarvoisia ja on ymmärrettävä, että ainoastaan lähtökohdat arviointi- ja tulkintatavoille ovat erilaisia, mikään tulkinta todellisuudesta ei ole enemmän totta kuin toinen (Bäcklund 2009).

On hyvä lähteä myös siitä, että kaikkien arvotukset yhtä päteviä, sillä jos viranomaisten käsitystä pidetään yliverlaisena, silloin puolueettomuus kärsii (Oksanen 2000:87). Kokemuksellisuus vaikuttaa kaikkiin, sekä viranhaltijoihin, että asukkaisiin (Bäcklund 2009:46). Yleistyksenä voidaan siis väittää, että kaikilla osapuolilla on inhimillisestä taustastaan johtuen omia mieltymyksiä, jotka saattavat vaikuttaa myös ammattilaisten päätöksiin. Esimerkiksi preferenssipohjainen lähestymistapa tarkoittaa sitä, että ei ole olemassa absoluuttisia arvoja vaan mieltymykset ovat ratkaisevassa asemassa, kun tehdään valintoja (Päivänen 2007:186). Tämä asia tulee paremmin esiin ekologista tietoa käsittelevässä luvussa. Ihmiset arvottavat asioita, luontoa mukaan lukien myös heille aiheutuvan hyödyn mukaan (Niemelä 2000:218). Esimerkkinä tästä voidaan pitää seuraavaa: luonto nähdään usein virkistysellisten ja esteettisten nautintojen tuottajana ja raaka-aineiden tarjoajana (Kuusiniemi 2000:193). Tässä agenttilähtöisyys ja antroposentrisyys tulevat voimakkaasti esiin.

3.1.1. Kaupunkisuunnittelun viranhaltijoiden tietotyyppi

Tässä luvussa tutustutaan kaupunkisuunnittelusta vastuussa olevien virkamiesten ajatusmalleihin, joiden pohjana on tietynlaiset tiedonfilosofiset käsitykset ja tilakäsitykset. Samaan kategoriaan voisi lukea myös poliittiset päättäjät, sillä he vaikuttavat kaavoitusta koskeviin päätöksiin ja näin ollen muokkaavat kaupunkirakennetta. Tämän tutkimuksen kannalta on kuitenkin olennaisempaa tutustua juuri kaupunkisuunnittelun viranhaltijoiden tapaan hahmottaa kaupunkitiloja ja siihen, miten heidän mielestään kaupungin eri toimintojen tulisi sijoittua. Kaupunkisuunnittelijat ja poliittiset päättäjät käsittelevät kaupunkitilaa omalla tavallaan, joka poikkeaa ekologien ja etenkin asukkaiden tavoista hahmottaa tiloja ja paikkoja. Tämä voidaan ajatella koskevan myös luontoa, sillä luontoalueetkin voidaan mieltää kaupunkitiloiksi, kun ne ovat hallinnollisesti kaupungin tai taajaman sisällä ja ovat kaupunkilaisten käytössä olevaa julkista tilaa.

Kaupunkisuunnittelijoille näkyvä, materiaallinen kaupunki ja todellisuus ovat kiinnostuksen kohteita ja visuaalinen logiikka toimii pohjana, jossa näköaisti ja järki ovat tiiviissä yhteydessä (Häkli 1997:48). Toisin sanoen heidän tilakokemuksensa, tämän tutkielman yhteydessä tapa hahmottaa luontoalueet kaupungissa, koostuu materiaalisesta ja visuaalisesta ulottuvuudesta.

Kaupunkisuunnittelun parissa työskentelevien virkamiesten ajatusmaailman ja suunnittelutradition takana ovat laajemmat ja strategiset taloudelliset intressit kuten kehityksen, kasvun ja kilpailukyvyn lisääminen ja visuaaliselle representaatiolle tyypillistä on yksinkertaistus, yleistys ja harkinnanvarainen rajausta (Häkli 1997; Vilkuna 1997; Faehnle 2009; Bäcklund 2009). Kaikelle on siis aikataulunsa ja tavoitteensa, aika etenee tilassa lineaarisesti eteenpäin, projektista toiseen ja tilassa luodaan asiantuntevalla itsevarmuudella ja auktoriteetilla uusia tiloja ja paikkoja ja saavutetaan tavoitteita. Tyypillistä on fyysinen, hallinnollinen ja taloudellinen painotus kaupunkisuunnittelussa, jossa kaupunkikehitystä viedään eteenpäin näkyvien toimintojen ja rakenteiden kehittämisen ehdoilla (Häkli 1997:49).

Ajattelumalleja ohjaa myös rationalistinen suunnittelutraditio (Faehnle 2009:93) ja tämän lisäksi modernissa yhteiskunnassa visuaalinen representaatio on yleisesti vahvassa asemassa, sillä esimerkiksi Lyytimäen ja Hakalan (2008:413) mukaan yhteiskunnallisessa keskustelussa numerot, tieteellisyys, yksinkertaisuus olivat valtteja ja asiantuntijakyselyiden tuloksiin ja lakeihin luotetaan. Karttojen ja tilastojen käyttäminen todellisen maailman kuvaamiseen ovat vahvoja ilmaisutapoja ja sen juuret ovat hallitsemispyrkimyksissä ja edustavat poliittisesti ja hallinnollisesti latautunutta kenttää (Häkli 1997:38). Tämä on Häklin (1997:38) mukaan yksi tilan hahmottamisen tapa muiden joukoissa. Se ei siis ole lähtökohtaisesti muita tapoja parempi tai huonompi, vaan se on räätälöity

tiettyyn käyttötarkoitukseen ja sen epistemologiset ja tieteenfilosofiset juuret löytyvät sen kehittymisen historiasta. Heikkouksista mainitaan se, että se ei edusta todellisuutta, etenkin sen ”näkömätöntä” puolta (Häkli 1997:38). Tiivistäen voidaan sanoa, että koko ajattelutavan lähtökohdan ytimen muodostavat taloudelliset ja poliittiset intressit ja se keskittyy materiaalisista tekijöistä koostuvan tilan muokkaamiseen ja kehittämiseen.

Asukkailla on eri tulkinta hyvästä kaupunkisuunnittelusta kuin kaupunkisuunnittelijoilla (Bäcklund 2009:43). Toisaalta ulkopuolinen arvioi ympäristöä tiettyjen kaavojen ja lainalaisuuksien mukaan, toisin kuin paikallinen ja tämä saattaa nähdä jotakin, mitä paikallinen ei näe (Tuan 1974:64-65). Tästä voidaan päätellä, että paikan näkeminen ja hahmottaminen ulkopuolelta katsottuna voi olla myös etu ja että molemmilla tietotyypeillä on vahvuutensa ja heikkoutensa. Kerrataan kaupunkisuunnittelijoiden tilallinen ja ajallinen käsitys tiivistetysti. Kaupunkisuunnittelun ammattilaisten piirteisiin kuuluu ajallisesti lineaarinen suunnittelu ja projektikeskeisyys, jonka on pohjana teknistaloudellinen arvomaailma, joka perustuu järkeen (Vilkuna 1997:167). Lisäksi koulutustausta ja oma intuitio ohjaavat päätöksiä sekä teoreettinen ja organisaatiollinen ulottuvuus, mutta myös kokemuksellisuus. (Bäcklund 2009:46).

Nykyään kuntalaki velvoittaa kyllä asukkaiden osallistumisen edistämistä, mutta sitä ei ole tarkoin säädely eikä määritelty (Bäcklund 2009:42). Kuitenkin auktoriteetin ja kompetenssin ajatellaan olevan sekä asukkailla että kaupunkisuunnittelijoilla (Bäcklund 2009:46). Eli nykyään kaupunkisuunnittelijoilla on velvollisuus huomioida entistä enemmän asioita ja mielipiteitä ja he mahdollisesti joutuvat tinkimään perustavanlaatuisista teknistaloudellisista arvoistaan. Aasukat eivät kaikesta huolimatta ole suunnittelussa tasavertaisia, koska esimerkiksi Bäcklundin (2009:48-49) mukaan on epäselvää, milloin viranhaltijoilla ja milloin luottamushenkilöillä on ensisijainen asema asukastiedon tulkinnassa, kenen kanssa tai keiden välityksellä asukastietoa olisi tuotava esille.

Viranhaltijoitten tulkinnat asukastiedon rippeistä vaikuttavat suunnitteluun ja lopullisiin päätöksiin, sillä juuri he käsittelevät ja muodostavat informaatiota ja hyödyntävät sitä päätöksenteossa (Faehnle 2009). Heillä on siis merkittävästi valtaa, kun he päättävät, missä määrin he esimerkiksi asukaskyselyillä saatua tietoa hyödyntävät. Julkishallinnolliset prosessit, joihin kuuluu valmistelu ja päätöksenteko, mihin kohtaan suunnitteluprosessia asukastieto kuuluu ja vaikuttavatko nämä kaksi prosessin vaihetta toisiinsa (Bäcklund 2009:47), ovat pääasiassa viranomaisten käsissä. Prosesseihin kuuluu myös sen todistaminen, että kuinka paljon valmistelussa saatu tieto vaikuttaa päätöksentekoon todellisuudessa (Bäcklund 2009:47). Julkishallinnon mielipiteet vaikuttavat myös siihen, millainen tieto on tarpeellista ja validia, sekä toimintatapamenettelyt ja organisaatorakenne

ovat heidän vastuullaan (Bäcklund 2009:48). Niemen (2006:225) mielestä kaupunkisuunnittelun viranomaisilla on työssään paljon vastuuta ja he työskentelevät kokonaisvaltaisuutta suosivien suunnittelustrategioiden parissa, mutta paikallisten asukkaiden tavoitteet kiteytyvät omien etujen ajamiseen. Niemi (2006) ei kuitenkaan tarkoita, että paikallisten mielipiteet ja tieto olisivat vähempiarvoista kuin alan ammattilaisten mielipiteet ja että paikalliset ajaisivat etujaan vain itsekkäistä syistä.

Kaikkien asuinalueiden asukkaiden toiveiden toteuttaminen on mahdotonta myös siksi, koska esimerkiksi Helsingin kaupungin on huolehdittava asuntotuotannon edellytyksistä kaavoittamalla vuosittain 600 000–700 000 kerrosneliömetriä asuinkerrosalaa ja luovuttamalla riittävä määrä tontteja (Helsingin kaupunki 2019). Tämä tietenkin kannustaa kaupunkisuunnittelun viranomaisia kaavoittamaan uusia asuinkortteleita, tontteja- ja alueita. Toki tämän lisäksi maankäytön suunnittelupolitiikka sekä luontoalueiden strategiset hoito- ja kehittämissuunnitelma liikenne- ja asumispolitiikka vaikuttavat (Faehnle 2009:13). Esimerkiksi aluesuunnitelma tarkoittaa pitkän aikavälin suunnittelua ja kokonaisvaltaisuutta ja luonnonhoidon työryhmä on yksi muutamasta työryhmästä (Siuruainen et al. 2011). Tässä esimerkissä ekologinen ja kaavoituksen asiantuntijatieto yhdistyvät ja ekologiset arvot ovat integroituneina kaavoitus- ja kaupunkisuunnitteluprosessia. Kaupunkisuunnittelun ammattilaisten ja päättäjien keskuudessa luontoa esitetään merkkeinä tilassa ja merkkijärjestelminä, koodeina, joilla todellisuutta esitetään (Vilkuna 1997:170). Luontoalueet ja taajamametsät kuvaillaan siis symbolein ja tarkoin määritelmin. Tällöin luontoalueita edustaa ”*representatiivinen luonto*” -käsite (Vilkuna 1997).

3.1.2. *Ekologinen tieto*

Ekologiset arvot ja niiden ympärille rakentuva tieteellinen tieto huomioidaan kaupunkitiloja suunniteltaessa kokemuseräistä tietoa tarkemmin, koska esimerkiksi Niemelän, Tyrväisen ja Schulmanin (2009:12) mukaan tämä tieto mielletään eksaktimmaksi, objektiivisemmaksi ja pätevämmäksi kuin kokemuseräinen tieto. Lisäksi tämä tietotyyppi vaikuttaa lainsäädännössä mainittujen veloitteiden ja rajoitteiden kautta kaupunkisuunnittelijoiden päätöksentekoon (Niemelä, Tyrväinen & Schulman 2009:12) ja on osin integroituna maankäyttö -ja rakennuslakiin, johon nykyään sisältyy enemmän kestävän kehityksen piirteitä joihin kuuluu taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen ulottuvuus. Vaikka ekologista tietoa pidetäänkin validina, sen soveltaminen käytäntöön on toisinaan ongelmallista. Hirvensalo (2015) mainitsee gradussaan, että ekologinen tieto on usein niin asiantuntijavaltaista, datamäärältään suurta ja eri osa-alueisiin

pirstoutunutta, että kaupunkisuunnittelijoilla voi olla vaikeuksia tulkita ja hyödyntää sitä, varsinkin kun aluetta pitää suunnitella kokonaisvaltaisesti.

Mahdollisuuksia hyödyntää tätä monimutkaista ekologista tietoa kuitenkin on. Se onnistuu kehittyneiden ohjelmistojen avulla, jotka helpottavat ekologisen tiedon muokkaamista muotoon, joka on esimerkiksi kaavoittajien näkökulmasta helposti hyödynnettävissä, ja jota voidaan tehokkaasti integroida osaksi kaavoituksessa käytettyä dataa. Eräs näistä on Helsingin yliopiston C-BIG –tutkimusryhmän kehittämä, biodiversiteetti-arvoja analysoiva Zonation-menetelmä (Hirvensalo 2015:30). Tämän kaltaisilla paikkatietoteknologioilla voidaan jatkossa arvioida tietyn alueen luontoarvoja suhteellisen kokonaisvaltaisesti ja vaivattomasti, vaikka teknologian kehittäminen vaatii aikaa ja resursseja (Hirvensalo 2015:30).

Vaikka ekologinen tieto voikin seuraavaksi luetelluista piirteistä johtuen näyttäytyä puhtaasti tieteellisenä tietotyyppinä, asia ei kuitenkaan ole aivan niin yksinkertainen. Ekologisen tiedon lähteenä on havaitseminen (Faehnle 2009:87) ja Vilkun (1997:172) luokittelun mukaan ekologisen tiedon valossa luonto nähdään ”objektiivisena luontona” ja osana maailmanlaajuisia ekosysteemiä. Ekologisen tiedon näkökulmasta luonto nähdään sekä systeeminä, että yksittäisinä luontokohteina ja avainlajeina. Tähän kuuluu kokonaisuuden systemaattinen pilkkominen pienempiin osiin, kategorisointi ja nimeäminen. Vaikka objektiivisuus ja eksaktius havainnoissa ovat vahvuuksia, eräiden ulkomailla tehtyjen tutkimusten tai haastattelujen mukaan oma kokemus ja ”tieteellinen intuitiivinen tieto” ovat vaikuttaneet tiedon objektiivisuuteen, silloin kun ekologit ovat arvioineet luonnonympäristöä (Faehnle 2009:85). Tämä on ymmärrettävää, sillä eri toimijoilla ja asiantuntijoilla on päällekkäisiä rooleja ja henkilökohtaisia, preferenssipohjaisia mieltymyksiä, kuten tietotyyppjä käsittelevässä luvussa on tullut selväksi.

Toisaalta ekologisen tiedon taustalla voisi ajatella olevan universaaleja luontoon liittyviä arvoja. Näistä mainittakoon Rion monimuotoisuutta koskeva yleissopimus, jossa luonnolle annettu itseisarvo (Kuusiniemi 2000:193). Lisäksi Niemelä (2000:1) pitää mahdollisena, että lajien ekologinen hyödyllisyys on ihmisen mieltymyksistä riippumaton asia. Näiden perusteella voidaan olettaa, että ainakin jossain määrin ekologista tietoa edustavien tahojen ajattelun ja arvottamisen pohjalla on joitakin yhteisiä, sitovia periaatteita, jotka ovat kuitenkin yksilökohtaisia, henkilökohtaisia mieltymyksiä painavampia.

Kaupunkiekologisen tutkimuksen valossa ihmisen hyvinvointi on olennainen, mutta myös ekologisia arvoja pyritään ylläpitämään. Ihmisläheisemmät asuin ympäristöt koostuvat fyysisistä ja sosiaalisista tekijöistä, ja luonnonympäristö on eräs niistä (Söderman 2003:16-18).

Varovaisuusperiaatetta on noudatettava, vaikka ei olisi täyttä varmuutta esimerkiksi rakentamisen haitoista ja ympäristöselvitykset on tehtävä perusteellisesti ja huolella (Söderman 2003:16-18). Tämä tarkoittaa sitä, että jos tiedon perusteella ympäristövaikutuksista ei saada varmuutta, on noudatettava varovaisuusperiaatetta, eli päätöksenteolle relevantteja ei ole vain tieto vaan myös tiedon puute (Söderman 2003:16-18). Tämän voisi ehkä yksinkertaistaa seuraavasti: Niin kauan, kun luonnonympäristön arvo on perusteellisesti selvittämättä, siihen puuttumiselta ja muokkaamiselta täytyy pidättäytyä.

Kaupunkisuunnittelutradition ja ekologisen tiedon keskinäisistä eroavaisuuksista huolimatta ekologisen tiedon pohjana on havaitseminen ja rationaalisuus, aivan kuten kaupunkisuunnittelutiedon kohdalla. Tässäkin tietotyypissä visuaalinen empiirinen aineisto ja kartat ovat työkaluja, joiden avulla tietoa esitetään ja tiettyä asiaa ajetaan. Lopuksi voidaan todeta, että ekologinen tieto on tässä tutkielmassa käytetystä kolmesta tietotyypistä se tietotyyppi, joka eniten pitää luontoa arvossa sen itseisarvon ja ekologisen, ekosysteemeille antaman hyödyn takia.

3.1.3. Asukaslähtöinen tieto ja lähiluonnon merkitys

Kaupunkitilassa, jossa ihmiset elävät, on olemassa myös ulkopuolisen silmille näkymätön todellisuus, joka ei ole yhtään vähämerkityksellisempi (Häkli 1997:48). Asukkaiden arkinen tapa kokea ja tulkita luontoa pyritään saamaan näkyville, jotta tätä tietoa voitaisiin integroida osaksi kaupunkisuunnittelua (Bäcklund 2009:46). Asukaslähtöinen tai kokemuksellinen tietotyyppi ovat sekoitus kollektiivisuutta ja subjektiivisuutta, koettua ja visuaalista todellisuutta ja sen lähteenä ovat objektiivisen tiedon lisäksi kokeminen, tunteminen ja eläminen (Aura, Horelli & Korpela 1997; Vilkuna 1997; Bäcklund 2009).

Kunkin asukkaan näkemyksissä intersubjektiivinen aspekti on voimakkaasti esillä, oma kokemukseen ei voi olla yhteisellä tavalla koetuista asioista erillään (Bäcklund 2009:45). Henkilökohtaiset ja kollektiiviset käsitykset kauniista luonnosta usein muodostavat yhden kokonaisuuden (Vilkuna 1997:163). Paikallisella tasolla edellä mainittu intersubjektiivisuus ja kollektiivinen minä ilmenevät seuraavasti: Auran, Horellin & Korpelan (1997:131) mukaan samalla paikalla asuvilla voi olla vahva me -henki, jolloin ne jakavat yhteisen aluettaan koskevan aluetietoisuuden. Luontokokemus ei kuitenkaan ole samalla yksilöllä aina tietynlainen, vaan se elää hetkessä ja muuttuu uusien kokemusten myötä. Arvomaailma ja kokemukset vaikuttavat siihen, millaiseksi yksilön luontokokemus kullakin hetkellä muotoutuu (Faehnle 2009:83). Kuitenkin asukkaat odottavat muuttumattomuutta ja vakautta asuinympäristöltään, koska on vaikea juurtua paikkaan, jonka ominaisuudet voivat milloin tahansa muuttua ja uudet suunnitelmat koetaan

helposti häiriöinä ja se muistuttaa asukasta sen heikosta asemasta suhteessa päättäjiin (Lapintie 2002).

Asukkaat voidaan nähdä demokraattisen yhteiskunnan kansalaisina, ekosysteemipalvelujen käyttäjinä ja tiedon tuottajina (Faehnle 2009:83). Kaavoitusprosessiin osallistumisessa kyse on muiden asioiden ohella myös asukkaiden auktoriteetista, heillä on valtaa osallistua päätöksentekoon ja vaikuttaa, taustalla myös asukas –ajattelutapa. (Bäcklund 2009). Osallistaminen ei kuitenkaan yleensä suju parhaalla mahdollisella tavalla. Asukkaita osallistetaan usein vain kaavoitusprosessin suunnittelun tietyissä vaiheissa, erillään muusta prosessista, ja tällöin on mahdotonta väittää, että asukaskyselyjen avulla saadulla tiedolla olisi ensisijainen asema päätöksenteossa (Bäcklund 2009). Irrallisuus ja erillisuus antavat vaikutelman siitä, että halutaan enimmäkseen täyttää laissa säädetyt osallistamiskriteerit.

Myös Niemenmaa (2002:216) muistuttaa, että osallistuvaan suunnitteluun ei voi suhtautua kriittikittömästi, sillä kaikilla suunnittelufilosofioilla on hyvät ja huonot puolensa. Esimerkiksi asukasaktiivit eivät edusta paikallisten koko joukkoa ja näin ollen kaikkien mielipidettä, mikä tarkoittaa sitä, että hiljaisten asukkaiden mielipiteitä on vaikeampaa selvittää (Luostarinen 2018). Toisaalta Luostarinen (2018) väittää, että internetin välityksellä tehdyt kyselyt saattavat rohkaista hiljaisempiäkin, mutta vaarana on anonyymiyden varjolla ilmenevä epäautenttisuus.

(Vilkuna 1997:173) nimeää luontoa asukkaiden näkökulmasta ”*Kokemukselliseksi luonnoksi*” ja Faehnle (2009:87) pitää asukastiedon lähteenä kokemusta. Kokemuksellinen tieto on koettua, elettyä ja uskottua tietoa (Bäcklund 2009:44). Toisaalta Faehnle (2009:86) muistuttaa myös ekologisen ja kokemuksellisen tiedon välimuodosta, jonka tuottajia ovat erilaiset luontoharrastajat ja pitkään samalla asuinalueella asuneet ihmiset. Hän kutsuu tätä tietotyyppiä termillä ”*paikallinen ekologinen tieto*”. Tutkimusten ja kyselyiden mukaan huomattava osa kaavoitusasioihin kantaottavista asukkaista ovat asiantuntijoita kuten esimerkiksi professoreita ja emeritusprofessoreita, akateemisia tutkijoita sekä entisiä ja nykyisiä kaupunkisuunnittelijoita ja virkamiehiä (Staffans 2002:182). Kokemusperäinen, asukkailta saatu tieto ei siis ole luonteeltaan täysin subjektiivista, sillä voivathan hekin olla alan ammattilaisia. Näin ollen rajanveto asiantuntijan ja maallikon tai asukkaan välillä ei ole niin selkeä. Tämä lisää tasa-arvoa asukas-suunnittelija –asetelmaan, mikä on sekä positiivista, että haasteellista.

3.1.4. Subjektiivisen kokemustiedon heikkoudet ja vahvuudet

Tässä kappaleessa tarkastellaan, millaisia haasteita on kokemukseräisen tiedon hyödyntämisessä kaupunkisuunnittelussa. Ennen kuin keskitytään yksityiskohtaisesti kokemuksellisen tiedon subjektiivisuudesta johtuvista haasteista, jotka vaikeuttavat sen integroimista osaksi kaavoitus-suunnitelmia, tässä kappaleessa esitetyt ajatukset voidaan tiivistää kahteen virkkeeseen. Kokemukseräisen tiedon tulkitsemisen keskeiset haasteet liittyvät siihen, että kokemukseräinen tieto on intersubjektiivisesta luonteestaan huolimatta muuta kuin yksimielistä ja että mielipiteiden sisin olemus ei välttämättä välity vastaanottajalle myös sen takia, että eri yksilöt arvottavat luontoa eri tavoin. Toinen ongelma piilee siinä, että asukkailta saadut mielipiteet eivät aina edusta yleistä etua tai kaikkien mielipidettä kuten Bäcklund (2009) on ehdottanut. Tästä syntyy filosofinen dilemma, jossa on mietittävä, että onko joissakin tapauksissa vaikeasti määriteltävissä oleva yleinen etu vai ne asukkaiden mielipiteet, jotka ovat tulleet esille, etusijalla. Ei ole helppoa selvittää, missä määrin yleinen etu vastaa esille tulleita mielipiteitä ja miten tämä vaikuttaa esimerkiksi kaupunginosan kaikkiin asukkaisiin ja heidän asuinympäristötyytyväisyyteensä.

Vaikka edellisessä kappaleessa mainitsin, että yksilön ajatusmallien pohjana on usein kollektiivinen käsitys todellisuudesta ja intersubjektiivisuus, Bäcklundin (2009:41) mukaan asukkailta puuttuu keskinäinen yksimielisyys (Bäcklund 2009:41) Yleinen etu ja asukkailta saatu tieto koskien kaupunkisuunnittelua ja asuinalueita eivät ole sama asia (Bäcklund 2009). Edellisessä luvussa mainitsin, että usein äänekkäimmät asukasaktiivit ja ammattitaitoiset saavat mielipiteensä muita enemmän esille. Aktiivisten yksilöiden mielipiteet tulevat tosiaan selkeimmin esille ja kaikkia ei voi tavoittaa (Faehnle 2009:92).

Lisäksi osallistumisen ansiosta tietotulva on lisääntynyt, mutta siitä saadun tiedon hyödyntäminen käytännön suunnittelussa on ollut ontuvaa (Bäcklund 2009:42). Haastatelluista saatujen mielipiteiden hyödyntäminen sellaisenaan ei onnistu, vaan tarvitaan dialogia eri osapuolten välille, koska ilman ymmärrystä ei synny neuvottelupohjaa (Faehnle 2009:93). Kokemuksen välittyminen vastaanottajalle on lisäksi sattumanvaraista, sillä vakiintuneita viestimistapoja ei ole, kaikki tieto ei välttämättä välity (Faehnle 2009:86) ja silloin alkuperäisten ajatusten ymmärtäminen on ongelmallista (Faehnle 2009:95). Lopuksi voidaan lisätä, että asukkailla on erilaisia odotuksia ja tarpeita, vuorovaikutus voi olla haasteellista ja tuottaa pettymystä (Faehnle 2009:88).

Arvottamismittarien, kulttuurien ja yksilötasolla preferenssien erilaisuus ja yhteismitallisiin arvottamisasteikkojen puuttuminen (Oksanen 2000:97) vaikeuttavat kommunikointia. Kaikista vaikeuksista ja haasteista huolimatta on kuitenkin syytä olettaa, että asukkaita osallistamalla ja eri tietotyyppejä hyödyntämällä päästään todennäköisemmin mahdollisimman monia tyydyttäviin ratkaisuihin koskien asuin ympäristön luontoalueita.

3.2. Luontokohteet kaupunkisuunnittelussa

3.2.1. Ekologisesti tärkeät biotoopit kaupunkiympäristössä

Vaikka taajamametsät eroavat selvästi esimerkiksi talousmetsistä ja laajoista kansallispuistojen metsäalueista, lainsäädännössä niille ei ole omaa kategoriaa ja niitä koskevat samat lait kuin muuta metsäluontoa (Tenhola 2012:44). Tärkeimmät taajamametsiin sovellettavat lait löytyvät luonnonsuojelulain, metsälain ja maankäyttö- ja rakennuslain sekä kuntien ympäristönsuojelun hallintoa koskevan lain piiristä (Tenhola 2012:44). Tässä luvussa tarkastellaan luonnonsuojelulain ja metsälain suojeltuja luontotyyppisiä ja elinympäristöjä, mutta kuvaillaan vain niitä, jotka esiintyvät tutkimusalueella tai jotka ovat tutkimusalueella esiintyviin luontokohteisiin verrattavia, samankaltaisia kohteita. Muut luontotyypit ja elinympäristöt on siis rajattu tarkastelun ulkopuolelle, koska ne eivät esiinny tutkimusalueella ja niiden tunteminen ei ole tämän tapauskohtaisen tutkimuksen kannalta relevanttia. Lopuksi kerrotaan yleisesti, millaiset piirteet tekevät metsäluonnosta kaupunkiympäristössä resilientin ja elinvoimaisen, mikä on vähintään yhtä tärkeää kuin arvokkaiden elinympäristötyyppien piirteiden tunnistaminen.

Biotooppi eli luontotyyppi on ”*maantieteellinen alue, jonka tärkeimmät ympäristötekijät ovat samankaltaiset ja jonka sisäinen rakenne on yhtenäinen*” (Helminen, 1998:24). Biotoopin yleispiirteet muodostuvat samankaltaisista ympäristötekijöistä ja kasviyhteisöistä ja ne määrittelevät biotoopin (Metsäkustannus 2006:9). Ympäristötekijät koostuvat mm ilmastosta, fysikaalisista ja kemiallisista ominaisuuksista (Helminen 1998; Meriluoto & Soininen 1998). Tällainen kokonaisuus on siis edellisessä luvussa mainittua objektiivista luontoa, sillä sen tyyppi tai nimeke määräytyy tiettyjen ominaispiirteiden mukaan ja se sijoittuu tiettyyn systemaattisesti muodostettuun kategoriaan. Esimerkkinä tästä voidaan käyttää vaikkapa tiettyä puulajia kasvava kokonaisuutta, joka erottuu omaksi yksikökseen (Helminen 1998:24). Esimerkiksi lehto, metsä, niitty ja suo sekä puro ovat eri biotooppeja (Helminen 1998:24). Avainbiotooppi sisältää vaateliaita ja/tai uhanalaisia lajeja, jotka ovat tärkeitä biodiversiteetille (Helminen 1998 96).

Avainbiotoopin ja biotoopin ohella on muitakin ekologisten prosessien kannalta tärkeitä kokonaisuuksia, joissa eliölaajien siirtyminen ja eri elinympäristöjen yhteys korostuu. Yksi näistä on ekologinen käytävä. Ekologinen käytävä muodostuu nauhamaisista metsäkaistaleista ja joenvarsista. (Helminen 1998: 96). Ekologinen askelkivi on taas tietyn lajin kannalta tärkeiden elinympäristöjen välillä sijaitseva elinympäristösaareke, joka helpottaa lajien siirtymistä alueelta toiselle (Helminen 1998:96). Tällaisia ovat metsälaikku viheralueella tai lehtoalue metsässä. (Helminen 1998:96).

Erilaiset lakikohteet, eli esimerkiksi suojellut luontotyytit ovat luonteeltaan ”*representatiivista luontoa*” tai ”*objektiivisia luontoa*”, jotka termeinä tulivat tutuiksi ensimmäisessä teorialuvussa. Luonnonsuojelulain suojeltuja luontotyyppijä ovat ”*Luontaisesti syntyneet, merkittävilta osin jaloista lehtipuista koostuvat metsiköt*”, ”*Pähkinäpensaslehdot*” ”*Tervaleppäkorvet*” ”*Merenrantaniitty*” ”*Avointa maisemaa hallitsevat suuret yksittäiset puut ja puuryhmät*” (Meriluoto & Soininen 1998).

Meri-Rastilan länsirannan ulkoilumetsän ja Ramsinniemen alueella esiintyy näistä edellä lueteltuihin luontotyyppisiin verrattavia, osin samankaltaisia kohteita kolme, joita ovat luontaisesti syntynyt, jaloja lehtipuita kasvava metsikkö, merenrantaniitty ja avointa maisemaa hallitsevat suuret yksittäiset puut.

Ramsinniemen lehdon kostea, saarnia ja tervaleppää kasvava osa, jonka isorunkoisten jalopuiden lukumäärä ei ole tosin suuri on ehkä enemmän paikoin jalopuuvoittoinen kostea, runsasravinteinen lehto kuin varsinainen jaloja lehtipuita kasvava metsikkö. Vaikka Ramsinniemen lehto ei varsinaisesti olekaan jalopuumetsikkö, sen jalopuiden määrä on kuitenkin huomattavasti suurempi kuin ympäröivän alueen ja siksi on hyvä tietää jalopuuta kasvavien luonnontilaisten paikkojen arvioinnin perusteet. Jalopuut ovat epätieteellinen käsite, joka on maakohtainen (Metsäkustannus 2006:21). Suomessa kasvavia jalopuita ovat tammi, lehmus, vaahtera, saarni, jalavat ja pähkinäpensas, mutta toisinaan myös tervaleppä ja pihlaja luokitellaan jalopuiksi (Alanne 1996). Suomessa luonnontilaisina kasvavat jalopuut ovat levinneisyytensä pohjoisrajoilla (Kiuru 1996:56) ja jalopuumetsiköt edustavat 6000-8000 vuoden takaisen Atlanttisenä lämpökautena tunnetun jakson aikana nykyistä huomattavasti yleisempiä jalopuumetsiä, jotka nykyään esiintyvät vain suhteellisen pieninä laikkuina kaikkein suotuisimmilla kasvupaikoilla (Valkonen 1996:38; Mönkkönen 2004:34). Samalta ajanjaksolta ovat myös Litorinameri –vaiheen muinaisrantakivikot (Taipale & Saarnisto 1991). Lämpökauden jälkeisen ilmaston viilenemisen lisäksi maanviljely on supistanut näiden rehevien elinympäristöjen pinta-alaa (Valkonen 1996:38). Jalopuista saarni on vaatelia rehevien ja kosteiden lehtojen laji (Tolvanen 2002:74). Harvinaisuus ja poikkeavuus tyyppillisesti havupuuvaltaisista Suomen metsistä tekee jalopuumetsiköistä huomionarvoisia kohteita.

Valokuva 1. Pähkinäpensaslehdot kuuluvat luonnonsuojelulain suojeltuihin luontotyyppeihin. Jakomäen pähkinäpensaslehto elokuun loppupuolella 2019 (Valokuva tekijän).

Merenrantaniitty löytyy tutkimusalueelta Ramsinkannakselta. Myös merenrantaniityt ovat luontaisten jalopuumetsiköiden tapaan luonnonsuojelulain piiriin kuuluvia elinympäristöjä. Pienetkin avoimet merenrantaniityt ovat arvokkaita elinympäristöjä, ja niiden avoimuus johtuu joko perinteisen laiduntamisen harjoittamisesta tai se on luontaista (Meriluoto & Soininen 1998:110-127). Ne ovat lähes puuttomia ja pensaattomia, matalakasvuisia, heinä- ja ruohovaltaisia elinympäristöjä. (Meriluoto & Soininen 1998:110-127).

Suuria yksittäisiä puita ovat rannan tuntumassa kasvavat jättiläismännyn ja Meri-Rastilan tammi, mutta ne eivät kasva täysin avoimella paikalla, mutta kuitenkin erottuvat muiden puiden joukosta. ”*Avointa maisemaa hallitsevat suuret yksittäiset puut ja puuryhmät*”, joissa on enintään viisi puuta, ovat maisemallisesti arvokkaita (Meriluoto & Soininen 1998:127) ja Valkosen (2012:73) mielestä yleisestikin suuret ja vanhat puut ovat biologisesti arvokkaita. Yksikin vanha ja suurikokoinen tammi on mahdollisesti tärkeä siinä eläville hyönteisille ja sen maisema-arvo on tätäkin merkittävämpi (Meriluoto & Soininen 1998:127).

Kriteerit täyttääkseen puiden on oltava järeärunkoisia ja vanhoja (Meriluoto & Soininen 1998:127). Havupuun ollessa kyseessä aihki tarkoittaa puuta, jonka pituuskasvu on loppunut ja joka kuuluu aikaisempaan puusukupolveen (Metsäkustannus 2006:5) ja lakkapäisyys eli latvuksen pyöreys ja tasaisuus on usein merkki pituuskasvun loppumisesta (Metsäkustannus 2006:39).

Luonnonsuojelulain suojeltujen luontotyyppien lisäksi on olemassa myös metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä, joita on määrällisesti enemmän kuin luonnonsuojelulain piiriin kuuluvia alueita. Metsälaki koskee luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia, ympäristöstään selvästi erottuvia, useimmissa tapauksissa pienialaisia kohteita (Meriluoto & Soininen 1998:17). Näiden kohteiden ominaispiirteiden ja ekologisten prosessien säilyminen on niiden elinvoimaisuuden kannalta olennaista (Meriluoto & Soininen 1998:17).

Näitä erityisen tärkeitä elinympäristöjä ovat muun muassa ”*Pienvesien välittömät lähiympäristöt*”, joihin kuuluvat lähteet, tihkupinnat, purot, ja norot, joilla on pysyvä vedenjuoksu-uoma, sekä pienet lammet. Ruoho- ja heinäkorvet, saniaiskorvet ja lehtokorvet, letot, kosteat lehtolaikut sekä kuivat, tuoreet ja rehevät lehtolaikut kuuluvat myös tähän elinympäristökategoriaan (Meriluoto & Soininen 1998:43-107). *Rehevät lehtolaikut*”. ”*Vähätuottoiset kitu- ja joutomaan elinympäristöt*”, joita ovat hietikot, kivikot, louhikot, kalliot, rantaluhdat ja vähäpuustoiset suot, sekä rantaluhdat on myös luokiteltu metsälain erityisen tärkeiksi elinympäristöiksi (Meriluoto & Soininen 1998:43-107). Tutkimusalueella esiintyy näistä kaikkia paitsi hietikoita, lettoja sekä laajamittaisia ruoho –ja heinäkorpia.

Pienvesien lähiympäristöt ovat erityisen tärkeitä elinympäristöjä (Meriluoto & Soininen 1998:43; Savolainen 1997:9, b), koska pienveden kuten puron, lammen tai lähteen, vaikutuksesta lähiympäristön pienilmasto ja kasvuolot ovat muuhun ympäristöön verrattuna poikkeavia ja ainutlaatuisia (Meriluoto & Soininen 1998:43).

Korpi on tavallisesti kuusivaltainen, mustikkaa kasvava suometsä, jonka mätäspinoilla on metsäkasvillisuutta ja muualla suolajistoa (Laine, Nousiainen & Syrjänen 2016:9; Laine & Vasander 2005:10). Rehevät luonnontilaiset korvet ovat metsälailla suojeltuja (Laine, Nousiainen & Syrjänen 2016:95).

Lehdot ovat monimuotoisuuden kannalta tärkeitä. Jo pelkästään se, että jokin alue tai sen osa on lehtoa, riittää arvokkaan kohteen perusteeksi, sillä Suomi on lehdoille maailman pohjoisin esiintymisalue (Meriluoto & Soininen 1998:71) ja eri lehtotyytit kattavat Suomessa vain 1-2 % kivennäismaiden pinta-alasta (Hotanen 2008:65). Metsälain mukaan rehevät lehtolaikut ovat luonnon monimuotoisuudelle erityisen tärkeitä elinympäristöjä (Savolainen 1997:9). Metsien uhanalaisista eläimistä puolet ja uhanalaisista kasvilajeista kaksi kolmasosaa esiintyy lehdoissa (Lyytimäki & Hakala 2008:175; Meriluoto & Soininen 1998) vaikka lehtoja on alle 1 % Suomen metsämaasta (Meriluoto & Soininen 1998:71).

Yhtenä syynä tähän lajirikkauteen on ympäristöään merkittävästi rehevämpi ja ilmavampi ruskomaannos (Meriluoto & Soininen 1998:71). Myös lehtojen kallioperä ja sen päällä oleva maaperä on muuta metsämaata emäksisempää ja ravinteikkaampaa (Hotanen 2008:56). Lehtojen tiheä ja monikerroksinen kasvillisuus lisää luonnon monimuotoisuutta, koska matalammat lehtipuut kuten pihlajat, raidat, halavat, tuomet ovat lintujen ja muun lajiston kannalta tärkeitä (Komulainen & Penna 2012:184). Eniten lehtokeskuksia on lounaisrannikolla (Meriluoto & Soininen 1998:71) ja niitä esiintyy yleensä rantojen hiesu- ja savimailla, notkelmissa, purojen varsilla tai laaksonpohjien ympäristössä (Hotanen 2008:65). Etenkin kosteita lehtolaikkuja esiintyy rannan, lähteikön tai puron varrella tai metsän kosteassa painanteessa, pienilmasto on varjoisaa ja kosteaa.

Lehdoissa esiintyvistä jalopuista saarni ja vuorijalava viihtyvät kosteissa paikoissa, mutta tammi ja vaahtera viihtyvät astetta kuivemmilla paikoilla (Meriluoto & Soininen 1998:82-83). Kosteista ja runsasravinteisista lehdoista kotkansiipityyppi esiintyy koko Suomessa ja se on kostea saniaislehto, jolla on kalkkipitoinen maaperä (Hotanen 2008:76). Kuitenkin tavallisin lehtotyyppi Etelä-Suomessa on tuore -ja keskiravinteinen, yleensä kuusivaltainen käenkaali-oravanmarjatyyppin lehto (Hotanen 2008:88). Tämän lisäksi kuusi on muissakin lehtotyypeissä, etenkin sen vanhoissa sukkessio – eli kehitysvaiheissa vahva kilpailija, joka voi lopulta hapanta neulaskarikkeen avulla syrjäyttää lehtipuut (Hotanen 2008).

Yhteistä näille kosteille elinympäristöille on se, että purojen ja pienvesistöjen lähiympäristöt, korvet sekä kosteat ja tuoreet lehdot ovat kosteita, viileitä ja ravinteisia paikkoja painanteissa tai vesistöjen äärellä. Pien -tai mikroilmasto on kasvillisuuden sisällä oleva ilmakerros, joka yltää noin 2 metrin korkeuteen maanpinnasta ja jonka kosteus -ja lämpötilaolot poikkeavat lähiympäristöstään (Metsäkustannus 2006:67). Kosteaviileät paikat ovat usein *kulorefugioita*, eli metsäpaloilta vuosisatoja säästyneitä paikkoja ja täten niiden kasvillisuus voi olla hyvin vanhaa, monimuotoista ja pitkän kehityksen tulos (Meriluoto & Soininen 1998:53). Pohjoisella havumetsävyöhykkeellä rehevä ja kostea paikka on potentiaalisesti ”*palorefugio*” (Meriluoto & Soininen 1998:28) eli kulonkiertämä.

Ekologisesta näkökulmasta metsälain nojalla suojellut elinympäristöt ovat usein ovat pienilmastoltaan ja/tai vesitaloudeltaan muusta ympäristöstä poikkeavia, ja siksi niiden merkittävä käsittely voi muuttaa niiden ainutlaatuisia ominaispiirteitä (Meriluoto & Soininen 1998:40). Poikkeava pienilmasto ja vesitalous säilyvät parhaiten, jos kohteen ympärillä on riittävä suojavyöhyke (Meriluoto & Soininen 1998). Täytyy pitää mielessä, että joissakin yhteyksissä suo ympäristöstä ja kosteasta lehdosta käytetään samaa nimitystä, sillä suomen kielessä kosteikko – nimitys viittaa myös kosteaan notkelmaan (Helminen 1998:27).

Luonnollisesti syntyneet kivikot ja louhikot voidaan symbolisesti rinnastaa geologisen historian muistomerkkeihin, sillä ne ovat erinomaisesti säilyneitä fyysisiä, maastossa hyvin erottuvia todisteita suunnattoman kaukaisesta menneisyydestä. Litorinameri on yksi viimeisimmän jääkauden jälkeisen Itämeren altaan kehitysvaiheista ja sen aikaiset, usein pyöristyneistä kivistä tai lohkkareista koostuvat muinaisrannat ovat muistomerkkejä tästä kehitysvaiheesta. Litorinameri -vaihe alkoi Suomenlahdella noin 7500 vuotta sitten, kun Atlantin valtameren pinta jatkoi nousemistaan, samalla Itämeren alueen allas sai lisää suolaisuutta (Taipale & Saarnisto 1991:275-276). Syynä Atlantin pinnan nousuun 7000 vuotta sitten oli Pohjois-Amerikan mannerjäätikön sulaminen (Taipale & Saarnisto 1991:275-276).

Viherympäristöliiton (2007:43) mukaan muun muassa geologisilta ominaispiirteiltään arvokas paikka kuuluu kategoriaan C5 eli arvometsä, jota on pidettävä luonnontilaisena ja elinvoimaisena. Muutenkin avolouhikot ja avokalliot sekä muut vähätuottoiset joutomaat ovat poikkeavia ja arvokkaita elinympäristöjä (Hotanen 2008:162-164; Meriluoto & Soininen 1998:96) ja ne on metsälaissa määritelty erityisen tärkeiksi elinympäristöiksi (Savolainen 1997:9, b). Tällaisten geologisen historian muistomerkkien rauhoitusperusteet saavat juridista pohjaa muinaismerkkilaisista ja luonnonsuojelulaista (Salla 2004:25).

Soita on Etelä-Suomessa suhteellisen vähän (Meriluoto & Soininen 1998:106). Ruohoiset nevat, joista yksi esimerkki on ruohoinen saraneva, ovat metsälain mukaan suoluonnon arvokkaita elinympäristöjä (Meriluoto & Soininen 1998:141). Soista vähäpuustoiset suot, jotka kuuluvat kitu- tai joutomaa -kategoriaan, ovat arvokkaita elinympäristöjä (Meriluoto & Soininen 1998:104; Savolainen 1997:9, b). Myös Komulainen (2012:33) kuvailee painanteet, valuma-alueet ja suot pienimittakaavaisiksi ja monimuotoisiksi elinympäristöiksi. Havainnoillistava esimerkki yleisesti tunnetusta –ja esiintyvistä ja vähäpuustoisesta suotyypistä on räme. Rämeet ovat korvesta poiketen mäntyvaltaisia, mätäspintaisia suotyyppejä, joilla esimerkiksi juolukka ja suopursu vallitsevat (Laine & Vasander 2005:10).

Muita kuin luonnonsuojelulaissa tai metsälaissa lueteltuja arvokkaita elinympäristöjä ovat vanhat havu- ja sekametsiköt, vanhat lehtimetsiköt, paisterinteet, supat, ruohoiset suot, hakamaat ja metsäniityt (Meriluoto & Soininen 1998:129-149). Meriluodon & Soinisen (1998:17) mukaan arvokkaat elinympäristöt ovat pienialaisia, muutaman aarin-hehtaarin kokoisia luonnontilaisia tai luonnontilaisen kaltaisia ”*avainbiotooppeja*” ja niiden koolle ei ole määriteltyä alarajaa (Meriluoto & Soininen 1998:29).

Luonnontilaisuus tällaisissa elinympäristöissä ilmenee ojittamattomuutena, muokkaamattomuutena ja rakentamattomuutena, luonnontilaisen kaltainen on tarkoittaa polun, pitkospuiden tai muun vastaavanlaisen hienovaraisen ihmistoiminnan tuloksena syntyneen muutoksen läsnäoloa (Meriluoto & Soininen 1998:45). ”*Luonnontilaisen kaltainen*” termiä käytetään sellaisen paikan kuvaamiseen, jossa ihmisen toiminta on vähäistä ja/tai kauan sitten tapahtunutta, ja paikka on yleisilmeeltään luonnontilainen (Meriluoto & Soininen 1998:29).

Näistä arvokkaista elinympäristöistä tutkimusalueella esiintyy vanhoja havu -ja sekametsiköitä ja ruohoisia, soita, mutta tutkimusalueen ruohoiset suotyypit kuuluvat mitä todennäköisemmin aikaisemmin käsiteltyihin metsälain arvokkaisiin elinympäristöihin. Vanhat kangasmetsät ovat biodiversiteetille merkittäviä, koska esimerkiksi Lyytimäen ja Hakalan (2008:175) mukaan ne tulevat lehtojen jälkeen toiseksi sekä uhanalaisisten eläinten että kasvien esiintymisympäristöinä. Lisäksi Niemelä (2000:226) muistuttaa, että Etelä-Suomen vanhat metsät ovat arvokkaimpia luontokohteita harvinaisuutensa ja niissä esiintyvien harvinaistuneiden lajien takia.

Pienipiirteinen aukkodynamiikka ja kattava lahoppuujatkumo yhdessä kostean ja varjoisan pienilmaston kanssa ovat on luonnontilaisen kuusimetsän tunnusmerkkejä (Kuuluvainen et al. 2008:73). Meriluodon ja Soinisen (1998:15) mielestä järeät ylispuut ja lahoppuut ovat Suomessa vähentyneet voimakkaasti ja siksi etenkin Etelä-Suomessa vanhan metsän saarekkeet ovat tärkeitä. Myös Lyytimäki & Hakala (2008:176) pitävät lahoppuun puutetta ja metsäalueiden pirstoutumista vartenotettavana uhkana monimuotoisuudelle. Lisäksi (Kuuluvainen et al. 2008:74) korostavat vanhojen, pitkän lahoppuujatkumon omaavien kuusimetsien, etenkin reunametsä- ja puronvarsikorpien, lehtomaisten kuusikoiden ja lahoppuustoisten metsien säilyttämisen tärkeyttä. Lahoppuiden ja erirakenteisuuden merkityksestä metsän monimuotoisuudelle puhuu myös Lyytimäki & Hakala (2008:168). Lahoppuilla on monimuotoisuuden lisäksi merkitystä myös pienilmastolle, sillä Meriluoto & Soininen (1998:26) toteavat, että järeät kuusi- ja haapamaapuut ylläpitävät mikroilmaston kosteutta. Meriluodon ja Soinisen (1998:129) mukaan vanhat havu- ja sekapuumetsiköt ovat siitakin syystä arvokkaita, koska ne ovat mahdollisia kulonkiertämiä, joissa on vakaa pienilmasto.

Eri elinympäristöjen ja kasvupaikkatyyppeiden lisäksi myös yksittäisten eliölajien esiintyminen nostaa luontoalueen luonnonsuojelullisia -tai biodiversiteettiarvoja. Käytän tässä esimerkkinä Suomessa esiintyviä lepakkolajeja, sillä niitä esiintyy Meri-Rastilan ulkoilumetsän Vartiokylänlahden puoleisissa osissa. Suomen lepakkolajeista kaikki on rauhoitettuja ja ne kuuluvat EU:n luontodirektiivin liitteen IV lajeihin ja niiden lisääntymis, levähdys -ja ruokailupaikkojen

hävittäminen tai huomattava heikentäminen sekä tahallinen häirintä etenkin lisääntymisaikana on luonnonsuojelulailla kielletty (Siivonen 2004:5).

Biotooppien tai kasvupaikkatyyppien suojelutarve määräytyy lukuisin kriteerein. Ensinnäkin, sekä harvinaiset biotoopit, että edustavat luontokokonaisuudet ovat alueellisten ekosysteemien jatkuvuudelle tärkeitä (Meriluoto & Soininen 1998:39). Meriluodon ja Soinisen (1998:39) mielestä yleisesti alueella esiintyvän elinympäristön kohdalla suojelukriteerien vaatimustaso nousee ja sen pitää edustaa tyyppillistä maisemaa ja ekologisia olosuhteita, ja olla mahdollisimman luonnontilainen. Toisaalta luonnontilaiset ja luonnontilaisen kaltaiset lehdot ovat aina arvokkaita kohteita (Meriluoto & Soininen 1998).

Luontotyyppin suojeluun liittyy myös suojelutason käsite. Suotuisan suojelutason määritelmä kuuluu näin: 5 § ”*Luontotyyppin suojelutaso on suotuisa, kun sen luontainen levinneisyys ja kokonaisala riittävät turvaamaan luontotyyppin säilymisen sen ja sen ekosysteemin rakenteen ja toimivuuden pitkällä aikavälillä sekä luontotyyppille luonteenomaisten eliölajien suojelutaso on suotuisa*” (Savolainen 1997:7, a). Käytännössä on kuitenkin vaikeaa määrittää suojelutasolle selkeää kynnsarvoa tai rajaa, etenkin kun olosuhteet ja lajikohtaiset kriteerit vaihtelevat. Etenkin metsäalueen koko, muoto ja reunavaikutus vaikuttavat kaupunkialueella tai sen kupeessa sijaitsevan metsäluonnon piirteisiin ja elinvoimaisuuteen. Metsänreunat ovat sisäosia lämpimämpiä, kuivempia, saasteille alttiimpia ja ravinteisempia (Siitonen & Hamberg 2012:35).

Reunavaikutus selittyy sillä, että elinympäristön sisälle ulottuu vieressä olevan, erilaisen elinympäristön vaikutus tietylle etäisyydelle, riippuen eri elinympäristöjen topografiasta ja mikroilmastosta. Reunavaikutus ulottuu 50-100 metriin, riippuen metsänreunan tiheydestä (Siitonen & Hamberg 2012:35). Jos suojeltu ala on kovin pieni tai kapea, yltää reunavaikutus alueen keskiosiin, ja sen mikroilmasto ja muut fysikaaliset ja kemialliset olosuhteet muuttuvat, sillä reunavaikutus lisää esimerkiksi elinympäristön paahteisuutta, valoisuutta tai tuulisuutta (Meriluoto & Soininen 1998). Esimerkiksi rakennetun ympäristön pienilmasto poikkeaa metsän pienilmastosta ja se vaikuttaa sen kupeessa kasvavaan metsään (Hamberg & Löfström 2012:10, a). Myös lähimetsän avohakkuu vaikuttaa lehdon pienilmastoon (Meriluoto & Soininen 1998:85). Metsän sisäosat ovat siis usein enemmän luonnontilaisia kuin sen reuna-alueet. Näin ollen on todennäköistä, että kauimpana rakennetusta ympäristöstä sijaitsevat kaupunkimetsän osat ovat luonnontilaisempia ja oletettavasti ekologisesti arvokkaampia. Toisaalta Mäkisen ja Mahosenahon (2003:21) mukaan reunavyöhykkeet myös potentiaalisesti lisäävät luonnon monimuotoisuutta. Reunavyöhykkeet vesistöjen, metsien, peltujen ja niittyjen ja myös rakennetun ja rakentamattoman ympäristön rajoilla ovat yleensä lajistollisesti rikkaita (Mäkinen & Mahosenaho 2003:9).

Hollannissa 50 hehtaaria pidetään kriittisenä minimikokona ekosysteemille, joka pystyy ylläpitämään metsäekosysteemin ydinlajistoa (Trewick 1999:139). Esimerkiksi yhden hehtaarin metsän pinta-alasta reuna-alueita on 99% ja 50 hehtaarin metsässäkin reuna-alueita on lähes neljäsosan verran (Siitonen & Hamberg 2012:36). Isommat metsäkasvillisuuden muodostamat alueet mahdollistavat biodiversiteetin säilymisen paremmin kuin pienet, koska ekologisten prosessien yhtenäisyys säilyy (Fuller & Irvine 2010:144). Pirstoutuneilla alueilla reunavaikutus johtaa muuttuneeseen mikroilmastoon, mikä saattaa aiheuttaa muutoksia luonnollisissa prosesseissa (Lindenmayer & Franklin 2002:25-26). Mitä vähemmän alkuperäisestä luontoalueesta on jäljellä, sitä suuremmaksi reunavaikutuksen merkitys kasvaa ja sitä enemmän kytkeytyneisyys heikkenee (Lindenmayer & Franklin 2002:19). Isommat elinympäristölaikut tarjoavat enemmän varmuutta elinympäristöjen ja eliölajien selviämismahdollisuuksille, vaikka toki myös pienillä laikuilla on merkitystä ekologisina askelkivinä (Forman 1995:47) ja biodiversiteetin keskittyminä (Meriluoto & Soininen 1998). Mitä enemmän on fragmentteja, sitä kauemmas reunavaikutus ulottuu kunkin fragmentin sisään (Trewick 1999: 139-141). Myös Siitosen ja Hambergin (2012:34) mukaan eristyneen ja pienen metsälaikun pysyminen elinvoimaisena on epävarmempaa kuin suuremman. Pienet luonnonvaraiset saarekkeet kaupungeissa köyhtyvät ja vaarantuvat raskaan kulutuksen taakan alla (Tolvanen 2002:18), mutta toisaalta tiheä reunavyöhyke pystyy lieventämään reunavaikutusta (Valkonen et al. 2012:95).

Vaikka ekologisia käytäviä olisikin säästetty, osa eläinlajeista ei kykene hyödyntämään niitä, koska niihin yltää valot (Lyytimäki & Rinne 2013). Esimerkiksi osalle lepakkolajeista valaistu väylä ylitsepääsemätön kohteeseen verrannollinen este (Lyytimäki & Rinne 2013:18). Valolla voi siis olla merkitystä lajien ja elinympäristöjen säilymiselle, jos eläinlajin päivittäiset askareet vaikeutuvat, sen selviämismahdollisuudet vaarantuvat (Lyytimäki & Rinne 2013:18).

Kaiken tässä luvussa mainitun perusteella voidaan yleistää, että Suomen olosuhteissa monimuotoisuuden kannalta tärkeimpinä metsän elinympäristöinä tutkimuskirjallisuudessa ovat nousseet esiin lehdot, vanhat havu – ja sekametsät sekä jalopuumetsiköt ja kosteat ja varjoiset elinympäristöt. Vaikka edellä mainitut biotoopit ovat monimuotoisuudelle arvokkaita pieninäkin laikkuna, kokonaisuudessaan laajemmat luonnontilaiset tai luonnontilaisen kaltaiset, elinvoimaiset luonnonympäristöt takaavat kestävämmän ja pidempiaikaisen viheraluekokonaisuuden pysyvyyden.

3.2.2. Taajamametsän piirteet

3.2.2.1. Taajamametsän määritelmä

Tälle tutkielmalle valitusta tutkimusasetelmasta johtuen taajamametsää tarkastellaan tässä luvussa niin representatiivisen, objektiivisen ja kokemuksellisen luonnon käsitteiden näkökulmasta.

Teoreettisen viitekehän muodostava tutkimuskirjallisuus on niin kotimaista, että ulkomaista, mikä on huomionarvoista, sillä metsä -ja viheralueen käsitteen nominaalimääritelmä vaihteli maittain, mikä on myös tulkinnassa otettava huomioon. Taajamametsä sijaitsee nimensä mukaisesti rakennetun alueen kupeessa tai sen keskellä, ja se on käsitteenä varsin jäsentymätön. Esimerkiksi seuraavat termit kuvaavat taajama-alueella sijaitsevia metsäalueita yksityiskohtaisemmin.

Ulkoilumetsä sijaitsee lähempänä asutusta kuin virkistysmetsä, ja sitä käytetään pääosin ulkoiluun (Viherympäristöliitto 2007:40). Lähivirkistysmetsä on taajama-asutuksen läheisyydessä, puistojen reunoilla ja se on kovassa virkistyskäytössä (Viherympäristöliitto 2007:39). Lähimetsällä puolestaan viitataan paikoin hoidettuun ja puistomaiseen, pääosin ulkoilu-, leikki ja oleskelutarkoitukseen tarkoitettuun metsään, joka on korkeintaan kahden kilometrin päässä taajamasta (Viherympäristöliitto 2007:44).

Lähi-tai ulkoilumetsän käsitteeseen liittyy läheisesti myös lähireitin käsite. Lähireitit ovat lähellä asutusta ja helposti saavutettavissa, rengasmaisia tai verkkomaisia, jolloin kävelyreittiä voi tarpeen mukaan vaihdella tai oikaista (Karjalainen & Verne 1995:29). Kaupunkien viheralueita voidaan kuvata myös seuraavalla tavalla: paikat kaupungissa tai sen reunamilla, joissa voi olla luonnon keskellä ovat ”luontoalueita” (Faehnle 2009:83).

Taajamien metsäisillä viheralueilla on muitakin rooleja kuin asukkaiden virkistystarpeiden tyydyttäminen. Taajamametsät voivat toimia myös suojana melua, tuulta ja näkö –tai maisemahaitalta (Löfström & Asikainen 2012:116-118). Kaupunkimetsän tekniset tehtävät liittyvät ilmanlaatuun, melun ja mikroilmaston säätelyyn kaupunkialueella, lisäksi tulevat sosiaaliset ja luontoon itseensä liittyvät hyödyt (Tyrväinen 1995:5). Seuraavissa kappaleissa esitellään kaupunkisuunnittelijoiden, ekologien ja asukkaiden tapoja kokea ja hahmottaa kaupunkialueiden viheralueita.

Taajamametsät sijaitsevat joko yleiskaava- tai asemakaava-alueella, ja niiden käyttötarkoitus on merkitty varausmerkinnöin kartalla (Tenhola 2012:45). Taajaman viheralueet, joita myös taajamametsät ovat, jaetaan useaan eri luokkaan, joista osa on rakennettuja ja hoidettuja, osa rakensamattomia ja enemmän luonnontilaisia tiloja (Viherympäristöliitto 2007:9). Ne ovat siis

ominaispiirtein määriteltyjä, kaavoitusmerkinnöin merkittyjä tiloja kartalla. Vaikka metsälaki ei olekaan voimassa asemakaava- eikä yleiskaava-alueilla, maa- ja metsätalouden tarpeisiin ja virkistysalueiksi varatut alueet ovat tästä poikkeus, ja siellä voidaan soveltaa metsälakia (Tenhola 2012:49; Savolainen 1997:7 b).

Kaavoitusmerkinnöillä eri viheralueet jaetaan eri kategorioihin. Ulkoilu- ja virkistysmetsä (C2) on säännöllisessä ja monipuolisessa käytössä ja se sijaitsee asuinalueiden lähialueilla (Viherympäristöliitto 2007:40-43). Edellä mainitun käyttötavoitteena ovat ulkoilu- ja metsämaiseman säilyttäminen, ja kyseessä on ”*laajemmat vihervyöhykkeet asutuksen liepeillä*”, joilla polut ovat harvemmassa kuin esimerkiksi lähimetsässä (Siuruainen et al. 2011:53).

Kaupunkimetsien erityispiirteisiin kuuluu herkkyys ja ne saattavat reagoida huonosti harvennuksiin, koska ne ovat vanhoja ja vähemmän hoidettuja kuin talousmetsät (Evans 1989:115). Ulkoilu- ja kaupunkimetsien suhteellisen vanha ikä ja puulajiston rakenne tekevät niistä talousmetsistä poikkeavia elinympäristöjä. Kaupunkiluonto on usein eliölajistoltaan monimuotoisempi kuin kaupungeista kauempana sijaitsevat metsät, koska mikroilmastoja ja eri kasvupaikkoja on paljon suhteellisen pienellä alueella ja sen sisäinen vaihtelu on suurta. Esimerkiksi (Konijnendijk 2008:111; Evans 1989:118 ja Miller 1988:252) pitävät kaupunkimetsien eri-ikäisrakenteisuutta ja monikerroksisuutta tärkeänä. Taajamametsissä on yleensä myös enemmän lehtipuita kuin muualla, mikä johtuu valoisuudesta ja ravinteisuudesta (Hamberg & Löfström 2012:11, a).

Taajamametsän erityispiirteet ja sijainti taajamassa tai sen reunalla tekevät siitä muista metsäalueista poikkeavan ja toisinaan monimuotoisemman elinympäristön, mutta toisaalta altistavat sen eri riskitekijöille ja tekevät siitä haavoittuvamman. Esimerkiksi ylikäyttö ja saastekuormitus tekevät kaupunkimetsistä herkempiä sairauksille ja tuholaisille (Miller 1988:273). Myös suuri ulkoilijamäärä suhteessa pinta-alaan tarkoittavat korkeaa kulumisastetta (Hamberg & Löfström 2012:10, a; Viherympäristöliitto 2007:39). Etenkin maan tiivistyminen merkittävien puiden ympärillä, eroosio ja polkujen kuluminen on Evansin (1989:118) mielestä kaupunkimetsien ongelma. Kuluminen vaikeuttaa metsän luontaista uudistumista, koska ravinnepitoinen kerros kuluu ja huuhtoutuu pois (Hamberg & Löfström 2012:122, b). Eri elinympäristöistä suot ja kalliometsät kestävät kulutusta kaikkein vähiten (Karjalainen & Verne 1995:65). Kalliometsät ovat lisäksi helppokulkuisia ja suhteellisen avaria, minkä seurauksena polut levenevät huomattavasti ja laajat alueet menettävät pintakasvillisuuden (Karjalainen & Verne 1995:65).

Kaupunkimetsien hyvinvointiin vaikuttaa myös välitön lähiympäristö, joka useimmissa tapauksissa on melko tiiviisti rakennettu ympäristö. Rakennetun ympäristön pinnat keräävät ja varastoivat

lämpöä itseensä paljon tehokkaammin (Shepherd et al. 2010:3). Kaupunkien pinnat aiheuttavat korkean termalisen entropian (*thermal entropy*), mikä tarkoittaa pintojen hitaampaa lämpenemistä ja jäähtymistä kuin esimerkiksi maaseudulla (Brazel & Heisler 2010:49). (Tolvanen 2002:16) väittää, että kaupunkiekologioiden mielestä tiiviisti rakennettu kaupunki on verrattavissa kuumaan ja kuivaan erämaahan. Tietenkin myös koolla on merkitystä. Kun lähiympäristö on tiheään rakennettu ja siellä on paljon asukkaita, myös rakentamattomilla alueilla vettä imeytyy vähemmän ja suurempi osuus sadevedestä haihtuu, koska myös ei-rakennetun alueen maanpinta on kovan käytön seurauksena tiivistynyttä (Fuller & Irvine 2010:141). Etenkin pirstoutuneilla alueilla ja taajamametsien reunoilla valoisuus, kohonnut lämpötila, kuluminen, saasteet ja vieraslajit asettavat kaupunkiluonnon elinvoimaisuudelle kovia haasteita (Hamberg & Tyrväinen 2012:21).

Kaupunkiluonnolla on Evansin (1989:115) mukaan opetuksellista, virkistysellistä ja suojeluarvoa. Kaupunkiluonto luo välittömän yhteyden vuodenajan vaihteluihin ja luontoon urbaanissa ympäristössä (Tyrväinen 1995:5). Jos kaupunkisuunnittelun viranomaisille taajamametsä on enemmänkin tila, niin asukkaille se on paikka.

Paikka on tietty piste Maan pinnalla, jolla on määriteltävissä oleva sijainti (Haggett 2001:5), ja joka on arvolatautunut, siis merkityksellinen. Kun sijaintiin liittyy tietoa, siitä tulee paikka (Haggett 2001:5). Asukkaiden spatiotemporaalinen suhde omaan alueeseen poikkeaa suunnittelijoiden suhteesta (Vilkuna 1997:167), sillä ”*Asukas elää paikkaa konkreettisesti*” (Vilkuna 1997:168). Lähimaiseman käsite sopii taajamametsän konseptiin, koska metsä koetaan usein läheltä, alle 100 metrin etäisyydeltä (Komulainen & Penna 2012). Maisema on enemmän aistien välittämä impressio, eikä mikään mitattavissa oleva objektiivinen kokonaisuus (Raivo 1997:206). Lähimaisemassa mittakaava on pieni ja yksityiskohdat korostuneita (Komulainen & Penna 2012:36-37). Lähimaisema koetaan tiloina ja tilasarjoina ja maisematilat ovat kuin metsän huoneet (Komulainen & Penna 2012:170-171). Asukkaat ovat usein tottuneet maisemaan sellaisena, kuin se on, eivätkä suhtaudu myönteisesti sen muutokseen (Komulainen & Penna 2012). Myös (Korhonen & Niska 1994:98) tuovat esiin ihmisten taipumusta puolustaa sitä lähiympäristöä, johon ovat tottuneet jossa heillä on turvallinen olo.

Luonnontilaista metsää yleensä mielletään pakopaikaksi, jossa voi olla suojassa kuin äidin sylissä (Reunala 1994:170). Myös Auran, Horellin & Korpelan (1997:94) mainitsemassa esimerkissä ulkoilutarpeiden lisäksi negatiiviset tunteet saivat ihmiset menemään metsäluonnossa sijaitseviin mielipaikkoihin. Taajamametsiin yhdistetään toisinaan myös negatiivisia piirteitä. Tyrväinen (1995:6) mainitsee taajamametsiin liittyvistä ongelmista myös sen, että osan mielestä ne ovat ”*epäsosiaalisten kansalaisten oleskelupaikkoja*”. Toisaalta eräiden ulkomaisten tutkimusten

mukaan kaupungissa sijaitsevien viheralueiden ansiosta asuinpaikan imago voi nousta, koska viheralueet voivat edistää yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä paikallisylpeyttä (Barton & Pretty 2010:221). Myös suomalaisesta kirjallisuudesta on tullut esille, että asukkailla ja lähitaajamametsällä on vahva tunneside (Hamberg & Tyrväinen 2012:16).

3.2.2.2. Taajamametsien arvostetut piirteet

Jos taajama -tai kaupunkimetsää tarkastellaan antroposentrisenä arvona, taajamametsän osaksi voidaan mieltää myös asukkaat, sillä sen luontoarvojen ja virkistysarvojen merkitys korostuu asukkaiden arvostuksen kautta, eikä se ole niin arvokas ilman tietoista arvottajaa. Kuten aikaisemmin oli mainittu, viheralueen ja kaupunkiluonnon määritelmä vaihtelee maittain. Täten ulkomailla suoritettujen kyselyiden perusteella tehdyt havainnot eivät aina ole sellaisenaan vertailukelpoisia Suomessa. Siksi tässä tutkielmassa taajamametsien arvostettuja piirteitä tarkastellaan lähinnä suomalaisesta kontekstissa.

Suomalaiset ovat luontoihmisiä (Niemelä, Tyrväinen & Schulman 2009:11) ja Suomi kuuluu pohjoiseurooppalaiseen metsäkulttuurialueeseen, jossa metsä on olennainen elämää (Faehnle & Suomen ympäristökeskus 2010). Faehnle & Suomen ympäristökeskus (2010:23) viittaa Simon Bellin et al. (2005) tutkimukseen, jossa erilaiset eurooppalaiset kulttuurit jaettiin erilaisiksi metsäkulttuuriryhmiksi. Metsää hyvin tuntevat ja siitä elantonsa saavat kansat suhtautuvat luontoon äitihahmon tavoin äitihahmo, sillä se on elämän perusta (Pentikäinen 1994). Eräissä tutkimuksissa on todettu, että suomalaiset kokivat metsäluonnon tärkeäksi, jopa toiseksi kodiksi, vastapainona kaupunkilaistuneelle, vaativalle, hektiselle elämälle ja lisäksi monien lapsuudenajan kokemukset ja muistot liittyivät johonkin metsäkokemukseen, koska metsä loi turvan ja rauhan tunnetta (Faehnle & Suomen ympäristökeskus 2010:28). Kuten ensimmäisestä teorialuvusta voi päätellä, kokemukselliseen tilaan liittyy siis fyysisen ulottuvuuden lisäksi muistot, mielikuvat ja tunteet.

Yhdysvalloissa suoritettujen tutkimusten tuloksista voidaan päätellä, että sosioekonominen luokka, ikä sekä etninen tausta vaikuttivat luonnossa virkistäytymisen mahdollisuuksiin (Faehnle 2010). Näiden tutkimusten mukaan etniset vähemmistöt käyttivät luontoa virkistäytymiseen muita vähemmän (Faehnle & Suomen ympäristökeskus 2010:25). Suomessa on tämän suhteen eri tilanne, sillä Suomessa etniset vähemmistöt virkistäytyivät luonnossa vähemmän eri syistä kuin Yhdysvalloissa, ja joillekin maahanmuuttajaryhmille luonnossa liikkuminen oli luontevampaa kuin toisille. Esimerkiksi venäläisille metsäluonnon olemassaolo ja mahdollisuus sen aineellisten resurssien käyttöön ja rauhasta nauttimisesta olivat hyvin tärkeitä (Faehnle & Suomen ympäristökeskus 2010:30). Toisaalta somalialaisille luonnon villeyks (Faehnle & Suomen

ympäristökeskus 2010:46) ei ollut positiivinen piirre. Ulkomailla eniten pitivät tiheistä puistoalueista keski-ikäiset, korkeasti koulutetut ja myös ne, joilla oli tietämys villistä luonnosta (Fuller & Irvine 2010:145). Erilaiset näkymät ja maisematilat siis mahdollistavat sen, että eri ulkoilijoille olisi jotain mielekästä (Karjalainen & Verne 1995:49) ja kaupunkien metsien olisi hyvä olla tarpeeksi suuria, koska esim. Faehnlén et al. (2014:79) mielestä juuri laaja-alaisemmillä metsäalueilla pitkäaikainen oleskelu ja stressistä elpyminen on todennäköistä. Tyrväinen, Korpela & Ojala (2014:58) pitävät useamman kymmenen hehtaarin laajuisia taajamametsiä sopivina kaupunkiympäristöille. Tyrväisen, Korpelan & Ojalan (2014:55) mukaan metsäntuntua on vaikeampaa kokea pirstoutuneessa ja pienessä metsässä. Pirstoutuminen vaikuttaa paikan tunnelmaan, äänimaisemaan ja visuaaliseen maisemaan (Hamberg & Tyrväinen 2012:15) ja kuluneet paikat vähentävät virkistysarvoja (Karjalainen & Verne 1995:63). Elvyttävän paikan ulottuvaisuuden ja yhtenäisyyden kokemus syntyy siitä, että paikka tai maisema ympäröi ihmistä ja siellä kokee olevansa rauhassa ja suojassa (Aura, Horelli & Korpela 1997:102). Metsäisillä luontoalueilla esimerkiksi kerrostalot olivat ei-toivottu näky (Komulainen 2012:26).

Osalle helppokulkuiset ja valoisa sekä hoidetut metsät tärkeitä, toisille taas luontoarvot ja hoitamattomuus tärkeämpiä. Tutkimukset viittaavat siihen, että avohakkuut ja täysi hoitamattomuus nähdään luotaantuontävinä, kun taas siisti ja vanhaksi ja järeäksi vartunut metsä on kaunis (Miller 1988:252). Yhteistä on vanhojen, järeiden mäntymetsien arvostus, koska ne ovat luonto- ja ulkoiluarvoiltaan hyviä, valoisa ja avaria (Hamberg & Tyrväinen 2012:16). Arvostetuimpia ovat vaihtelevat, monikerroksiset ja monilajiset metsät. Luontaiset tiheiköt ja valoisa metsät sekä järeät puut ovat yleensä suosittuja. (Faehnle et al. 2014). Näiden perusteella voidaan siis päätellä, että on joitakin luontoalueen positiivisiin piirteisiin liittyviä arvostuksia, jotka ovat kansainvälisesti päteviä.

Jos reitin varrella on vesistöjä, se tekee ulkoilualueesta vielä arvokkaamman, etenkin suomalaisessa kontekstissa, ja avosuot luovat erämaan tuntua (Karjalainen & Verne 1995:51). Järeät puut veden lähellä on voittamaton maisemaelementtien kombinaatio (Komulainen 2012:29).

Suurin osa ihmisistä pysyy määrättyillä poluilla (Evans 1989:119). Lähireittiyden tuntu saadaan käyttöä kestäväillä ja leveillä poluilla, kun taas erämaisyyden vaikutelma syntyy kapeista, mutkittelevista poluista (Karjalainen & Verne 1995:60). Vanhukset, liikunta- ja aistirajoitteiset hyötyvät selkeistä reiteistä ja lähiluonnosta (Faehnle et al. 2014:79). Luonnon viljeily on usein hyväksyttävää, mutta ihmiset silti kaipaavat hoidettua ja siistiä luonnonympäristöä (Konijnendijk 2008:124). Toisaalta tiheä metsä estää näkemästä jotain ei-toivottua (Karjalainen & Verne 1995) ja tiheiköt luovat kuvan suuremmasta ja luontaisemmasta metsästä (Hamberg & Löfström 2012:124, b). Roskaantuminen voi vähentää ihmisten arvostusta viheraluetta kohtaan (Evans 1989:119). Niin

ulkomaisessa, kuin kotimaisessa kirjallisuudessa korostettiin sekä metsäluonnon hyvinvoinnin, että käyttäjystävällisyyden tärkeimpinä kaupunkiluonnon piirteinä. Estetiikan ja biodiversiteetin yhdistelmä on usein toimiva (Miller 1988:252). On hyvä tyydyttää ihmisten tarpeet, mutta puuttua luonnon toimintaan ja ulkonäköön mahdollisimman suppeasti ja ekosysteemikohtaisesti (Niemelä 2000).

Yleistäen voidaan sanoa, että taajamametsät eroavat monin eri tavoin muista metsistä ja kaupunkialueen ulkoilmametsää voidaan yksinkertaistaen luonnehtia haavoittuvaiseksi, mutta monikäyttöiseksi ja moniulotteiseksi, yleensä suhteellisen pienialaiseksi alueeksi, jolla on positiivinen vaikutus asuinalueen viihtyvyyteen.

3.3. Meri-Rastila tutkimusalueena

3.3.1. Tutkimusalueen sijainti ja rajaus

Kartta 1. Tutkimusalueeseen kuuluu Meri-Rastilan ulkoilmametsä, Ramsinniemi ja Rastilan neva, joka näkyy erillisenä rajattuna alueena idässä. Lähde: Google Maps 2019 (Rajaukset tekijän).

Koko tutkimusalue muodostaa suhteellisen suoran, kannaksen kohdalla kapenevan koillis-lounas-suuntaisen niemen. Punaisella rajatut alueet kuuluvat hallinnollisesti Vuosaaren osaan, Meri-Rastilaan. Pohjoisessa tutkimusalueen raja kulkee Vuosaaren metrosillan eteläreunaa pitkin, jossa myös Meri-Rastilan hallinnollinen pohjoisraja kulkee. Etelässä tutkimusalue puolestaan rajautuu Ramsinniemen eteläkärkeen, ja yksityisten tonttien pihapiirit, joita on useita, on rajattu tarkastelun ulkopuolelle, koska tarkoituksena on tutkia Meri-Rastilan luontoa yleisillä alueilla liikkuvan

ulkoilijan näkökulmasta. Länsirajana toimii koko tutkimusalueen pituudelta Vartiokylänlahti ja idässä tutkimusalue rajautuu Meri-Rastilan tien länsipuolella sijaitsevien asuinrakennusten tontteihin, etelämpänä Verkkotien rakennusten tontteihin, jotka toimivat rakennetun ja rakentamattoman alueen rajana. Kaakossa, Ramsinniemen kärjessä alue rajautuu Kallahdensingelkään. Lisäksi tutkimusalueeseen on otettu mukaan Ramsinniementien varrella sijaitseva, pienialainen Rastilannevan luonnonsuojelualue, koska se on yksi Meri-Rastilan biologisesti arvokkaimmista kohteista, joka on lähellä Vuosaaren sillan eteläpuolella sijaitsevaa Meri-Rastilan ulkoilumetsää. Meri-Rastilan ulkoilualue ja Ramsinniemen kärjen luonto muodostavat jatkuvan ja melko yhtenäisen viheralueen, jonka eri osat ovat yhteydessä toisiinsa poluin ja liikenneväylin. Lisäksi tämä alue ei ole liikenneväylien halkoma ja siltä puuttuu taajama-asutus, paitsi Ramsinniemeä halkoo pituussuunnassa kapea asfalttitie. Esimerkiksi Siuruainen et al. (2011:113) rajaa Meri-Rastilan ja Ramsinniemen viheralueet samalla tavalla, mutta Rastilan nevan luonnonsuojelualue rajautuu ulkopuolelle. Idässä Meri-Rastilan metsän ulkoilualue rajautuu Rysäpuistoon ja tontteihin (Siuruainen et al. 2011:113).

Maisemallinen yhtenäisyys on perusteena tässä tutkimuksessa käytetylle rajaukselle. Aluetta tarkastellessa Vuosaaren sillalta käsin se näyttää tiheänä ja aukottomana, lähes rakentamattomana metsäalueena, joka vaikuttaa laajemmalla kuin se on. Korkeusvaihtelut Meri-Rastilan ulkoilualueen rannan ja keskiosien välillä, yhdessä järeähkön puuston kanssa saavat alueen näyttämään todellista laajemmalla myös itä-länsi -suunnassa, koska Vuotien vartta lukuun ottamatta metsäalueen takana olevat kerrostalot eivät näy sillalle. Tutkimusalueeseen kuuluu myös Rastilan neva, ja vaikka se sijaitseekin muusta tutkimusalueesta erillään, se on sijainniltaan kuitenkin lähellä ja hyvin saavutettavissa sekä Meri-Rastilan ulkoilualueen, että Ramsinniemen suunnasta. Näin ollen se liittyy osaksi tätä viheralueiden kirjoa ja sen luonnonsuojelualue -statuksen vuoksi edustaa arvokasta kohdetta Meri-Rastilassa, minkä johdosta sitä ei voi sivuuttaa. Rastilan neva, Meri-Rastilan ulkoilumetsä ja Ramsinniemen luontoalueet sijaitsevat kaikki Meri-Rastilan hallinnollisten rajojen sisällä, ja näin ollen niitä voi tarkastella yhden kaupunginosa-alueen viheralueina. Edellä mainitut viheralueet, Rastilan nevaa lukuun ottamatta kuuluvat myös Itä-Helsingin kulttuuripuisto -nimiseen vihersormeen (Siuruainen et al. 2011:29).

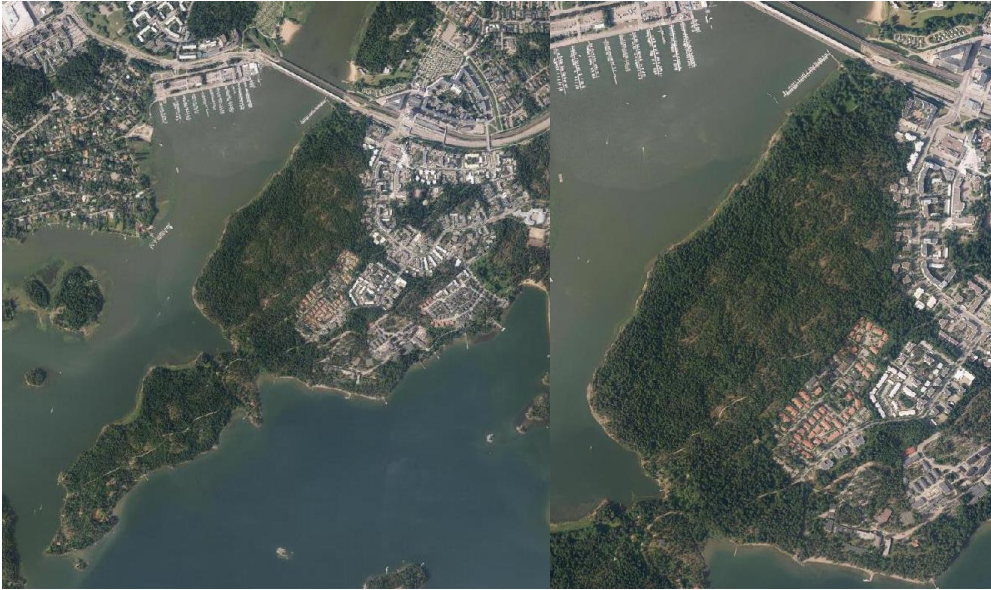
3.4. Tutkielmassa käsiteltävät luontokohteet

3.4.1 Meri-Rastilan ja Ramsinniemen viheraluekokonaisuus

Tässä luvussa käsiteltäviä luontoalueita koskeva tieto auttaa hahmottamaan tutkimusalueen yleispiirteet ja keskeiset ekologiset arvot niin paikallisesta, kuin laajemmasta näkökulmasta, jolloin haastatteluaineistosta saatu informaatio välittyy selkeämmin, ja näiden kahden eri tietotyypin pohjalta saatua tietoa pystyy vertailemaan. Tutkimusalueelta otettujen valokuvien avulla pyritään visuaalisoimaan tekstissä esitettyjä luontoalueiden piirteitä. Myös ”*Ekologisesti tärkeät biotoopit kaupunkiympäristössä*” –alaluvussa käsiteltyjen luontotyyppien- ja kohteiden piirteet tuodaan paikallisten esimerkkien avulla konkreettisemmalla tavalla esille.

Kokonaisuudessaan viheralueista koostuva tutkimusalue on ekologisesti varsin merkittävä. Helsingin ympäristökeskuksen mukaan Meri-Rastilan luontoalueilla on 7 arvokasta aluetta (luokka 1-3) ja kaksi näistä 7:stä alueesta on luonnonsuojelulain nojalla suojeltu (Rautio et al. 2003:19). Helsingin kaupungin alueella oli vuonna 2005 40 luonnonsuojelualuetta, joista 13 Vuosaaren alueella, ja kaksi Meri-Rastilassa (Lampi 2005:66). Lähes koko Meri-Rastilan metsä on runsaan metsien peruslajiston aluetta, joka kuuluu luokkaan 2 (Rautio et al. 2003:25). Raution et al. (2003:33) ja Helsingin kaupungin luontotietojärjestelmän (2019) mukaan lähes koko tutkimusalue on arvokas ja monipuolinen linnusto-alue. Vartiokylänlahti molempine rantoineen yhdessä Kortlahden ja Ramsinniemen kanssa ovat tärkeää (luokka 2) lepakkoaluetta (Siivonen 2004:22; Lammi 2010:10).

3.4.1.1. Meri-Rastilan metsän yleispiirteet

Kartat 2 ja 3. Meri-Rastilan ulkoilumetsä sijaitsee Meri-Rastilan ja Vartiokylänlahden välissä. Lähde: Helsingin kaupungin karttapalvelu 2019.

Meri-Rastilan ulkoilualue on Helsingin kaupungin omistuksessa (KSV 2012:13) ja suurin osa siitä ja Ramsinniemen luontoalueista ovat rakennusviraston hallinnoimaa viheraluetta (Siuruainen et al. 2011). Meri-Rastilan länsirannan metsä ja Ramsinniemen viheralueet ovat osa kahta eri viheraluekokonaisuutta. Nämä luontoalueet ovat osa Itä-Helsingin kulttuuripuisto –vihersormea (KSV 2012:19) ja Vuosaaren viheralueverkostoa, sillä Meri-Rastila, jossa Meri-Rastilan ulkoilumetsä sijaitsee, kuuluu hallinnollisesti Vuosaaren kaupunginosaan, jonka piirteitä ovat viheralueet ja merellisyys. Vuosaaren rantaviiva on sen pinta-alaan nähden pitkä ja suurimmaksi osaksi metsäisiä viheralueita on reilu 40 % kaupunginosaan pinta-alasta (Lampi 2005:18), mikä on lähes kaksinkertainen määrä Helsingin keskiarvoon verrattuna, joka on noin 20% (Leppänen 2016:1).

Meri-Rastilan ulkoilumetsä on ollut Helsingin ensimmäinen ulkoilupuuisto vuodesta 1951 lähtien, kun Rastilan kartanon maiden omistus oli siirtynyt Helsingin kaupungille (Lipponen 2010:181). Meri-Rastilan noin 50 hehtaarin (KSV 2012) metsäalue edustaa edellisessä luvussa mainittua, Hollanissa pinta-alallaan kriittistä minimikokoa edustavaa metsäekosysteemille (Trewick 1999:139). Meri-Rastilan viheralueiden ovat hoitoluokituksen mukaan C2 eli ulkoilu- ja virkistysmetsiä, paitsi Vuosillan läheisyydessä ja Ramsinniemen luoteisosassa sijaitsevat alueet kuuluvat B2 eli maisemaniitty -kategoriaan (Siuruainen ym. 2011:52). Tutkimusalueen viheralueilla on myös C5 eli arvometsäluokkaan kuuluvia kohteita. Viherympäristöliiton (2007) mukainen

ulkoilumetsä-lähivirkistysmetsä-lähimetsä –luokittelu sopii myös kuvaamaan tutkimusalueen viheralueita.

Meri-Rastilan metsäalueen vallitseva metsätyyppi on tuore mustikkakangas (Rautio et al. 2003:19). Tuoreissa kangasmetsissä, joihin tuore mustikkakangas lukeutuu, pääpuulajina on joko mänty, kuusi tai koivu, varvut ja sammalet ovat runsaita, varpuksveista mustikka on selvästi kanervaa ja puolukkaa yleisempi (Hotanen 2008:115-117). Tuoreella kangasmetsällä, etenkin sen vanhemmissa kehitysvaiheissa on kaikista metsätyypeistä runsain sammalpeite (Laine, Nousiainen & Syrjänen 2016:125). Etenkin Meri-Rastilan länsirannan ulkoilumetsän kuusimetsiköissä sammalpeite on paksu ja tiheä (ks. *valokuvat 3 & 4*). Etelä-Suomen metsätyypeistä tämä metsätyyppi on kaikkein yleisin, lähes puolet kivennäismaan metsämaasta kuuluu tähän ryhmään (Hotanen 2008:115-117), mutta on otettava huomioon, että Meri-Rastilan ulkoilumetsä ei ole talousmetsä, mikä tekee siitä vaihtelevamman ja monimuotoisemman ympäristön. Tämän lisäksi se on jakautunut metsätypiltään kahteen melko selvästi erilaiseen alueeseen.

Meri-Rastilan metsäalueelle on tyypillistä karujen ja rehevien kasvupaikkojen vaihtelu, jossa pääpuulajina on joillakin alueilla kuusi ja toisissa mänty (Rautio et al. 2003:19). Pääpuulajina Meri-Rastilan metsän länsiosassa on kuusi ja itäosassa mänty, itäosa varttunutta ja nuorta metsää, länsiosa on pääasiassa vanhaa metsää, luoteisnurkka on tervaleppävaltaista (Siuruainen et al. 2011:80). Tarkemmin tarkasteltaessa tutkimusalueen pohjoisosassa eli Meri-Rastilan ulkoilumetsässä esiintyy useita eri metsätyppejä, karuimmista ravinteikkaimpiin (Siuruainen et al. 2011:78). Tämä vaihtelu pienellä skaalalla selittyy topografian ja pohjaveden vaihteluilla. Kuusi menestyy sekä enemmän että vähemmän ravinteikkailla mailla, mutta ei siellä missä pohjavesi on korkealla, toisaalta mänty voi kasvaa soilla ja kallioilla, juuret ovat sopeutuneet siihen (Adalsteinsson & Bjarklind 2016:31). Meri-Rastilan ulkoilualueella on havaittavissa, että juuri kallioiset alueet ja avosuot ovat mäntyvaltaisia.

Meri-Rastilan metsässä huomaa myös puuston erirakenteisuuden ja siellä esiintyy niin pystyjä, että kaatuneita erikokoisia lahopuita ja metsäalueella ei ole selvästi havaittavissa eri-ikäisten metsiköiden kuvioita. Eri-ikäisrakenteisessa metsässä kiertoaika ei näy, kasvaminen ja uudistuminen ovat samanaikaisia ilmiöitä (Metsäkustannus 2006:11). Tämä on luonnon monimuotoisuuden kannalta myönteistä, sillä Meriluodon ja Soinisen (1998:15) mielestä järeät ylispuut ja lahopuut ovat Suomessa harvinaistuneet ja siksi etenkin Etelä-Suomessa vanhan metsän saarekkeet ovat luonnon monimuotoisuudelle ja lajistolle tärkeitä.

Suurin osa Meri-Rastilan ulkoilumetsää on luokkaan 2 kuuluvaa runsaan metsien peruslajiston aluetta (Rautio et al. 2003:25) ja Meri-Rastilan ulkoilumetsän eteläosa kuuluu luonnonsuojeluohjelmaan (Helimäki 2017:191). Kartassa 5 vihreällä rajatun, laajan ja yhtenäisen alueen pinta-ala on noin 25 hehtaaria (Helimäki 2017) eli se käsittää puolet Meri-Rastilan ulkoilumetsästä. Luonnonsuojeluohjelmalla tarkoitetaan ”*valtioneuvoston hyväksymää ympäristöohjelmaa, jossa määritetään valtakunnallisesti arvokkaat alueelliset luontokohteet ja keinot niiden suojelemiseksi*” (Helminen 1998:91).

*Kartat 4 ja 5. Lepakoiden esiintymisalue (vas.) ja luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvat alueet (oik.).
Lähde: Helsingin kaupungin karttapalvelun luontotietojärjestelmä 2019.*

Kuten kartasta 4 huomaa, lepakoiden suurin yhtenäinen esiintymisalue Meri-Rastilan ulkoilumetsässä on lounais- ja eteläosassa. Tähän alueeseen kuuluvat Meri-Rastilan metsän lounais, etelä- ja länsiosien pääosin kuusivaltaiset kallioiset metsät, joissa on runsasta lahoppuustoa ja kääpälajistoa (Helimäki 2017:191). Tällä luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvalla alueella esiintyy myös pieni, kallioiden välissä sijaitseva avosuo, lehtoisia, hiirenporrasta kasvavia kohtia ja lepakoiden elinympäristöjä (Helimäki 2017:191). Meri-Rastilan ulkoilualan eteläosissa lepakkojen elinpiiri ulottuu syvemmälle metsän sisään (Siivonen 2004:22).

Valokuvat 2, 3 ja 4. Meri-Rastilan ulkoilualueella esiintyy yleisesti niin valoisia ja karuja mäntymetsiä, että reheviä ja varjoisia kuusimetsiä (Valokuvat tekijän).

Alueella esiintyy pohjanlepakkoa, viiksisiippaa, vesisiippaa ja pikkulepakkoa (Siivonen 2004:22). Meri-Rastilan ulkoilualan ja Ramsinniemen rantametsät ovat viiksisiippojen lempialuetta, koska viiksisiipat viihtyvät hämärissä ja melko luonnontilaisissa rantametsissä, joissa ei ole liikaa valaistusta (Siivonen 2004:22). Raution et al. (2003:26) mukaan suurin osa Meri-Rastilan metsän ulkoilualueesta kestää kulutusta huonosti tai kohtalaisesti. Maastokäyntien yhteydessä on

havaittavissa, että etenkin Vartiokylänlahden puoleiset jyrkät, eroosioalttiit rinteet polkujen lähellä sekä grillikatoksen ympäristö ovat eniten kuluneita.

Valokuvat 5 ja 6. Maanpinta on kulunein grillikatoksen ympäristössä ja koillisosan muinaisrannan ympärillä. Grillikatoksen liepeillä kenttä – ja pohjakerros on täysin kulunut, ja taimikko puuttuu kokonaan. Myös muinaisrantakivikkoja ympäröivän kalliometsän avoin maasto on kulunut (Valokuvat tekijän).

3.4.1.2. Ramsinniemen luontoalueiden yleispiirteet

Kartat 6 ja 7. Maakunnallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt (vihreä) ja luonnonsuojelualueet (lila). Lähde: Helsingin kaupungin karttapalvelun luontotietojärjestelmä 2019.

Ramsinniemi, noin kilometrin pituinen niemi sijaitsee Meri-Rastilan ulkoilumetsän eteläpuolella ja sen viheralueet yhtyvät kapean kannaksen kautta Meri-Rastilan länsiosan viheralueisiin, kuten

ylläolevasta kartasta 6 voi päätellä. Ramsinniemen luontoalueet koostuvat pääosin tiheähköstä havumetsästä, paitsi Ramsinniemen lehdon rehevimmät osat (Rautio et al. 2003:19) ja Ramsinniemessä on suhteellisesti enemmän rauduskoivu -ja kuusimetsiä kuin Meri-Rastilan ulkoilumetsässä (Siuruainen et al. 2011:80).

Ramsinniemi, suhteellisen pienestä pinta-alastaan huolimatta on arvokkaiden elinympäristöjen keskittymä, sillä alueelta löytyy luonnonsuojelualue ja arvokkaita metsä -ja merenrantakohteita. Ramsinniemen lehto on suurimmaksi lehtomaista käenkaali-mustikkatyypin metsää, kun taas kallioalueet ovat kuivahkoa puolukkatyypin metsää (Rautio et al. 2003:19).

Valokuva 7. Kapea polku meanderoi Ramsinniemen lehdossa (Valokuva tekijän).

Ramsinniemen lounaisella alueella oleva lahoppuustoisesti arvokas metsä on luokitukseltaan C5 eli arvometsä (Siuruainen et al. 2011:84). Lahoppuustoisesti ja kasvistollisesti arvokkaiden kohteiden lisäksi Ramsinniemen metsäalueiden vahvuuksia ovat myös monimuotoiset ja vaihtelevat rantojen elinympäristöt. Esimerkiksi länsi- ja itäpuoleisten rantojen yleisilme poikkeaa merkittävästi toisistaan. Suojaisan Vartiokylänlahden rannat ovat jyrkkiä, ruovikkoisia ja ne muistuttavat Suomen sisävesien rantoja (Rautio et al. 2003:26), kun taas Kallahdenschelän puoleiset rannat ovat pääosin kivisiä, loivia ja niillä esiintyy merenrantakasvillisuutta (Rautio et al. 2003:22). Ramsinniemen itäosan Kallahdenschelän puoleisilla rannoilla kasvillisuudessa on avomeren vaikutusta, joka puuttuu länsiosan Vartiokylänlahden puoleisilta rannoilla (Vuosaari 2019 b). Esimerkiksi Ramsinniemen kaakkoisranta on (Rautio et al. 2003:22) mukaan arvokasta aluetta, sillä se on arvoluokaltaan 2, ja

sille tyypillisiä piirteitä ovat merenrantakasvillisuus sekä somerikkoiset ja kiviset rannat. Ramsinniemen kivikkoranta on suojaton ja siellä esiintyy uhanlaisia lajeja ja sen arvoluokka on 1 (Siuruainen et al. 2011:18-23).

Valokuva 8. Ramsinniemen kaakkoisosan kivikkoista, avointa rantaa (Valokuva tekijän).

Etelämpänä, Ramsinniemen lehdon lounaispuolella, löytyy perusteellisesti tutkittu ja ekologisesti arvokas alue. Tämä Ramsinniemen lehdon lounaispuoli on puolilehtojen rannamaa, jossa esiintyy harvinaisia lajeja ja sen arvoluokka on 2. (Rautio et al. 2003:22). Ihan vieressä, Ramsinniemen lehdon eteläpuolisessa tuoreessa kangasmetsässä esiintyy Savolan (2015:35) mukaan 47 kääpälajia, jotka viihtyvät pääasiassa kuusi- ja koivulahopuussa. Alueelta on löydetty sekä alueellisesti että kansallisesti harvinaisia kääpälajeja ja koko kääpäkohteen arvoluokka on 3 eli kohtalaisen arvokas, vaikka vaatelioiden lajien määrän osalta se täyttääkin arvoluokka 2:n kriteerit (Savola 2015:35-36). Edellisten lahoppukohteiden lisäksi lounaisen Ramsinniemen rannan kapean lehtokaistaleen alueella esiintyy raitaa ja tervaleppälahoppuuta (Savola 2015:35).

3.4.1.3. Meri-Rastilan ja Ramsinniemen maisemallisesti, ekologisesti ja geologisesti merkittävät kohteet

Seuraavien pienialaisten kohteiden valintaperusteet pohjautuvat pääasiassa geologisiin, maisemallisiin, kasvillisuus- ja biodiversiteettiarvoihin. Kaikkia näitä kohteita yhdistää pieni pinta-ala ja lähiympäristöstään poikkeavat piirteet. Kaksi näistä, Ramsinniemen lehto ja Rastilan neva, ovat luonnonsuojelualueita, ja muut on mainittu aluetta koskevissa luontoselvityksissä. Meri-Rastilan

tammea ja jättiläismäntyjä ei tosin oltu mainittu niissä luontoselvityksissä, joita on käytetty tämän työn lähteinä, mutta toisaalta niiden ekologista ja esteettistä arvoa ei voi kiistää, sillä suuria maisemapuita pidetään maisemallisesti (Meriluoto & Soininen 1998:127) ja ja biologisesti arvokkaina (Valkonen et al. 2012:73). Tässä tutkielmassa tarkastelun ulkopuolelle on rajattu joitakin maisemallisesti tai geologisesti merkittäviä kohteita, jotka on mainittu aluetta koskevissa luontoselvityksissä, koska valitut kohteet on haluttu tarkastella perusteellisemmin. Vaikka osa arvokkaista kohteista on jätetty tarkastelun ulkopuolelle, tavoitteena on arvioida tämän tutkielman lähteinä käytetyissä aluetta koskevissa luontoselvityksissä esiintyvien luonto- ja maisemakohteiden ekologiaa, maisemallisia ja geologisia arvoja niin, että tämä yhdeksän kohteen otos olisi mahdollisimman edustava ja monipuolinen. Tavoitteena on maisemallisesti, biodiversiteetiltään ja geologisesti arvokkaiden kohteiden monipuolisuuden lisäksi eri elinympäristötyyppien edustavuus tutkimusalueella: osa näistä kohteista edustaa karua kallioluontoa, osa sijaitsee rantavyöhykkeellä, osa metsän sisäosissa, osa edustaa rehevää kasvillisuutta tai suoluontoa, osa taas geologisia muodostumia.

Kartta 8. Maisemallisesti, ekologisesti ja geologisesti merkittävät kohteet. Lähteet: Google Maps 2019 (Merkinnät 1-9 tekijän).

Meri-Rastilan muinaisrantakivikko

Meri-Rastilan noin 30 metriä (Vuosaari 2019, b) nykyistä merenpinnan tasoa ylempänä kohoava muinaisranta sijaitsee Meri-Rastilan ulkoilmametsän koillisosassa ja se on noin 7000-8000 vuotta

vanha (Rautio et al. 2003; Paaer & Sten 2008:32; Salla 2004:30). Vanhin osa muinaisranta on keskellä, kaikkein korkeimmassa kohdassa ja etenkin siitä kasvillisuus puuttuu kokonaan (Paaer & Sten 2008:32). Kivikko on kallionlaen päällä ja sen pinta-ala on 1,78 hehtaaria (Paaer & Sten 2008:32; Salla 2004:30). Kivet ja lohkareet ovat läpimitaltaan 20-80 cm ja pyörityneitä (Salla 2004:30). Meri-Rastilan pirunpelto on Helsingin edustavin ja yksi Helsingin laajimpia Litorinameren muinaisrantakivikoita (Paaer & Sten 2008:32) ja se on lähes luonnontilainen ja sillä on käyttöä tieteelle, opetukselle ja luonnonsuojelullista arvoa, sen arvo asteikolla 1-3, on 1 eli arvokkain (Salla 2004:30). Se on yksi 30:stä rauhoittamattomasta kohteesta Helsingissä, joiden säilymistä pidetään tärkeänä (Salla 2004:25) ja sitä on ehdotettu rauhoitettavaksi (Paaer & Sten 2008:11). Sen piirteet täyttävätkin metsälain erityisen tärkeisiin elinympäristöihin kuuluvan suojelukohteen kriteeristön, koska kivikot ja louhikot kuuluvat Meriluodon ja Soinisen (1998) mukaan tähän ryhmään. Rantakivikon ympärillä on muitakin kivikoita ja siirtolohkareita, jotka ovat osa samaa geologista kokonaisuutta (Salla 2004:30).

Valokuva 9. Meri-Rastilan ulkoilun alueen muinaisranta on laaja ja yhtenäinen (Valokuva tekijän).

Tämä muinaisrantalohkareikko on Siuruaisen et al. (2011:84) mukaan viheralueluokitukselta arvomettä (C5). Sen erikoisiin piirteisiin kuuluu se, että sen vanhimman ja ylimmän osan molemmilla puolilla on nuorempaa, lohkareikkoista rantavyöhykettä, vaikka sitä yleensä esiintyy vain toisella puolella muinaisrannan vanhinta osaa (Vuosaari 2019, b). Meri-Rastilan muinaisrannan heikkoutena on kulumisalttius. Viittasin aikaisemmin Karjalaiseen ja Verneen (1995:65), jonka mukaan suot ja kalliometsät kestävät kulutusta kaikkein vähiten. Lisäksi kalliometsien avarasta

puustosta johtuva helppokulkuisuus aiheuttaa polkujen levenemisen ja pintakasvillisuuden kulumisen laajalta alueelta (Karjalainen & Verne 1995:65).

Valokuva 10. Muinaisrantakivikon korkein kohta sijaitsee aivan pääpolun vieressä (Valokuva tekijän).

Rantaniitty ja tervaleppälehto

Tämä kokonaisuus sijaitsee tutkimusalueen luoteisnurkan rantakaistaleella, rajoittuen Vuotien siltaan. Tervaleppälehto on yhtenäinen ja se on 0,75 hehtaarin kokoinen (Lammi 2010:10). Siellä kasvaa monipuolista lehdon kasvillisuutta kuten tervaleppää, tuomia, valkovuokkoa, ketunleipää, oravanmarjaa, metsäalvejuurta, mesiangervoa, suo-orvokkia, ja nokkosta (Vuosaari 2019, b). Kuten aikaisemmin oli mainittu, lehdot ovat biodiversiteetin kannalta merkittäviä elinympäristöjä. Rantaniitty rantoineen edustaa myös Rastilan kartanon kulttuurimaiseman vanhinta osaa eli entistä viljelyaluetta ja paikalta löytyy entinen höyrylaivalaituri terasseineen (Vuosaari 2019, b), joka on aivan sillan kupeessa.

Valokuva 11. Tervaleppälehdon rehevää kasvillisuutta, jossa puna-ailakki kasvaa runsaana (Valokuva tekijän).

Viheralueluokitukseltaan rannan tervaleppälehto on C5 eli arvometsä (Siuruainen et al. 2011:84). Puna-ailakin runsaudesta voi päätellä, että rannan tervaleppälehto on todennäköisesti puna-ailakkityyppinen lehto. Tämä lehtotyyppi on tuore ja keskiravinteinen, ja se on yleensä tervaleppävaltainen ja se esiintyy merenrannoilla (Hotanen 2008:89). Puna-ailakkia esiintyy luonnostaan merenrantalehdoissa ja tervaleppäkorvissa (Halkka et al. 1994:50) eli ekologisesti arvokkaissa elinympäristöissä. Tämä tervaleppää kasvava pieni alue on sijaintinsa ja kasvillisuutensa perusteella merenrantalehto. Tämän kohteen heikkouksiin kuuluu sen suhteellisen pieni pinta-ala, ja sen kapeus, mikä tekee siitä reunavaikutukselle alttiin. Lisäksi lehdon sammaleton ja kostea maaperä kuuluu herkästi, mikä ilmenee etenkin sen läpi kulkevan polun vieressä.

Meri-Rastilan tammi

Meri-Rastilan tammi kasvaa aivan tutkimusalueen pohjoisreunalla, kerrostalon ja jalankulkuväylän vieressä. Puun korkeus on 18 metriä ja ympärysmitta on 330 cm (Vuosaari 2019 b). Rantaniityn lisäksi myös tämä kohde edustaa Rastilan kartanon historiaa ja sen kulttuurimaisen vanhinta osaa. Tammi on suurin piirtein 1700 ja 1800-luvun vaihteesta (Vuosaari 2019 b) ja se on viimeisiä relikkejä Rastilan tilan tallimäestä, joka on nykyään metroa varten louhitun kanjonin halkoma (Lipponen 2010:153-155).

Historiallisen muistomerkin roolin lisäksi poikkeuksellisen vanhana jalopuuna se on sekä ekologisesti, että maisemallisesti arvokas. Esimerkiksi Meriluodon ja Soinisen (1998) mukaan avoimella alueella kasvavat suuret puut tai niiden muodostamat ryhmät ovat maisemallisesti arvokkaita. Lisäksi järeät puut ovat usein arvostettuja (Faehnle et al. 2014), mihin viittaa myös se, että esimerkiksi Talin tammi ja Laajasalon tammi ovat suojeltuja puita (Helimäki 2017). Toisaalta edellä mainitut puut ovat vielä kookkaampia kuin Meri-Rastilan tammi ja kasvavat avoimemmalla paikalla. Meri-Rastilan tammea pidetään kuitenkin Vuosaaren maamerkinä (Vuosaari 2019, b) ja se kasvaa näkyvällä paikalla, pääväylän varrella. Tämän kohteen haavoittuvuus johtuu sen sijainnista rakennetun alueen reunalla, jolloin se potentiaalisesti altistuu reunavaikutukselle ja ilmansaasteille. Sen juuristo on mitä todennäköisemmin vaurioitunut, sillä Vuosaaren kotisivujen (2019) mukaan tammi on joskus ollut nykyistä huonommassa kunnossa, vaikka sen tila alkoi myöhemmin kohentua (Vuosaari 2019, b).

Valokuva 12. Meri-Rastilan tammi kasvaa Vuosaaren saapumisväylän varrella (Valokuva tekijän).

Rastilan rinnekorpi

Rastilan rinnekorpi sijaitsee Vartiokylänlahtea kohti, kaakko-luode –suunnassa viettävässä pitkänomaisessa painaumassa, joka halkoo Meri-Rastilan ulkoilumetsän läntistä keskiosaa. Sen pinta-ala on 2,6 hehtaaria (KSV 2012). Laaksokorven keskellä virtaava, osittain perattu (Lammi 2010)

puro laskee Vartionkylälahteen ja saa alkunsa rinteessä sijaitsevasta suosta (Vuosaari 2019, b). Tämä rinnekorpi on kapea alue, joka edustaa tämän ulkoilumetsän luonnontilaisen kaltaista, rehevää ja osittain soistunutta osaa. Se on samalla myös varjoisan ja kosteanviileän biotoopin ilmentymä. Alueella liikkuaessa on havaittavissa, että paikka kokonaisuudessaan säilyttää varjoisuutensa ansiosta kuivinakin jaksoina kosteanviileän mikroilmaston ja varjoisuus kestää yleensä ympäri vuorokauden.

Näistä edellä mainituista piirteistä voisi päätellä, että se sopisi metsälain erityisen arvokkaat elinympäristöt tai vähintään muut metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt –kategoriaan. Esimerkiksi kosteat ja rehevät korpiympäristöt, joissa tavataan lehdon ja korven kasvillisuutta, ovat Meriluodon ja Soinisen (1998) mukaan tällaisia kohteita. Meri-Rastilan metsän läntisessä keskiosassa sijaitseva laaksokorpi on arvoluokaltaan 2 (Rautio et al. 2003:21) ja kuuluu Siuruaisen et al. (2011:84,) mukaan arvometsä eli C5 -luokkaan. Sen arvoluokka asteikolla 1-3 on 3 eli se on kohtalaisen arvokas (Siuruainen et al. 2011:18-23; Lammi 2010:9). Laaksokorven ylärinteessä sijaitsevalla pienellä suolla kasvaa korpilahkasammalta, maariankämmekkää, korpipolkusaraa ja hentosaraa (Vuosaari 2019, a). Korpimaisessa laaksossa kasvaa joitakin vaateliaita lajeja kuten isoalvejuurta ja se on lähes luonnontilainen (Vuosaari 2019, b). Se, että laaksokorven alueella kasvaa isoalvejuurta ja muita saniaiskasvia, kertoo siitä, että osa alueesta on potentiaalisesti saniaiskorpi, joka on Meriluodon ja Soinisen (1998) mukaan on metsälain erityisen tärkeä elinympäristö. Toisaalta maastokäyntien perusteella voidaan todeta, että saniaiskasvien määrä on varsin pieni, jolloin alueen ei voida varmuudella väittää olevan varsinaista saniaiskorpea.

Kohteen erityispiirteistä voidaan mainita suolta löytyvät suonsilmät ja upottavat osat (Vuosaari 2019, a) ja se, että kallioiden keskellä sijaitsevalla suolla kasvaa järviruokoa, mikä on harvinaista (Rautio et al. 2003:1; Vuosaari 2019, b). Heikkouksista mainittakoon yleinen varjoisan ja kosteanviileän mikroilmaston omaavien kasvupaikkojen herkkyyys valoisuuden ja pohjavesitilanteen muutoksille, sekä kulumiselle, joista aikaisemmin puhuttiin. Suot ja kalliometsät kuluivat Karjalaisen ja Vernen (1995) mielestä muita metsän elinympäristöjä herkemmin.

Valokuva 13. Rastilan rinnekorven alkupää on tunnelmaltaan luonnontilainen. Rämekasveista suopursu ja juolukka näkyvät etuvasemmalla. Avoimen suon takareunassa näkyy järviruokoa (Valokuva tekijän).

Valokuva 14. Laaksokorven puro tulvii keväisin ja lumettomina talvina ympäröivälle rahkasammaleelle (Valokuva tekijän).

Rantapolun aiheet

Kaksi poikkeuksellisen järeää ja vanhaa mäntyä kasvaa tutkimusalueen länsiosassa, rantapolun keskivaiheilla. Lähistöllä on muutamia muitakin kilpikaarnaisia ja järeitä mänty-yksilöitä. Meri-Rastilan jättiläismännyn ovat asiantuntijoiden mukaan noin 200 vuoden ikäisiä (Vuosaari 2019, a). Toisen petäjän paksuus on rinnankorkeudelta 260 cm ja toisen, vinon männyn 290 cm (Vuosaari 2019 a). Näiden vanhojen mäntyjen latvukset ovat pyöreitä ja melko tasaisia, mikä viittaa siihen, että niiden pituuskasvu on todennäköisesti loppunut.

Näiden puiden sijainti vesistön ja suositun polun läheisyydessä tekee niistä helposti näkyviä. Ne edustavat arvostettuja maisemapuita, koska kuten aikaisemmin oli todettu, järeät puut veden lähellä ovat arvostettuja paikkoja (Komulainen 2012:29; Karjalainen & Verne 1995). Vanhojen puiden on myös todettu lisäävän monimuotoisuusarvoja (Valkonen et al. 2012:73). Lisäksi toisen, hieman vinon suuren petäjän välittömässä läheisyydessä ei kasva merkittäviä puuyksilöitä ja taimikkokin kasvaa etäämmällä. Molempien jättiläismäntyjen ympäriltä sammalkerros ja osittain myös humuskerros on kokonaan kulunut noin puolen metrin säteellä, mikä todennäköisesti johtuu niiden suosioista ulkoilijoiden keskuudessa.

Valokuva 15. Paksumpi, Vartiokylänlahden rannan läheisellä rinteellä kasvava lakkapäinen aiheet (Valokuva tekijän).

Kortlahden rantakalliot ja lohkarieikko

Kortlahden lohkarieikko- ja rantakalliokokonaisuus sijaitsee Meri-Rastilan ulkoilumetsän eteläreunassa rajoittuen Kortlahteen. Tämä kohde edustaa niin maisemallisia, geologisia kuin ekologisia arvoja, mihin löytyy todisteita seuraavista esimerkeistä. Kasvillisuudeltaan tämä kalliainen ranta-alue on arvokas, koska siellä esiintyy vaateliaita kasveja ja kallioperän kalkkisuudesta johtuen kohde kuuluu arvoluokkaan 2 (Rautio et al. 2003:21). Geologisesti tämä kohde on vielä arvokkaampi, sillä luontoselvitysten mukaan geologiselta arvoltaan kohde kuuluu arvoluokkaan 1 (Salla 2004:30). Kortlahden rannan lohkarieikko on Meri-Rastilan ulkoilun alueen pohjoisosan Litorinameren muinaisranta-alueen lisäksi toinen tutkimusalueen muinaisranta-alue, joka koostuu 0,5-2,2 -metrisistä, kulmikkaista lohkariekoista, joista osa on hieman louhittuja (Salla 2004:30). Kaiken kaikkiaan Kortlahden kallioniemi on lajistonsa, monimuotoisuuden ja maiseman puolesta luokkaan 2 kuuluva kohde (Siuruainen et al. 2011:18-23).

Valokuva 16. Kortlahden rantakalliot ovat melko suosittuja ulkoilijoiden keskuudessa, mihin viittaavat esimerkiksi kuvassa näkyvän kaltaiset langunpätäkistä tehdyt penkit (Valokuva tekijän).

Ramsinkannas

Ramsinniemen kannas sijaitsee Meri-Rastilan ulkoilumetsän ja Ramsinniemen välissä ja näin ollen toimii Ramsinniemen luontoalueita ja Meri-Rastilan ulkoilumetsää yhdistävänä siltana. Tämä kannas on myös maisemallinen solmukohta (Siuruainen et al. 2011) ja se edustaa pienestä pinta-alastaan huolimatta rantavyöhykettä, reunavyöhykkeitä ja reheviä elinympäristöjä sekä

pienvesistöjä. Ramsinniemen kärkeen johtavan asfaltoidun tien varrelta löytyy ensimmäinen arvokas luontokohde, joka on Pikku Kortlahteen laskeva Ramsinkannaksen puro (Lampi 2005:75). Ramsinniemen pohjoisosan pullonkaulamaisen kannaksen alueelta, joka on Koivuniemen ja Kortniemen välissä, löytyy myös toinen merkittävä kohde. Se on Ramsinkannaksen merenrantaniitty, joka sijoittuu tien varrella kasvavien tervaleppien ja rantaruovikon väliselle alueelle (Rautio et al. 2003:22).

Luonnontilaiset tai luonnontilaisen kaltaiset merenrantaniityt ovat potentiaalisia luonnonsuojelulain kohteita (Meriluoto & Soininen 1998). Tämä merenrantaniityn ja sen vieressä kasvavan lehdon arvoluokka on 2 (Siuruainen et al. 2011:18-23). Mainitsemisen arvoista on myös se, että Vuosaaren kotisivuilla on mainittu, että merenrantaniityn viereisessä ruovikossa on laaja vesinenättikasvusto, jota ei ole oltu tunnettu ennen muualla kuin tällä kannaksella ja Lauttasaarella (Vuosaari 2019, b). Tien vierestä aluetta rajaa verkkoaita, jolloin maaston kuluminen ei ole ongelma. Merenrantaniitty kuitenkin näkyy hyvin Ramsinniemeä halkovalta päätieltä, koska kannas on suhteellisen kapea ja kasvillisuuskin on paikoitellen avointa.

Valokuva 17. Ramsinkannaksen merenrantaniitty syysauringossa (Valokuva tekijän).

Ramsinniemen lehdon luonnonsuojelualue

Kartta 9. Ramsinniemen lehdon luonnonsuojelualue sijaitsee Ramsinniemen luoteisosassa. Lähde: Helsingin kaupungin karttapalvelun luontotietojärjestelmä 2019.

Ramsinniemen 7,06 hehtaarin kokoinen (Lampi 2005:66) rannikkolehto on osa valtakunnallista lehtojensuojeluohjelmaa ja se rauhoitettiin vuonna 1990 (Pietilä 2001:25). Luonnonsuojelualue ja luonnonsuojeluohjelmaan kuuluvat lähialueet kattavat 9,5 hehtaarin laajuisen alueen. Kaiken kaikkiaan tämä kohde edustaa kasvillisuusvyöhykkeiden suurta kirjoa pienellä alueella, luonnon monimuotoisuutta ja reheviä, jalopuuta kasvavia rannikkolehtoja, kuten tässä kappaleessa tulee ilmi.

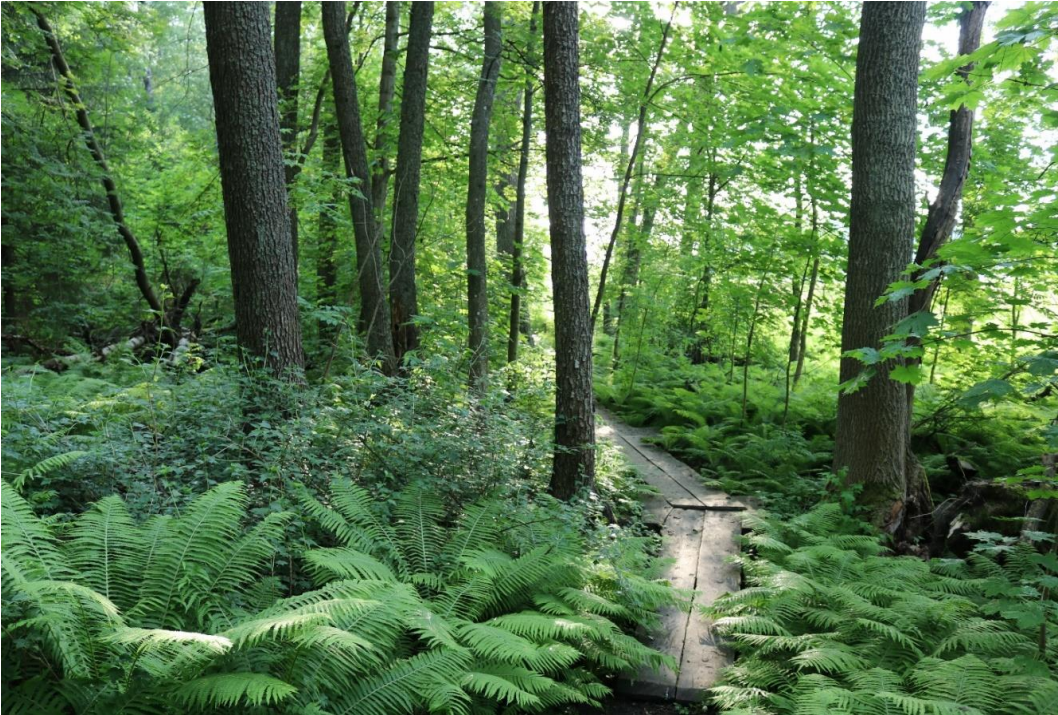
Lehdossa esiintyy myös vaateliaita lajeja ja se on linnustolle, lepakoille ja kääville tärkeä kohde (Pietilä 2001:25; Helimäki 2017:190; Helsingin kaupungin karttapalvelun luontotietojärjestelmä 2019). Ramsinniemen lehdon kasvillisuus on runsaslajinen (Hosiaislouma 1988:1) ja kasvupaikkojen vyöhykkeellisyys on hyvin edustavaa, etenkin rinnettä ylöspäin mentäessä (Rautio et al. 2003:20; Hosiaislouma 1988:2) Alueella esiintyy niin männikköä, kuusikkoa, kuin lehtoa (Helimäki 2017:190) ja kasvillisuusvyöhykkeistä löytyy kaikkea kanervikkoisesta jäkäläkallioista rantaniittyyn ja ruovikkoon (Hosiaislouma 1988:2). Esimerkiksi ylemmissä maastonkohdissa lehtomainen kangas ja mustikkatyypin kangas ovat yleisiä (Keisteri-Sipilä 2018:21). Lehtotyyppjäkin on useita, aina kuivista lehtotyypeistä kosteisiin (Hosiaislouma 1988:2). Vyöhykkeisyys kosteiden, tuoreiden ja kuivahkojen lehtojen välillä määräytyy sijainnilla rantavyöhykkeeseen nähden: kosteimmat ja ravinteisimmat osat ovat lähimpänä rantaa (Hosiaislouma 1988:36). Tämä eri lehtotyyppivyöhykkeiden kirjo lisää biodiversiteettiä, koska

esimerkiksi Mäkisen ja Mahosenahon (2003) mukaan reunavyöhykkeiden suuri määrä lisää monimuotoisuutta.

Tällä alueella varsinainen lehto on sen ekologisesti arvokkain osa (Hosiaislouma 1988:2). Sen maaperä on kalkkipitoinen ja puut kasvavat siellä kookkaiksi (Lampi 2005:66). Syynä maaperän ravinteisuuteen on lehdon viereisten kalkkipitoisten kallioiden kivennäisissä, jotka liukenevat maaperäveteen, jolloin rehevä lehto saa ravinteita (Hosiaislouma 1988:1; Pietilä 2001:25). Esimerkiksi rannan tuntumassa saarnet ovat peräti 30 metrin korkuisia, ja maaperä on siellä kalkkipitoista (Vuosaari 2019, b).

Saarnien lisäksi lehdossa kasvaa vaahteroita, tuomia ja tervaleppää (Keisteri-Sipilä 2018:21). Etenkin jalopuut ja kosteiden saniaislehtojen vaateliaskasvillisuus on hyvin edustettuna, sillä Ramsinniemen lehdossa kasvaa kosteiden lehtojen saniaisia ja vaahteroitten, saarnien ja tervaleppien lisäksi myös lehmuksia (Hosiaislouma 1988). Puulajeista tervaleppä keskittynyt rantakaistaleella (Hosiaislouma 1988:37). Saarnitaimikkoa on melko paljon, mutta isoja puuyksilöitä huomattavasti vähemmän (Hosiaislouma 1988:37). Hosiaislouman 1980-luvun lopulla tehdyistä inventoinneista on kulunut jo yli 30 vuotta, mutta isoja saarnia on edelleenkin alueella vain muutamia, samoin isojen vaahteroitten määrä on pysynyt pienenä.

Lehtojen puu- ja pensaslajien edustavuuden lisäksi myös saniaiskasvillisuus on runsasta. Alueella esiintyy poikkeuksellisen paljon kotkansiipisaniaiskasvustoa (Hosiaislouma 1988:1; Rautio et al. 2003:20; Lampi 2005:66; Helimäki 2017:190). Tämä viittaa siihen, että rannan tuntumassa oleva lehdon osa on kostea ja runsasravinteinen kotkansiipityyppi. Kotkansiipityyppi Hotasen (2008) mukaan kotkansiipi on vaateliaskosteiden lehtojen kasvi. Ramsinniemen rantalehto, jossa kotkansiipikasvusto ja saarnet ovat runsaimpia on luokkaan 3 kuuluva arvokas kasvillisuus ja kasvistokohde, jossa on useita silmälläpidettäviä lajeja (Siuruainen et al. 2011:19). Ramsinniemen lehto on siis ekologisesti erittäin monilajinen, luonnontilaisen kaltainen ja edustava pienialainen luontoalue ja korkeine saarnineen ja kotkansiipikasvustoineen se voisi edustaa Pietilän (2001) käyttämää ”*pikkuparatiisit ja henkireikä kaupungissa*” -käsitettä, etenkin, kun se sillä on rantaviivaa ja sen ulkoilijamäärä on esimerkiksi Meri-Rastilan ulkoilumetsää pienempi, jolloin se on melko rauhallinen paikka.

Valokuva 18. Ramsinniemen lehdon kesäinen vehmaus (Valokuva tekijän).

Valokuvat 19 (vas.) ja 20 (oik.). Ramsinniemen lehdon metsätyyppien kirjoa (Valokuvat tekijän).

Rastilan nevan luonnonsuojelualue

Kartat 10 (vas.) ja 11(oik.). Rastilan neva sijaitsee Meri-Rastilan eteläosassa, rakennusten ja tieverkoston ympäröimänä. Lähteet (kartta 10): Google Maps 2019 (Rastilan nevan rajausmerkintä tekijän). Kartta 11: Helsingin kaupungin karttapalvelun luontotietojärjestelmä 2019.

Rastilan neva sijaitsee rakennetun alueen keskellä, Ramsinrannan ja Meri-Rastilan eteläosan asuinalueen pääväylän, Ramsinniementien välissä ja se on pinta-alaltaan vain 0,82 hehtaaria (Lampi 2005:66). Rastilan neva rauhoitettiin vuonna 1995 (Pietilä 2001:39) ja syynä oli suotyypin ja sen poikkeava kasvillisuus (Vuosaari 2019, c). Tämä suo tunnetaan myös nimellä Valkkusuo (Vuosaari 2019, c). Suon keskiosissa on avointa nevaa ja reunoissa kangaskorpea (Pietilä 2001:39). Kyseessä on siis sekatyypin suo, jonka reunoilla kasvaa rämeen lajistoa ja keskiosissa avosuon kasvillisuutta kuten Laine, Nousiainen & Syrjänen (2016:41) sekatyypin suota määrittelevät. Rastilan nevan monipuolinen kasvillisuus ja poikkeuksellisen ravinteikkaat osat tekevät siitä sen pienestä pinta-alasta huolimatta biologisesti merkittävän (Lampi 2005:66). Suolla kasvaa kolmea kihokkilajia, suovalkkua ja karpaloita (Helimäki 2017:193; Pietilä 2001:39). Mielenkiintoista on myös se, että tämä suo on syntynyt muinaisen merenlahden hiekkapohjan matalaan painanteeseen (Hentman 2010:63). Rastilan neva on Raution et al. (2003:20) mukaan suotyypiltään ruohoinen sararäme, mutta Siuruaisen et al. (2011:18-23) mukaan se on ravinteikas saraneva, mikä tekee siitä Helsingissä harvinaisen suotyypin. Arvokkaita biotooppeja käsittelevässä teorialuvusta voidaan päätellä, että useat ruohoiset suotyypit ovat arvokkaita elinympäristöjä (Meriluoto & Soininen 1998).

Valokuva 21. Rastilan nevaa halkoo kapea pitkospuureitti (Valokuva tekijän).

Ekologisesta näkökulmasta Rastilan nevan voisi ajatella olevan ekologinen askelkivi, mutta sen sijainti rakennetun alueen keskellä heikentää sen askelkivi –ominaisuuksia. Toisaalta etäisyys Rastilannevasta lähimmille metsäisille alueille on suhteellisen lyhyt, ja kapeat metsäiset kaistaleet yhdistävät sen suurempiin metsäisiin luontoalueisiin. Näin ollen on mahdollista, että se voisi toimia askelkivenä joillekin lajeille, joille keinovalo ja tien ylittäminen eivät tuota ongelmia. Joka tapauksessa alue on varsin eristynyt, mutta se on monimuotoisuuden kannalta ja suotyypinsä harvinaisuuden takia ekologisesti merkittävä.

3.5. Lähiluontoa- ja ympäristöä koskevat tutkimukset Meri-Rastilasta.

Vaikka Meri-Rastilan sosioekonomisiin erityispiirteisiin ja maahanmuuttajataustaisiin väestöryhmiin keskittyviä tutkimuksia on tehty jo useita, pelkästään Meri-Rastilan ulkoilumetsän arvostukseen keskittyviä tutkimuksia on tehty vähemmän. Vaikka muun tutkimusaineiston rinnalla tässä luvussa käsitelty aineisto suhteellisen suppea, tulokset osoittavat kuitenkin taajamametsiä käsittelevässä teorialuvussa mainittujen taajametsien arvostettujen piirteiden kanssa yhdensuuntaisuutta.

Ensimmäinen näistä oli Niskan ja Korhosen 1990-luvun puolivälissä tekemä kattava, väitöskirjaa varten tehty, selvitys Meri-Rastilan tuolloin vielä keskeneräiseen asuinalueeseen liittyvistä arvostuksesta asukkaiden näkökulmasta. Meri-Rastilassa tehtyjen tutkimusten perusteella miellyttävimmät paikat ja alueet olivat luonnonympäristöä (Korhonen & Niska 1994:121). Edellä mainitun tutkimuksen tavoitteena oli selvittää asukkaiden asenteita uutta asuinaluetta kohtaan

yleisesti, ei siis pelkää luontoalueisiin liittyen. Toisaalta kyselytutkimuksissa etenkin ulkoilualueet, luonnonläheisyys ja rauhallisuus tulivat esiin keskeisinä positiivisin ominaisuuksina (Korhonen & Niska 1994:13). Luonnonkauneus sekä sijainti meren lähellä olivat viihtyvyyden kannalta olennaisimpia (Korhonen & Niska 1994:91). Taajamametsissä arvostetut piirteet -luvussa mainittiin, että reitin varren vesistö on arvostettu piirre ulkoilualueella (Karjalainen & Verne 1995). Yksi näistä tutkimuskysymyksistä keskittyi asukkaiden mielestä alueen miellyttävimpien ja epämiellyttävimpien rakennusten ja rakentamattomien paikkojen selvittämiseen (Korhonen & Niska 1994:10).

Tutkimustulokset olivat yhdenmukaista sen tiedon kanssa, jonka mukaan suomalaiset pääkaupunkiseutulaiset 11-16 vuotiaat pitivät luonnonympäristöä asuinalueensa tärkeinä paikkoina (Aura, Horelli & Korpela 1997:96). Tämän työn taajamametsä -luvussa esitetyn teoreettisen katsauksen perusteella on muutenkin pääteltävissä, että suomalaisille yleensä metsäluonto on varsin tärkeä. Pääkaupunkiseudulla asuvien voisi arvella olevan erityisen kiinnostuneita metsäluonnon suojelusta, koska esimerkiksi Lyytimäen ja Hakalan (2008:335) mukaan kolme neljäsosaa suomalaisista kannatti metsien lisäsuojelua, ja erityisesti tässä ryhmässä olivat edustettuina metsää omistamattomat, hyvätuloiset eteläsuomalaiset. 275:sta vastanneesta, 220 mainitsi luonnon Meri-Rastilan viihtyvyyttä tukevana tekijänä, 160 mainitsi meren, ja 99 mainitsi rauhallisuuden (Korhonen & Niska 1994:114). Jo 1990-luvulla 14 % Meri-Rastilan asukkaista oli huolissaan Meri-Rastilan luonnonympäristön tuhoutumisesta, polkujen kulumisesta ja roskaantumisesta (Korhonen & Niska 1994:92) Voidaan siis päätellä, että Meri-Rastilan luonto on ollut tärkeä jo kauan aikaa ja että asukkaat ovat herkästi reagoineet negatiivisiin muutoksiin. 26 % pelkäsi alueesta tulevan liian tiiviin ja slummiutuvan, vain 10 % hyväksyi lisärakentamisen, ehkä kun rakentaminen oli yhä kesken ja sen jatkumisesta johtui epätietoisuus siitä, kuinka pitkälle rakentaminen jatkuisi (Korhonen & Niska 1994:97). Myöhemmin tehdyt tutkimukset ovat vain vahvistaneet Niskan ja Korhosen lähiluonnon merkitykseen liittyviä tutkimustuloksia.

Meri-Rastilan ulkoilualueita ja Ramsinniemen ulkoilupuistoa arvostettiin luonnonarvojen, hiljaisuuden ja maiseman lisäksi myös sen historian takia (Siuruainen et al. 2011:56). Myös Suomen ulkopuolella kaupungin viheralueiden uskotaan lisäävän paikallisympäystä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta (Barton & Pretty 2010). Eteläisen Vuosaaren luontoalueiden (Meri-Rastila, Kallahti ja Aurinkolahtea arvioivan SWOT –analyysin mukaan alueen vahvuuksina nousivat viheralueverkosto ja arvokkaat luontokohteet, uhkina pidettiin viheralueiden supistumista ja lisääntyneestä virkistysalueilla käytöstä johtuvaa kulumista (Siuruainen et al. 2011:62).

Meri-Rastilan asukkaiden suhtautumista lähiluontoon tutkittiin taas vuonna 2012, kun Meri-Rastilan länsirantaa koskeva osayleiskaava-alueuunnos herätti paljon keskustelua. Vuonna 2012 julkaistiin arkkitehti – ja suunnittelumaantieteen opiskelijoiden ja projektin johtajan laatima vaihtoehtoinen Ourcity -kaava, jonka keskeisenä tavoitteena oli tuoda alternatiivisia ratkaisuja osayleiskaava 2002: n koettuihin epäkohtiin. Siinä kaavoitettiin lähes saman verran lisää asuntoja Meri-Rastilaan, mutta viheralueita mahdollisimman paljon säilyttäen. Kaavan julkaisseet järjestivät työpajoja Meri-Rastilan asukkaille. Viheralueet ovat osoittautuneet tutkimusten mukaan varsin merkittäviksi paikoiksi, mutta niihin kaivattiin joitakin parannuksia (Hughes et al. 2012). Työpajoihin osallistuneet asukkaat olivat ehdottaneet enemmän valaistusta ja viitoitusta metsään ja korkeaa rakentamista ehdotettiin Itäväylän varrelle sekä metroaseman läheisyyteen (Hughes et al. 2012:8). Aivan kuten Niskan ja Korhosen (1994) tekemissä kyselyissä, luontoalueiden merkitys oli jälleen huomattava.

Kulttuurimaantieteestä valmistuneista Anni-Maaria Leppänen teki Meri-Rastilan metsän arvostusta koskevan Pro-gradu- tutkielman, jossa hän hyödynsi kävelyhaastattelu -menetelmää ulkoilijoita haastatellessa. Leppänen (2016:37) suorittamista haastatteluista selvisi, että tieto metsän mahdollisesta menettämisestä on aiheuttanut joillekin huolta ja jatkuvaa stressiä. Hän haastatteli yhteensä 11 ihmistä Meri-Rastilan metsän alueella ja hänen tutkimustuloksistaan on pääteltävissä, että Meri-Rastilan ulkoilumetsä oli asukkaille tärkeä muistojen tila johon he suhtautuivat positiivisesti (Leppänen 2016). Muussakin tutkimuskirjallisuudessa tulee esiin, että asukkailla ja lähitaajamametsällä on vahva tunneside (Hamberg & Tyrväinen 2012:16). Kyseessä on siis spatiotemporaalinen suhde alueeseen tai paikkaan (Vilkuna 1997). Metsä oli tärkeä myös ”*luontoelämys kaupungissa*” –aspektin takia (Leppänen 2016:67).

Kesällä 2018 Helsingin kaupungin toimesta käynnistettiin Vuosaaren aluesuunnitelmaa koskeva Mapita Oy: n maptionnaire –palvelulla toimiva karttakysely, jossa oli 389 osallistujaa (Helsingin kaupunki 2018, a) ja tutkimuksessa laskettiin kullekin kohteelle pistemäärä. Tutkimusalueena oli koko Vuosaari, mutta Meri-Rastilan ulkoilumetsä ja Rastilan Vartiokylänlahden puoleiset luontoalueet eivät kuuluneet tutkimusalueeseen, mutta Ramsinniemi kuului (Helsingin kaupunki 2018, a). Myös tässä tutkimuksessa todennettiin luontoalueiden tärkeä rooli asukkaille. Ramsinniemi sai virkistäytymisen paikat –kategoriassa kolmanneksi eniten mainintoja, kun taas toiseksi ja ensimmäiseksi sijoittuivat Pohjavedenpuisto ja Aurinkolahden ranta (Helsingin kaupunki 2018:24, a). Tärkeistä viheralueista Ramsinniemi sai neljänneksi eniten merkintöjä (Helsingin kaupunki 2018:27, a), mutta luontoelämyksiä tarjoava paikka –kategoriassa Ramsinniemi sijoittui 109:llä merkinnällä ensimmäiseksi (Helsingin kaupunki 2018:45, a) ja luonnonrauhaa,

muurahaiskekoja ja vanhaa metsää arvostettiin. Ramsinniemi sijoittui toiseksi metsä, jolle ei tule tehdä hoitotoimenpiteitä –kysymyksessä. Toisaalta Ramsinniemen päätie ja luonnonsuojelualueen polku oli mainittu vaikeakulkuiset reitit –kategoriassa, mutta maininnat olivat yksittäisiä (Helsingin kaupunki 2018:34, a). Vuosaaren aluesuunnitelman asukaskyselyn avovastauksissa Ramsinniemen lehto sai 14 positiivista mainintaa (Helsingin kaupunki 2018:46-47, b) ja Ramsinniemen ulkoilupuisto sai 19 mainintaa, joista valtaosa oli positiivisia, loput neutraaleja (Helsingin kaupunki 2018:47-49, b) Erään avovastauksen mukaan Rastilan neva kuvailtiin hienoksi, lähellä sijaitsevaksi suoksi, jossa on helppo käydä lasten kanssa (Helsingin kaupunki 2018:49, b).

3.6. Meri-Rastilan asuinalueen muodostuminen ja kehittämissuunnitelmat

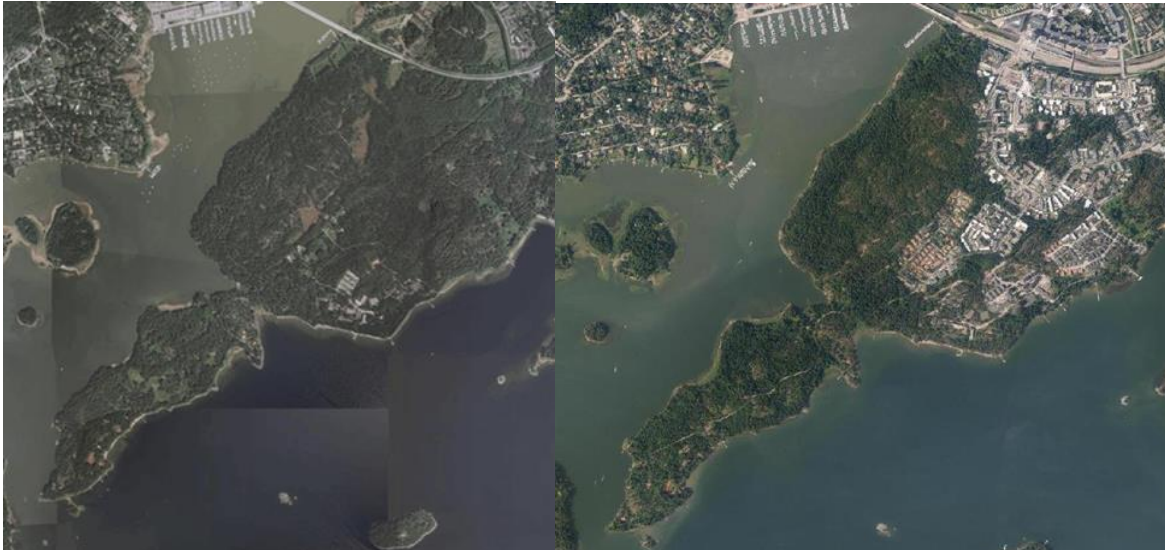
3.6.1. Meri-Rastilan historiaa

Meri-Rastilan, suurimmaksi osaksi vuosina 1989-1994 rakennetulla, noin 5000 asukkaan ”kaupunkikylällä” on Lammen (2005:23) mukaan korostunut alueidentiteetti. Alueidentiteetti ja kaupunginosan luonnon arvostus on ilmennyt esimerkiksi silloin, kun Meri-Rastilan ja muiden Vuosaaren osa-alueiden asukkaat olivat vastustamassa ranta-alueen ja metsän rakentamista (Lampi 2005:23). Jo ennen tätä, vuosikymmenien ajan, Vuosaaren paikallismentaliteetin piirteitä ovat olleet yhteisöllisyys sekä halu vaikuttaa kaupunginosaa koskevaan suunnitteluun (Lampi 2005:182).

Meri-Rastilan luontoalueet muuttuivat virallisesti ulkoilu- ja virkistyskäyttöön tarkoitetuksi ja suuremmalle ulkoilijajoukolle merkittäväksi paikaksi vasta 1950-luvulla. Silloin suunnittelijoiden ja päättäjien näkökulmasta alue muuttui virkistysalueeksi, jolla on selkeä käyttötarkoitus. Myös lähialueen ja koko Helsingin asukkaille tämä paikka muuttui merkitykselliseksi paikaksi, koska se muuttui yksityisten omistamasta alueesta kaikkien vapaasti käytettäväksi yleiseksi tilaksi, jossa ihmiset saattoivat pikkuhiljaa rakentaa paikkasuhdetta. Juuri tämän takia 1950-luvun alkua voidaan pitää sopivana ajankohtana, josta eteenpäin, tämän tutkimuksen tutkimusasetelman kannalta, on järkevää tarkastella Meri-Rastilan ulkoilualueen ja sen lähiympäristön historiaa ja kehitystä.

Tammikuussa 1951 Rastbölen tila, johon myös nykyisen Meri-Rastilan alue metsineen kuului, siirtyi Rastilan kartanon viimeiseltä omistajalta, Ahlqvistien perikunnalta Helsingin kaupungille (Lipponen 2010:181). Metsäalueella sai myös telttailta, ainakin aluksi (Vuosaari 2019, a & c).

Kartat 12 ja 13. Meri-Rastila vuonna 1988, vuosi ennen Meri-Rastilan asuinalueen rakentamisen aloittamista. Vuoden 2017 (oik.) ortokuva osoittaa, kuinka metsäalue on kaventunut merkittävästi, mutta sen lounas-koillinen –suuntainen yhtenäisyys ja jatkuvuus sekä viheryhteys säilyivät. Lähteet: Helsingin kaupungin karttapalvelu 2019.

Meri-Rastilan rakentamisen suunnittelu alkoi vuonna 1981, kun kaupunginvaltuusto teki päätöksen nykyisen Meri-Rastilan alueelle rakentamisesta (Korhonen & Niska 1994:20).

Kaupunkisuunnittelulautakunta hyväksyi asemakaavaluonnoksen marraskuussa 1985, mutta korkeimman hallinto-oikeuden vahvistus tuli vasta lokakuussa 1987, koska vuonna 1985 alue oli seutukaavan mukaan varattu virkistysaluekäyttöön ja seutukaavaa piti muuttaa (Korhonen & Niska 1994:20).

Ensimmäisessä asemakaavaluonnoksessa haettiin rakentamisoikeutta 2100 asunnolle (Korhonen & Niska 1994:21-22) ja suunnaksi oli valittu suhteellisen pienimittakaavainen ja suhteellisen matalan rakennustehokkuuden omaava, väljä ja kirkonkylämäinen rakentaminen (Korhonen & Niska 1994:21-22; Lohi 2016:117, a). Kuitenkin Lohi (2016:117, a) mielestä vuosaarelaiset olivat valmiita hyväksymään alueelle tätäkin väljemmän, jopa pientalovaltaisen asuinalueen.

Rakentaminen alkoi vuonna 1989 (Lampi 2005:169) ja ensimmäiset asunnot tulivat Meri-Rastilaan seuraavana vuonna, alueen koillisnurkkaan eli Halkaisijantien pohjoisosaan (Korhonen & Niska 1994:97). Kesään 1994 mennessä alueella asui jo 4500 asukasta (Korhonen & Niska 1994:9), eli melkein saman verran kuin nykyään ja keskeiset julkiset rakennukset olivat jo valmiita (Korhonen & Niska 1994:18). Asuinalueen rakentuminen tapahtui siis nopeasti, alle viidessä vuodessa.

Samalla kun rakentaminen eteni alueen itäosasta kohti nykyisen ostoskeskuksen lähiympäristöä, uusi tieto vaikutti rakentamistehokkuuden viimehetkiseen päivitykseen. Metron tuleminen

varmistuminen vaikutti siten, että torin kupeessa olevan liikekeskuksen viereiset talot rakennettiin korkeammiksi, kuin mitä alun perin piti (Lohi 201-:118, a). 1990-luvun lopulla louhittiin kanjonit Vuotien uudelle linjaukselle ja tulevaa metrorataa –ja asemaa varten (Lipponen 2010:181) ja Vuosaaren ja Rastilan metroasema avattiin 1990-luvun lopulla (Lipponen 2010). Rastilan ja Vuosaaren metroasemien valmistumisen ja sen seurauksena merkittävästi parantuneiden joukkoliikenneyhteyksien myötä Meri-Rastilan ja Vuosaaren status muuttui.

Vuoden 2002 yleiskaavaehdotuksessa suunniteltiin asuinalueita Meri-Rastilaan ja Pohjois-Vuosaareen, mutta osa asukkaista vastusti tätä aktiivisesti (Lampi 2005:181). Esimerkkinä tästä voidaan mainita Pro Uutela -liike, joka osaltaan vaikutti koko Uutelan säilyttämiseen luonto-alueena (Lampi 2005:181). Pro Meri-Rastila- liikkeen saavutuksiksi luetaan Vartiokylänlahden rannan suojavyöhykkeen kaksinkertaistaminen 40 metriin ja muinaisrannan keskuksen rajaaminen rakentamisen ulkopuolelle (Hughes et al. 2012:5; Lohi 2016: 196, b). Toisaalta muinaisranta, merkittävänä geologisena muodostumana, ja potentiaalisena suojelukohteena, olisi ehkä muutenkin säästynyt rakentamiselta, sillä avolouhikot ja avokalliot sekä muut vähätuottoiset kitu- ja joutomaat ovat Hotasen (2008:162-164) sekä Meriluodon ja Soinisen (1998:96) mukaan poikkeavia ja arvokkaita elinympäristöjä ja ne on metsälaissa määritelty erityisen tärkeiksi elinympäristöiksi (Savolainen 1997:9, b). On kuitenkin selvää, että minkä tahansa arvokkaan muodostuman tai kohteen suojelun toteutuminen on todennäköisempää silloin, kun jokin taho tietoisesti ja aktiivisesti puoltaa sen suojelua.

Meri-Rastilan ulkoilualuetta koskevan suunnitteluhistorian seuraavana vaiheena voidaan pitää Meri-Rastilan länsipuolisen rantametsän alueen osayleiskaavaa, jonka prosessi käynnistyi syksyllä 2009 (Hughes et al. 2012:5). Yleisötilaisuuteen 60:stä saapuneesta asukkaasta suurin osa kannatti 500:lle asukkaalle rakentamista ja vain pieni osa vastusti kaikkea rakentamista (Hughes et al. 2012:5). Keväällä 2012 kaupunkisuunnittelulautakunta hyväksyi osayleiskaavaluonnoksen äänin 5-4 (Pro Meri-Rastila 2018). Seuraavana vuonna kaupunkisuunnitteluvirasto suunnitteli sekä Meri-Rastilan täydentämistä, että rannan metsään rakentamista (Lohi 2016:234, a). Vuonna 2016 kaupunkisuunnitteluvirasto oli edelleen selvittämässä tarvetta ja mahdollisuuksia uusien asuntojen määrän lisäämiselle Meri-Rastilan asuinalueelle (Lohi 2016:236, a).

3.6.2. Kaavoitussuunnitelmat

Kaavoituksen päämääränä on sijoittaa kunnan eri toimintoja, joita ovat julkiset palvelut, asuminen, työpaikat ja liikenne, ja määrittää niiden sijainti ja koko (Helminen 1998:36). Yleiskaava koskee yhtä kuntaa tai kaupunkia ja se on yleisluontoinen ja se ohjailee asema-, rakennus- tai rantakaavoja.

Osayleiskaava koskee kunnan osaa, asemakaava on yksityiskohtaisempi, kaupungin osan maa-alueita koskeva kaava (Helminen 1998:38). Ensin käsitellään Meri-Rastilan länsirannan osayleiskaavaa, ja tämän jälkeen käydään lyhyesti läpi Ramsinniemeä koskevia suunnitelmia, joista osa on jo hylätty. Aluksi Meri-Rastilan osayleiskaavaa tarkastellaan yleisesti, jonka jälkeen tarkastellaan sitä ekologisesta -ja asukasnäkökulmasta, ja paneudutaan sen yksityiskohtiin. Tarkoituksena on saada yleiskuva siitä, missä määrin ja miltä osin asukkaiden mielipiteiden, ekologisen tiedon ja kaavoittajien näkökulman välillä ilmenee eturistiriitoja koskien kaavoitussuunnitelmia, ja viheralueita koskevaa käyttöä, jolloin on mahdollista vastata tämän tutkielman tutkimuskysymyksiin. Tässä kaavoitussuunnitelmia käsittelevässä luvussa huomio kiinnittyy eniten kaavoitettavan alueen keskellä tai sen välittömässä läheisyydessä sijaitseviin luontokohteisiin, koska niihin kohdistuu, kaavoituksen toteutuessa huomattavimmat muospaineet.

Meri-Rastilan ulkoilumetsää koskevat kaavoitussuunnitelmat

Kaavoitettava alue sijaitsee tutkimusalueen pohjoisosassa ja se käsittää Meri-Rastilan ulkoilumetsän koillisosan. Kaavan virallinen nimi on Meri-Rastilan länsirannan osayleiskaava (KSV 2012:3). Maakuntakaavan mukaan punaisella merkitty alue (ks. kartta 15) on sekä taajamatoimintojen alue, että virkistysalue, jolla on viheryhteystarve. Yleiskaava 2002:n mukaan alue on kerrostalo -ja toimitilojen aluetta sekä virkistysaluetta (KSV 2012:11). Kaavan mukaan tavoitteena on suunnitella asuntoja noin 2000:lle asukkaalle ja lisätä omistusasuntojen määrää Meri-Rastilassa (KSV 2012). Kaavaa ovat olleet laatimassa arkkitehdit, maisema-arkkitehdit, yleiskaavasunnittelija ja insinöörit. Raportin perusteella saa sellaisen yleisvaikutelman, että päätarkoituksena on turvata asuntojen tarve ja toisaalta myös lisätä Meri-Rastilan viihtyisyyttä ja luonnonläheisyyttä. Tämä kaava on saanut päättäjien hyväksynnän, sillä joulukuussa 2013 kaupunginvaltuusto äänesti rannan rakentamisen puolesta 47-34 (Lohi 2016:172, b).

Meri-Rastilan länsiranta nähdään Vartiokylänlahden ja Meri-Rastilan välisenä rakentamattomana metsäalueena (KSV 2012:8) eli potentiaalisesti hyödynnettävissä olevana tonttimaana, mutta geologisen kohteen eli muinaisrannan keskeinen osa halutaan suojella ja virkistysalueen statusta kunnioitetaan (KSV 2012:8). Luontoalue nähdään tekstin perusteella virkistysalueena ja puistona, jonka viereinen kerrostalovaltainen alue voidaan laajentaa (KSV 2012:8). Kaavoitussuunnitelmien taustalla olevat tavoitteiden voisi ajatella olevan päästöjen vähentäminen, metroaseman lähialueen tiivistäminen ja samalla virkistysalueille pääsyn varmistaminen. Myös eriarvoistumista halutaan vähentää lisäämällä omistusasuntojen prosentuaalista osuutta ja parantamalla imagoa muuttamalla väestöpohjaa monipuolisemmaksi (KSV 2012). Toisaalta kaavaa kritisoivissa kommentteissa, jotka

olivat osa asukasosallistamista, on taas epäilty uuden asuinalueen lisäävän eriarvoisuutta, koska se vaikuttaa olevan parempituloisille suunniteltu (KSV 2012:41).

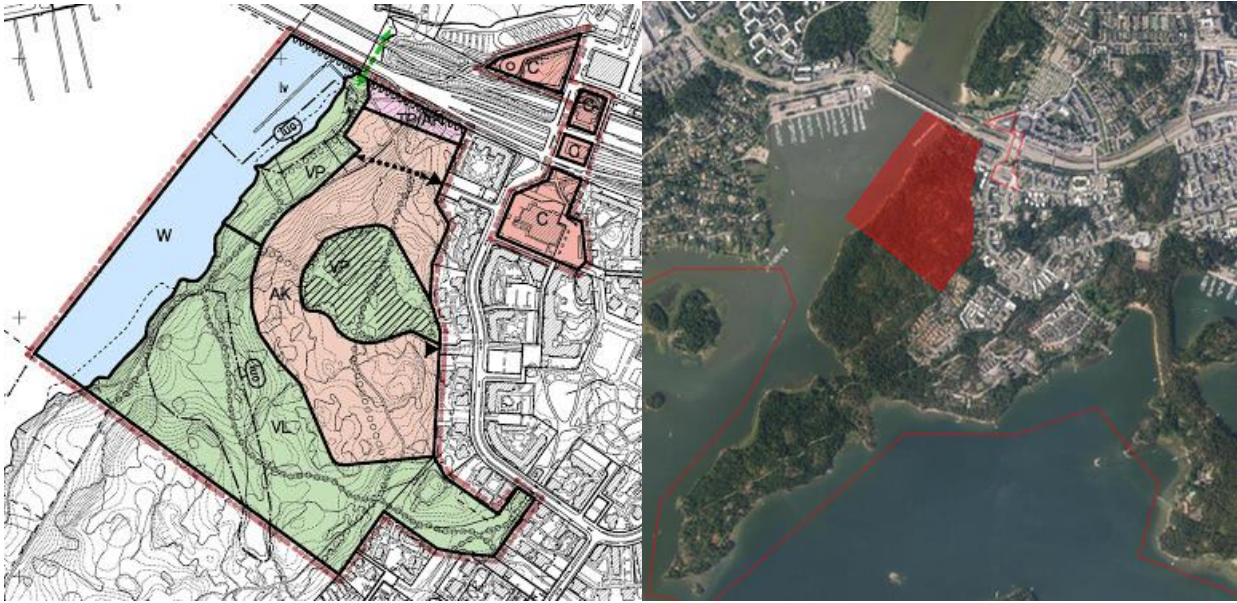
Rakentamista halutaan lisätä nimenomaan lähelle rantaa, koska se tekisi Meri-Rastilasta selkeämmin merenrantakaupunginosan (KSV 2012:10). Strategiaohjelmaan kuuluu merellisyiden lisääminen ja asemaseutujen vahvistaminen raideliikennettä hyödyntäen. Pyrkimyksenä on saada mahdollisimman paljon uusia asukkaita joukkoliikenneyhteyksien ääreen (Lohi 2016:236, a). Lisärakentamisesta huolimatta arvokkaat luontokohteet halutaan säilyttää (KSV 2012:10), mikä toimii todisteena sille, että ekologinen tieto on viime vuosikymmeninä yleistyneen kestävä kehitys – ajattelumallin myötä integroituna myös osaksi kaavoitusprosesseja, kuten tämän tutkielman teorialuvussa mainittiin.

Tässäkin tapausesimerkissä kaavoituksen asiantuntijoilla oli käytössään melko kattavaa tietoa luontoarvoista, sillä esimerkiksi länsirannan metsä nähdään osana seudullista virkistysalueiden verkostoa (Itä-Helsingin kulttuuripuisto -vihersormi) joka on myös Rastilan ja Puotilan asukkaille tärkeä (KSV 2012:18). Arvokkaimpia kasvillisuuskohteita Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston (2012:32) mielestä ovat rinnekorpi ja rannan tervaleppälehto ja lisäksi metsäalueen koillisosan muinaisranta, kuten tämän kappaleen alussa oli jo esitetty. Myös rantametsän ja koko Vartiokylänlahden pidettiin lepakoille tärkeänä (KSV 2012). Rakentamisella ei uskota olevan vaikutusta lepakoihin ja arvokkaista linnusto -tai kääpäkohteista mikään ei ole luonnonsuojelulain nojalla suojeltu, mikä mahdollistaa rakentamisen (KSV 2012).

Johdantokappaleessa toin esille hypoteesin, jonka mukaan Meri-Rastilan viheralueet ovat kaupunkisuunnittelijoiden näkemyksestä kooltaan ja näin ollen virkistysmerkityksensä väliinpuotoajia, ja siksi niiden säilyttämisestä ei ole yksimielisyyttä. Näyttää siltä, että myös luontoarvoiltaan Meri-Rastilan ulkoilumetsä olisi eräänlainen väliinpuotoaja, sillä arvokkaista linnusto, kääpä – ja metsän peruslajistonsa puolesta se on arvokas alue, mutta ei ole kuitenkaan kokonaisuutena luonnonsuojelu –tai metsälailalla suojeltu. Yksittäisten arvokkaiden kohteiden suojelua kuitenkin pyritään edistämään. Rannan tervaleppälehtoon ja muinaisrannan ympärille ehdotetaan pitkospuureittejä kulumisen estämiseksi (KSV 2012). Myös hulevedet ohjataan suunnitelmissa rinteeseen niin, että rinnekorven kosteusolot säilyvät samoina (KSV 2012:27). Hoitotoimenpiteillä ja pitkospuureittejä rakentamalla arvokkaiden luontokohteiden virkistyskäyttöä ja toiminnallisuutta halutaan lisätä (KSV 2012: 24). Kaupunkisuunnitteluviraston mielestä asuinalueen rakentaminen ei toisi olennaisia muutoksia viheralueiden laatuun, koska luontoalueverkosto Vuosaassa on edelleenkin laaja, rannat säilyvät rakentamattomina ja virkistysmahdollisuudet eivät heikenny huomattavasti (KSV 2012:22-23).

Lisärakentamista pidetään asukkaiden kannalta hyvänä asiana, koska alueen imago parantuisi ja samalla luonnonläheisyys kuitenkin säilyisi, vaikka osalla asukkaista matka luontoalueelle pitenisi (KSV 2012:36). Uutta maankäyttö- ja rakennuslakia on sovellettu monipuolisesti käytäntöön, sillä kaavoitussuunnitelmat ovat olleet suunnittelun eri vaiheissa näkyvillä ja kommenteille avoimia ja kaavoitussuunnitelmista kiinnostuneille on tarjottu mahdollisuuksia osallistua ja kertoa mielipiteensä (KSV 2012). Näkyvä, usein fyysinen todellisuuden, josta esim. Häkli (1997) puhuu, lisäksi myös kaupunkilaisten kokemuksellista todellisuutta on alettu huomioida enemmän, mikä on havaittavissa tässäkin esimerkissä.

Toisaalta kaupunkisuunnitteluviraston suunnittelutoimenpiteitä ohjaavat yleiset strategiat ovat vaikuttaneet siihen, missä määrin kaupunkisuunnittelijat ovat voineet integroida asukkaiden ja eri järjestöjen mielipiteitä osaksi päätöksentekoa. Vuosaaren Meri-Rastilan länsirannan osayleiskaavan kaavaselostuksessa löytyvä teksti kuvastaa asukkaiden mielipiteiden ja yhdyskuntarakennetta koskevien suunnitelmien yhdistämisen vaikeutta, josta eri tietotyyppejä käsittelevässä luvussa mainitsin. *”Alueen rakentamista kokonaan vastustavat mielipiteet eivät ole vaikuttaneet merkittävästi suunnitteluratkaisuun, koska ne ovat ristiriidassa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden ja kaupungin strategiaohjelman kanssa”* (KSV 2012:40). Tämä kuvastaa sitä, että kaupungin strategiaohjelma ja valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, jotka edustavat kaavoittajien tietotyypin piirteitä (Bäcklund 2009), ovat ensisijaisia. Niemen (2006) mukaan kaavoittajat huolehtivatkin pääasiassa laajempien ja kokonaisvaltaisten strategioiden toteutuksesta. Asukastiedon hyödyntäminen ei olekaan ongelmaton ja syntyy tilanteita, jossa osapuolet eivät neuvottele, vaan asettuvat puolustuskannalle (Luostarinen 2018). Tämä ilmentää myös suunnittelijat-maallikot asetelmaa, josta esimerkiksi Staffans (2002) keskustelee.

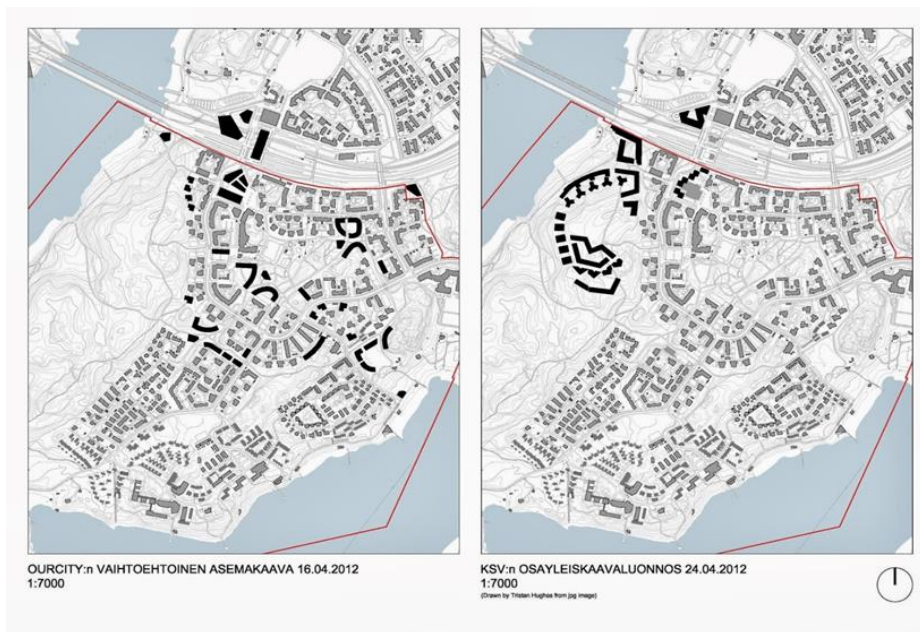
Kuva 1 (vas.) ja kartta 14 (oik.). Meri-Rastilan länsirannan osayleiskaava-alue ja osayleiskaavan alue (punainen). Lähteet: Kuva 1: Pro Meri-Rastila 2010: Osayleiskaava-alue nyt esille (Rajaus tekijän). Kartta 14: Helsingin kaupungin karttapalvelu 2019.

Kuvassa 1 näkyvä vaaleanruskea alue, jossa lukee "AK" symboloi asuinkerrostalojen aluetta (Ympäristöministeriö 2000:42), johon osayleiskaava-alueen kaavillaan kerrostaloja ja katuverkkoa (KSV 2012). Asuinkerrostaloalueen keskelle jäävä vihreä, vinoviivoitettu "VP" -merkitty alue tarkoittaa arvokasta harju-alueita tai muuta geologista muodostumaa (Ympäristöministeriö 2000:58). Suunnitellun kerrostaloalueen eteläpuolella oleva "VL" tarkoittaa lähivirkistysaluetta (Ympäristöministeriö 2000:45). Kuvassa näkyy myös kaksi katkoviivalla rajattua aluetta, toinen rakennettavaksi ehdotetun alueen eteläpuolella ja toinen lähellä siltaa olevassa rantakaistaleessa, jossa "luo" -lyhenne tarkoittaa luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeää aluetta (Ympäristöministeriö 2000:58). Kaupunkisuunnitteluvirasto tunnustaa tämän kahden alueen erityiset luontoarvot ja on tietoinen niiden herkkyydestä vesitalouden muutoksille (KSV 2012).

Vaaleanpunainen "TP", joka on lähellä kuvan yläosassa olevaa liikenneväylää tarkoittaa työpaikka-alueita (Ympäristöministeriö 2000:29). Kaupunkisuunnitteluviraston mielestä on järkevää sijoittaa asumisen ohella myös työpaikkatoiminnot raideliikenteen ydinkohtien läheisyyteen (KSV 2012). Toimintojen selkeät rajat ja tarkoin määritellyt funktiot ilmentävät sitä fyysisten rakenteiden ja hallinnollis-taloudellista painotusta, jota esimerkiksi Häkli (1997) kuvailee.

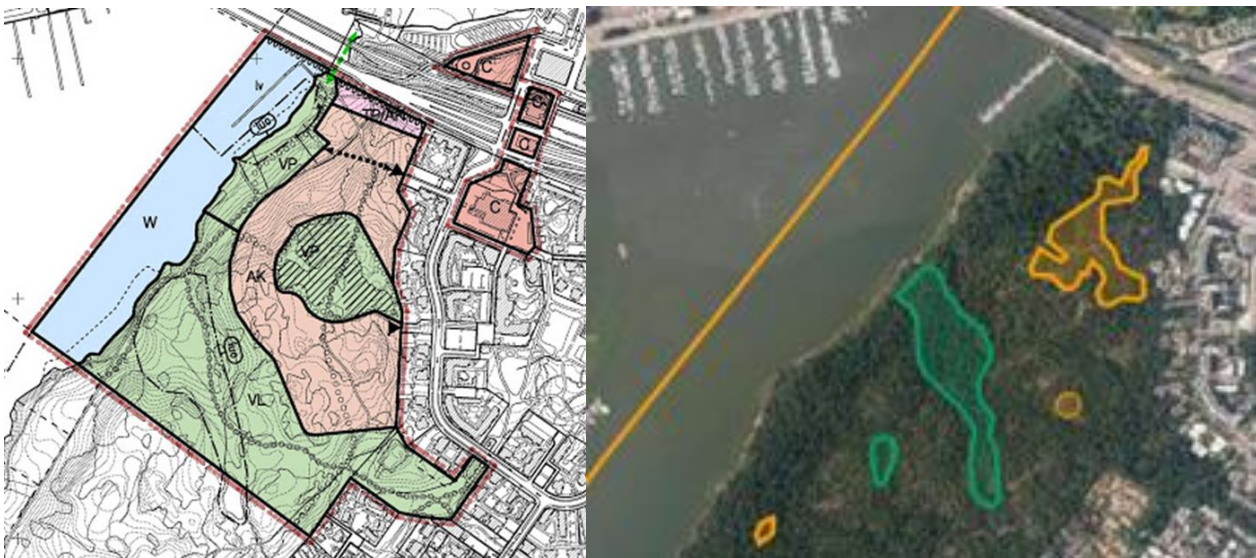
Seuraavaksi tarkastellaan, miltä osin Meri-Rastilan länsirantaa koskeva osayleiskaava on ristiriidassa kokemukseräisen asukastiedon, luontoarvoja korostavan ekologisen tiedon ja muiden kaupunkisuunnitteluprofession edustajien näkemysten kanssa, ja miten kaupunkisuunnitteluvirasto

on reagoanut tähän kritiikkiin. Täyttä yksimielisyyttä ei löytynyt edes kaupunkisuunnittelun ja strategiaohjelmien parissa työskentelevien tahojen välillä, sillä esimerkiksi yleisten töiden lautakunta piti kaavoitettua aluetta liian suurena ja kiinteistölautakunnan mielestä se oli taas liian pieni (KSV 2012:40). Uudenmaan ELY –keskus ei vastustanut kaavaa, sillä se oli strategioiden mukainen, mutta edellytti lisätoimia ja täydennystä meluntorjuntatoimenpiteisiin, rinnekorven ja rannan tervaleppälehdon sekä niiden ympäristön säilyttämiseen puustoisena (KSV 2012:41) kun taas Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston tarkoituksena oli lisätä rannan tervalepikon käyttäjäystävällisyyttä parantamalla sen kävelyreittejä ja tekemällä sen lähiympäristöstä avoimempaa (KSV 2012). Tämä kuitenkin sopii Vuosaaren eteläosan aluesuunnitelman luonnonhoidon kanssa yhteen, koska sen päätavoitteisiin kuuluu merellisyyden lisäksi rantareittien viihtyisyyteen ja turvallisuuteen panostaminen (Siuruainen et al. 2011:86). Kaupunkisuunnitteluviraston osayleiskaavaehdotuksen lisäksi esillä on ollut OURCity:n vaihtoehtoinen Meri-Rastilan asemakaava. Tämän asemakaavan laatineet arkkitehdit, arkkitehti- ja suunnittelumaantieteen opiskelijat keskittyivät asukkaiden virkistysmahdollisuuksien parantamiseen, paikallisimagon kohentamiseen ja syrjäytymisongelman ratkaisemiseen (Hughes et al. 2012). Tavoitteena on asuntojen määrään lisääminen luonnonläheisyyttä säilyttäen (Pro Meri-Rastila 2018).

Kuva 2. Kaupunkisuunnitteluviraston ja OURCity:n kaavoitusehdotukset poikkeavat toisistaan. Kaupunkisuunnitteluviraston rakentamissuunnitelmat (oik.) sijoittuvat pääosin ulkoilualueelle, kun taas Ourcity:n mukaisen suunnitelman tavoitteena oli tiivistää jo olemassa olevia kortteleita (vas.). Lähteet: Pro Meri-Rastila 2012: Vaihtoehtoinen asemakaava Meri-Rastilaan 2012.

Vaihtoehtoisen asemakaavan tavoitteena oli sijoittaa asuntoja 1800:lle uudelle asukkaalle eli lähes yhtä monelle asukkaalle kuin kaupunkisuunnitteluviraston osayleiskaavaluonnoksessa, lähelle metroasemaa ja ostoskeskusta, Haruspuiston lähiympäristöön sekä Ramsinrantaan (Hughes et al. 2012:17). Myös metrolinjan ja Vuotien kanjonin päälle ehdotettiin tiiviitä asuinkortteleita (Hughes et al. 2012:17). Periaatteina olivat toisaalta olemassa olevien kortteleiden tiivistäminen ja toisaalta rakennetun alueen maltillinen laajentaminen Haruspuiston ja Rysäpuiston reunoille. Vaihtoehtoinen asemakaava herätti laajaa kiinnostusta, mutta kaupunkisuunnittelulautakunta hyväksyi kaupunkisuunnitteluviraston kaavan äänin 5-4, marraskuussa 2012 (Lohi 2016:171, b). Leirintäaluetta ei haluttu rakentaa, sillä yleiskaava ei silloin sallinut sitä, ja Vuotien yläpuolelle rakentamista sekä täydennysrakentamista ei pidetty toteuttamiskelpoisina ratkaisuin. Kustannustehokkuus ja omistusasuntojen määrän lisääminen ovat keskeisinä tavoitteina (KSV 2012:40).

Kuva 3 (sama kuin kuva 1) ja kartta 15. Osayleiskaavaluonnos ja arvokkaat kasvillisuuskohteet (vihr.) ja geologiset kohteet (kelt.). Kartan 15 koillisosan keltainen alue on muinaisrantakivikkoa ja kartan keskiosan pitkänomainen vihreä alue on rinnekorpea. Lähteet: Kuva 3: Pro Meri-Rastila (2010):

Osayleiskaavaluonnos nyt esille (Rajaus tekijän) ja Helsingin kaupungin karttapalvelu 2019 (kartta 15).

Kuvasta 3 ja kartasta 15 huomaa, kuinka muinaisrantakivikon ääriviivat menevät osittain rakennettavaksi suunnitellun alueen kanssa päällekkäin. Vaikka muinaisrantakivikon keskeisin osa säilytettäisiinkin, rantakivikon keskiosan ympärillä on muitakin kivikoita ja siirtolohkareita, jotka ovat osa samaa geologista kokonaisuutta (Salla 2004). Kaavasuunnitelmien toteutuessa

muinaisrantakivikko jäisi muusta metsäisestä alueesta eristyksiin ja sen reunat jäisivät rakennetulle alueelle ja metsäekosysteemin koko muuttuisi pienemmäksi.

Metsänreunojen fysikaaliset ja kasvillisuuteen liittyvät tekijät ovat reunavaikutusta käsittelevän kappaleen perusteella eroavat metsän sisäosista (Siitonen & Hamberg 2012:35). Metsänreunan avoimuus vaikuttaa reunavaikutuksen laajuuteen, mutta tyypillisesti reunavaikutus ulottuu 50-100 metriin (Siitonen & Hamberg 2012:35). Tästä voi päätellä, että reunavaikutus saattaa ylittää useiden kymmenien metrien päähän, ja suunnitellun rakennetun alueen tulon myötä reunavaikutus ylittäisi jäljelle jäävän pienialaisen ja melko avoimen metsän keskiosiin.

Korkean termaalisen entropian takia (*thermal entropy*) (Brazel & Heisler 2010), joka johtuu rakennetun ympäristön pintojen lämpenemisprosessin erilaisuudesta rakentamattomiin pintoihin nähden (Shepherd et al. 2010), reunavaikutus ylittäisi sekä rakennetun alueen keskelle jäävään muinaisrantakivikkoon, että rantakaistaleelle, joka säästyisi rakentamiselta. Tämän lisäksi reunavaikutus ulottuisi myös rakennetun alueen eteläpuolella sijaitsevaan rinnekorpeen. Myös käyttöpaine ja kuluminen, josta (Evans 1989; Hamberg & Löfström 2012, a; Viherympäristöliitto 2007; Komulainen & Penna 2012), puhuvat, olisivat kyseisellä alueella ongelma.

Lisääntynyt väestö lisäisi mahdollisesti kulumista ja kuluminen vähentää virkistysarvoja (Karjalainen & Verne 1995). Suot ja kalliometsät eivät siedä mekaanista kulutusta kovin hyvin (Karjalainen & Verne 1995:65). Näin ollen muinaisrantakivikkoa ympäröivä kalliometsä ja rinnekorpi olisi herkkä kulumaan. Muutenkin suurin osa Meri-Rastilan metsän ulkoilualueesta kestää kulutusta huonosti tai kohtalaisesti (Rautio et al. 2003:26), mikä todistaa sen, että teorian perusteella pääteltävissä oleva skenaario luultavasti toteutuisi.

Reunavaikutuksen vaikutusalueen laajuuteen ja vaikutuksen intensiteettiin mahdollisina vaikuttavina tekijöinä pidetään maaston muotoja ja kasvillisuutta (Savolainen 1997:53, a) eli rantavyöhykkeen sopivaa leveyttä pitää siis arvioida tapauskohtaisesti. Viheralueluokitukseltaan rannan tervaleppälehto on muinaisrantakivikon tapaan C5 eli arvometsä (Siuruainen et al. 2011). Myös rinnekorpi kuuluu arvometsä eli C5 –luokkaan (Siuruainen et al. 2011). Rastilan rinnekorpi on ekosysteeminä herkkä ja sen arvoluokka on 3 (Siuruainen et al. 2011).

Kaupunkisuunnitteluvirasto pyrkii lieventämään rantakaistaleeseen ja rinnekorpeen kohdistuvaa reunavaikutusta rakentamalla porrastetusti rinteeseen, jotta huleveden valunta olisi hallittua (KSV 2012). Myös huokoisten pintamateriaalien käyttöä on harkittu pintavalunnan minimoimiseksi (KSV 2012). Tämä tosiaan voisi vähentää rinteiden eroosiota. Suunnitelmiin kuuluu myös katurakenteita

pitkin valuvien sadevesien hallittu ohjaaminen rinnekorpeen, jotta sen kosteusolot ja vesitalous säilyisivät (KSV 2012).

Södermanin (2003:53) mielestä luonnolliset prosessit ekosysteemissä on säilytettävä, ja keskeisiä näiden joukossa ovat paikan vesitalous sekä monimuotoisuusarvot. Mahdollisiakin haittoja pitää pyrkiä ehkäisemään eli noudattaa varovaisuusperiaatetta (Söderman 2003:53). Tähän kaupunkisuunnitteluvirasto jossain määrin pyrkiikin Meri-Rastilan länsirantaa koskevissa kaavoitussuunnitelmissa, sillä tavoitteena on säästää kaikkein arvokkaimmat luontokohteet ja minimoida rakennetun alueen tulon myötä tulevia muutoksia paikan vesitaloudessa. Kaikesta huolimatta ympäristövaikutuksia on vaikea ennustaa tarkkuudella (Trewick 1999:130) ja ennustemallit perustuvat hyvin yksinkertaistettuihin versioihin todellisuudesta ja lisäksi ekosysteemit ovat niin monimutkaisia, että on vaikea ennustaa muuten kuin yleispiirteisesti (Trewick 1999:130). Eli Meri-Rastilan osalta se, miten kerrostaloalueen rakentaminen kostean, varjoisan ja ravinteikkaan rinnekorven viereen vaikuttaa kostean ja paikoin soistuneen metsäekosysteemin vesitalouteen, on epävarmaa, vaikka hulevesien ohjaamista koskevia suunnitelmia on tehty.

Kaavan toteutuessa neljäsosa metsästä menetettäisiin ja viheralue kytkeytyisi huonosti osaksi Itä-Helsingin kulttuuripuistoa (Hughes et al. 2012:7). Kaupunkisuunnitteluviraston mielestä viheralue kytkeytyy säästetyn rantakaistaleen ansiosta edelleen ja viheralueet kiertävät Vuosaaren rantoja. Tästä voisi päätellä, että kaupunkisuunnitteluvirasto näkee Meri-Rastilan metsäisen länsirannan ensisijaisesti osana suurempaa viheraluekokonaisuutta, jolloin pelkästään Meri-Rastilan rantametsän viheralueen kaventuminen ei olisi suuri haitta, koska kaupunkisuunnitteluvirasto pyrkii toimillaan turvaamaan Vuosaaren viheralueverkoston eheyden. Luonnonsuojelujärjestöt ovat olleet tästä asiasta eri mieltä.

Helsingin Luonnonsuojeluyhdistys on valittanut tästä kaavaluonnoksesta hallinto-oikeuteen ja Luonto-Liitto puolestaan teki jatkovalituksen korkeimpaan hallinto-oikeuteen (Lohi 2016:235-236, a). Heille tämä luontoalue on varmasti tärkeä, sillä Meri-Rastilan länsirannan metsätyyppien kirjo on merkittävä. Siuruaisen et al. (2011:78) mukaan pohjoisosasta löytyvät kaikki kangastyypit, joiden lisäksi löytyy myös lehtoa, kitu -ja joutomaata ja metsätyypit esiintyvät mosaiikkimaisesti. Rakentaminen supistaisi Meri-Rastilan länsirannan metsän pinta-alaa ja muuttaisi ekologisia prosesseja, joihin kuuluu myös ekologiset käytävät. Oletettavasti tulisi huomattavia muutoksia ekosysteemien dynamiikkaan.

Vaikka ekologiset käytävät säilyisivätkin, joillekin eläinlajeille, kuten eräille lepakkolajeille valaistu väylä on liikkumisen este (Lyytimäki & Rinne 2013:18). Tällöin eläinlajin askareiden vaikeutuessa sen selviämismahdollisuudet heikentyvät (Lyytimäki & Rinne 2013:18).

Vartiokylänlahden rannat, Kortlahti ja Ramsinniemi ovat tärkeää, luokan 2 lepakkoaluetta (Siivonen 2004 & Lammi 2010). Viiksisiipat ovat herkkiä keinovalolle, jolloin ne hyötyvät rantojen puustoisuudesta (Siuruainen et al. 2011:19). Kaupunkisuunnitteluvirasto on arvioinut rakentamiselta säästyvän rantakaistaleen olevan riittävä lepakoiden elinympäristön turvaamiseksi (KSV 2012). On kuitenkin mahdollista, että rannan lähelle rakennettu kerrostaloalue valaistuine katuverkkoineen lisäisi keinovalon määrää ehkä jopa rannan tuntumaan saakka.

Toisen tutkimuskysymyksen, eli: *Mitkä ovat Meri-Rastilan ja Ramsinniemen luontoalueilla ulkoilevien tärkeimpiä luontokohteita ja miten rakentamissuunnitelmat vaarantaisivat näiden luontokohteiden hyödyntämismahdollisuuksia?* kannalta on tärkeää tarkastella myös osayleiskaavaluonnoksen mukaisen rakentamisen asukkaille mahdollisesti aiheuttamia haittoja. Vaikka kaupunkisuunnitteluvirastolle Vuosaaren viheralueverkosto kokonaisuutena on ensisijainen verrattuna sen tiettyihin osiin, asukkaille teorialuvussa esitettyjen oletusten valossa lähimetsän pysyminen muuttumattomana saattaa olla päivittäisen elämän kannalta tärkeämpää kuin laajempien viheralueyhteyksien säilyminen.

On pidetty mahdollisena, että kerrostalot korkeilla kallioilla muuttaisivat maisemaa Meri-Rastilassa (Lohi 2016:169, b). Kaupunkisuunnittelun viraston mielestä maisemahaitta olisi minimaalinen, koska rakennusten taakse jätetty puusto ja melko tiheä tervaleppämetsikön puusto vähentäisivät kerrostalojen näkyvyyttä (KSV 2012). Tiheiköt joissakin tapauksissa luovatkin kuvan suuremmasta ja luontaisemmasta metsästä (Hamberg & Löfström 2012:124, b) ja tiheä metsä estää näkemästä jotain maisemaa pilaava (Karjalainen & Verne 1995:53). Kuitenkin nykytilanteeseen verrattuna poluilla ulkoilevat joutuisivat rakennetun alueen keskelle, minkä seurauksena heidän luontokokemuksensa tulisi muuttumaan. Kapeissa metsissä ei koe olevansa metsän sisällä ja sen attraktio laskee huomattavasti, kuten Hamberg & Tyrväinen (2012:14) ovat asian ilmaisseet. Yleisesti ihmiset arvostavat vanhoja ja järeitä mäntymetsiä, koska ne ovat ulkoiluarvoiltaan hyviä, valoisia ja avaria (Hamberg & Tyrväinen 2012:16; Valkonen et al. 2012:84). Kaavan toteutuessa merkittävä osa Litorinameren muinaisrantakivikkoa ympäröivästä, paikoitellen järeästä mäntyvaltaisesta kalliometsästä menetettäisiin.

Kaavan toteutuessa kerrostalot näkyisivät rinnekorven, rantalehdon ja etenkin muinaisrantakivikon suunnasta katsottuna. Kuten aikaisemmin oli todettu, kerrostalojen näkeminen heikentää luontokokemusta (Komulainen 2012:26). Muutenkin luontoalueiden pirstoutuminen ja

pienentyminen vaikuttavat paikan tunnelmaan, äänimaisemaan ja visuaaliseen maisemaan (Hamberg & Tyrväinen 2012:15) jolloin menetetään elvyttävän paikan ulottuvaisuuden ja yhtenäisyyden tuntu ja kokemus, joka syntyy siitä, että ihminen kokee olevansa rauhassa ja suojassa luonnon ympäröimänä (Aura, Horelli & Korpela 1997:102). Etenkin luonnontilaisen metsän, joka on eräänlainen suojeleva pakopaikka (Reunala 1994), kohdalla tämä merkitsee paljon. Esimerkiksi luonnontilaisen kaltaisen Meri-Rastilan rinnekorven viereen rakentaminen saattaisi rikkoa paikan yhtenäisyyden ja suojaisuuden tunnun.

Luontoalueen viihtyisyys laskee kuin sen fyysisen tuhoutumisen seurauksena, kuin muidenkin häiriötekijöiden seurauksena. Esimerkiksi metsätöistä ja rakentamisesta leviävä melu on joskus koettu ympäristöhäiriöksi ja maiseman muuttuminen rakentamisen tuloksena johtaa maisemavaurioon (Karjalainen & Verne 1995:60).

Joillekin huolenaiheena on ollut myös eriarvoistumisen lisääntyminen uuden omistusasuntovaltaisen asuinalueen tulon myötä, sillä heidän mielestä tämä meren lähelle, sillä luontoalueelle rakennettava alue vaikuttaa olevan rikkaille suunniteltu (KSV 2012:41). Tämän turhautumisen syyt ovat ymmärrettäviä, sillä ne liittyvät kaupunkilaisten mahdollisuuksiin nauttia suhteellisen rauhallisesta luonnonympäristöstä kodin lähiympäristössä.

Ekologisesta näkökulmasta Meri-Rastilan länsirannan kaavoitussuunnitelmiin liittyvät keskeisimmät huolet fokusoituvat reunavaikutukseen, mahdolliseen valosaasteen määrän lisääntymiseen, melu – ja maisemahaittoihin sekä lisääntyneeseen maaston kulumiseen, vaikka kaikkein arvokkaimmat luontokohteet säästettäisiinkin rakentamiselta. Asukkaille osayleiskaavan toteutumisen voisi ajatella aiheuttavan maisemahaittaa ja meluongelmia sekä epätasa-arvoisuuden kokemuksen, koska omistusasunnot sijaitsisivat kauniin metsäluonnon ympäröimänä ja lähimpänä merenrantaa, kun taas vuokra-asuntovaltaiset korttelit jäisivät vaille meri -tai metsänäköalaa ja luonnollisesti uuden asuinalueen rakentamisen myötä välimatka Meri-Rastilan länsirannan luontoalueelle pidentyisi.

Ramsinniemi

Kuva 4 ja kartta 16. Kuvassa 4 saaristoratikan suunniteltu reitti on merkitty mustalla. Asuntovaltaiset alueet on merkitty ruskealla, mitä tummempi väri, sitä korkeampi korttelitehokkuus (Kuvan rajausta on muokattu ja Ramsinniemi on rajattu punaisen ruudun sisälle tekijän toimesta). Kartassa 16 ekologisen verkoston runkoyhteys näkyy kirkkaanvihreänä viivana. Lähteet: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto 2017:6-7 (kuva 4) ja Helsingin kaupungin karttapalvelun luontotietojärjestelmä 2019 (kartta 16).

Kuten kartassa 16 näkyy, saaristoratikan suunniteltu reitti halkoisi Vartiosaaren ja tutkimusalueella sijaitsevan kapean Ramsinniemen keskeltä kahtia ja se vahingoittaisi ekologisten yhteyksien verkoston runkoyhteyttä. Luonnonympäristön pirstoutuminen johtaa siihen, että tietyt eliölajit, jäljelle jääneiden elinympäristöjen kelvollisina pysymisestä huolimatta eivät voi liikkua laajemmalla alueella vapaasti (Treweek 1999: 130-141). Tämä on huomionarvoista, sillä Vartiokylänlahti molempine rantoineen yhdessä Kortlahden ja Ramsinniemen kanssa ovat tärkeää lepakoaluetta (Siivonen 2004; Lammi 2010). Mitä useammasta fragmentista jokin luontoalue koostuu, sitä suurempi on reunavaikutuksen voimakkuus ja sitä syvemmälle se ulottuu näiden fragmenttien keskiosiin (Treweek 1999:139-141). Meriluoto & Soininen (1998:85) muistuttaa siitä, kuinka lähimetsän avohakkuu vaikuttaa lehdon poikkeavaan pienilmastoon (Meriluoto & Soininen 1998:85).

Asuntojen sijoittaminen suhteellisen pienialaiselle ja kapealle Ramsinniemelle olisi uhka paikan keskeisille piirteille, joihin, paikan merellisestä sijainnista johtuen, kuuluvat viheralueiden jatkumo ja vesielementti. Laajemman asuinalueen tulo johtaisi todennäköisesti oleellisiin muutoksiin Ramsinniemen herkissä biotoopeissa, kuten Ramsinniemen lehdossa. Siuruainen et al. (2011:7) luettelee Vuosaaren eteläosan luonnonhoidon päätavoitteista käyttäjäystävällisyyden ja virkistys -ja

talouskäytön yhteensovittamisen ohella myös jalojen lehtipuiden ylläpidon ja lisäämisen tarpeen, arvokohteet ja biodiversiteetin. Meri-Rastilan ulkoilualueita ja Ramsinniemen ulkoilupuistoa arvostettiin luonnonarvojen, hiljaisuuden ja maiseman lisäksi myös sen historian takia (Siuruainen et al. 2011:56).

Vuoden 2018 toukokuussa hallinto-oikeus kumosi Yleiskaavan Ramsiniemeä ja Vartiosaarta koskevat rakentamissuunnitelmat, josta Helsingin kaupunginhallitus valitti eteenpäin tuloksetta, sillä marraskuussa 2018 korkein hallinto-oikeus hylkäsi tämän valituksen (KHO 2018). Samalla myös osa muista Helsingissä sijaitsevien viheralueiden rakentamista koskevista suunnitelmista hylättiin (KHO 2018). Tämän tutkielman kirjoittamisen alkuvaiheessa Ramsinniemeä koskevat mahdolliset rakentamissuunnitelmat olivat ajankohtaisempia, ja tämän takia ne on sisällytetty myös tutkielman lopulliseen versioon.

4. Tutkimusmenetelmät

4.1. Haastattelu tutkimusmenetelmänä

4.1.1. Haastattelupaikan ja otantajoukon valinta

Tämän tutkielman kenttätutkimuksen, johon kuului myös luontokohteiden valokuvaaminen ja maastokäynnit, tärkein vaihe oli haastatteluaineiston keruu, joka tapahtui kahdessa erässä vuoden 2019 aikana. Ensimmäisen haastattelukierroksen tuloksena syntyi 50 ulkoilijan vastauksista koostuva haastatteluaineisto. Haastattelukierros toteutui Meri-Rastilan ulkoilualueita kiertävän pääpolun varrella 14.-15. huhtikuuta 2019. Toisen haastattelukierroksen suorittamispaikka oli sama ja ajankohta oli 25. heinäkuuta - 4. elokuuta. Toisessa haastattelukierroksessa osallistujia oli 42. Kaikki haastattelut toteutuivat kahdeksassa erässä iltaisin ja aamupäivisin. Haastattelujen ajankohdat olivat niin viikonloput, että arkipäivät. Tällä haastatteluajankohtien vaihtelulla oli tarkoitus varmistaa, että otantajoukko edustaisi erilaisia ulkoilijoita mahdollisimman monipuolisesti, ja sitä kautta eri sosioekonomisia -ja ikäryhmiä mahdollisimman kattavasti.

Tavoitteena oli haastatella tutkimusalueella liikkuvia ulkoilijoita ja käytettynä menetelmänä oli satunnaisotanta. Haastateltavien etsintä tapahtui 2,5 kilometrin mittaista Meri-Rastilan länsirannan metsäalueen pääpolkua kiertämällä, koska silloin kasvoi otantajoukon keruun kattavuus ja näin ollen oli todennäköisempää tavoittaa mahdollisimman monta ulkoilijaa kohtuullisessa ajassa. Vaikka Ramsinniemi kuuluu tämän tutkielman tutkimusalueeseen, kaikki haastateltavat tavoitettiin kuitenkin vain Meri-Rastilan länsirannan metsän ulkoilupolulta, koska Ramsiniemen luontoalueilla ulkoilee huomattavasti vähemmän ihmisiä. Näin ollen haastateltavien etsimiseen käytetty aika suhteessa saatujen haastattelujen määrään olisi ollut kohtuuton, koska suurin osa siellä vietetystä ajasta kuluisi haastateltavien odotteluun.

Haastattelujen suorittaminen nimenomaan tutkimusalueella sopi hyvin tutkielmani kontekstiin, sillä paikan päällä oleminen mahdollisti paremman kommunikaation haastateltavien kanssa. Haastateltavien oli myös helpompaa kuvailla ja hahmottaa tutkimusalueen piirteitä sekä osoittaa ja kuvailla lempipaikkoja, mikä ilmeni myös Leppäsen (2016) Meri-Rastilan ulkoilualueella tekemissä kävelyhaastatteluissa. Toisin kuin Leppäsen suorittamissa haastatteluissa, tämän tutkimuksen menetelmänä ei käytetty kävelyhaastattelua, koska tavoitteena oli saada 100 haastattelua, jolloin yhteen haastatteluun käytetty aika ei voinut olla kovin pitkä. Haastattelut tapahtuivat siis tavoittamispaikassa, ilman että ulkoilualuetta kierrettiin haastateltavan kanssa. Tätä tutkielmaa varten tehdyissä haastatteluissa ulkoilijat usein turvautuivat lähimaiseman havainnointiin haastattelutilanteessa ja tämä auttoi heitä argumentoimaan paikkaa koskevia mielipiteitään

paremmin. Haastattelupaikan valinnan ansiosta otantajoukko todennäköisesti edustaa myös juuri sitä ulkoilijaprofiilia, joka liikkuu Meri-Rastilan ulkoilualueilla säännöllisesti, mikä johtuu siitä, että on todennäköisempää tavoittaa ne ulkoilijat, jotka liikkuvat alueella säännöllisesti.

Ulkoilualueella oli kuitenkin tullut toisen haastattelukierroksen aikana vastaan muutamia, omien sanojensa mukaan alueella ensimmäistä kertaa liikkuvia ihmisiä, jotka jäivät otantajoukon ulkopuolelle, sillä heillä ei olisi ollut tarvittavaa kokemusperäistä tietopohjaa tutkimusalueesta. He itsekin arvioivat olleensa sopimattomia vastaamaan tutkimusalueeseen liittyviin kysymyksiin, koska alue oli heille tuntematon. Näin ollen aineiston hankinnassa oli harkinnanvaraisuutta, vaikka haastateltavat oli tarkoitus valita mahdollisimman sattumanvaraisesti. Esimerkiksi Eskola (1998:61) kuvailee kvalitatiivisen lähestymistavan piirteeksi aineistonhankinnan harkinnanvaraisuuden ja tarkoituksenmukaisuuden sekä teorian tärkeyden.

4.1.2. Haastattelurungon kysymysten muotoilu

Myös kysymysten määrän suhteen tässä tutkimuksessa pyrittiin noudattamaan harkinnanvaraisuutta. Liian suuri kysymysten määrä haastattelurungossa olisi mahdollisesti vähentänyt ulkoilijoiden mahdollisuuksia vastata kysymyksiin, kun taas vain muutamasta kysymyksestä koostuva kyselylomake olisi ollut liian suppea tarjotakseen tarpeeksi laadukasta ja kattavaa aineistoa, jota voi vertailla aikaisempiin tutkimuksiin ja teoriaan. Haastattelurungon kysymykset ovat yksiselitteisiä, jolloin tulkintavirheiden riski on matala. Esimerkiksi Tiittulan, Rastan ja Ruusuvuoren (2005:265) mielestä strukturoidussa haastattelussa kysymysten muotoilu ei ole yhdentekevä sivuseikka. Tutkielmaa varten tehdyssä haastattelurungossa on sekä laadullista, että määrällistä informaatiota koskevia kysymyksiä. Laadullinen ja määrällinen tieto ovat tässä yhteydessä molemmat tärkeitä, sillä kokeminen on subjektiivista ja paikkasuhde on ainutlaatuinen, kuten tietotyyppjä koskevassa teoriaosuudessa oli todettu. Se, että asukkaat pitävät lähimetsästä ei selity pelkästään paikan objektiivisilla ominaisuuksilla ja piirteillä, vaan sillä, että tämä paikka on heille ainutkertainen ja heillä on ollut pitkä side siihen (Faehnle 2009:86). Faehnle myös (2009:86) ehdottaa kvantitatiivisen datan elävöittämistä asukkailta saatavilla kuvauksilla. Täytyy kuitenkin huomioida, että kokemuksen välittyminen vastaanottajalle on sattumanvaraista, sillä vakiintuneita viestimistapoja ei ole, kaikki tieto ei välttämättä välity vastaanottajalle sillä tavalla, miten lähettäjä on sen alun perin tarkoittanut (Faehnle 2009:86). Tässä jälleen sillä, että haastateltavan antamiin vastauksiin voi pyytää tarkennusta, on merkittävä rooli hänen näkökantansa ymmärtämisessä.

4.1.3. Haastattelumetodin valinta

Kysymysten muotoilun lisäksi myös kasvokkain tapahtuvan haastattelumetodin avulla oli mahdollista varmistaa, että kysymykset ymmärrettäisiin oikein. Silloin oli helppoa tarvittaessa täsmentää haastattelurungon kysymyksiä haastateltavalle. Haastattelulomakkeiden lähettämisen sijaan kyselyt suoritettiin paikan päällä, muun muassa siitä syystä, että täytettävän lomakkeen heikkouksiin kuuluu se, että kysymyksiä ei voi selventää vastaajalle (Hirsjärvi 2006:36). Toiseksi tässä tutkimuksessa oli realistista olettaa, että käytetyllä metodilla eli kasvokkain tapahtuvalla haastattelulla, saisi tarpeellisen määrän haastatteluja kohtuullisessa ajassa.

Hirsjärvi (2006:36) pitää myös mahdollisena, että kyselylomake ei motivoi kohdetta samalla tavalla kuin kasvokkain etenevä haastattelutilanne. Virtuaalisessa haastatteluasetelmassa etäisyys ja näkymättömyys voivat toisaalta tehdä vastaajasta avoimemman, mutta vastausten rehellisyydestä ei tällöin ole takeita, ja lisäksi on mahdollista, että joku muu on vastannut toisen puolesta (Tiittula, Rastas & Ruusuvuori 2005:267). Myös Luostarinen (2018) mainitsee epärehellisuuden mahdollisuuden, jossa vastaaja esiintyy anonyymisti elektronisten viestintävälineiden välityksellä. Kasvokkainen tilanne on siis kontrolloidumpi ja silloin on helpompaa analysoida haastattelutilanteen etenemistä (Tiittula, Rastas & Ruusuvuori 2005). Kasvokkain tapahtuvassa haastattelussa on helpompaa huomata epäselvyydet ja puuttua niihin. Eri ihmiset voivat tulkita eri käsitteet eri tavoin (Faehnle 2009:93). Tässä tutkimuksessa oli tärkeää varmistaa, että haastateltavat ymmärtäisivät esimerkiksi Meri-Rastilan eri luontoalueiden sijainnit ja rajaukset oikein, jotta väärinymmärryksiltä ja tulkintavirheiltä vältyttäisiin.

Kuitenkin yksi tärkeimmistä syistä kasvokkain tapahtuvan haastattelumenetelmän valinnalle oli pyrkimys eläytyä haastateltavien kokemusmaailmaan ja integroida se osaksi omaa, tutkimusaluetta koskevaa ymmärrystä. Tämän avulla tutkimusaluetta koskeva ymmärrys perustuisi muuhunkin kuin tutkimuskirjallisuuteen ja paikallishistoriaa kuvaaviin teoksiin ja omakohtaisiin ulkoilumetsäkokemuksiin. Tutkimusalueella suoritettujen haastattelujen tarkoitus oli saada teorialuvussa mainittu ”*näkymätön todellisuus*” tiloineen ja paikkoineen näkyväksi. Vaikka Hirsjärvi (2006:36) mainitseekin haastattelun sudenkuopat, jotka liittyvät siihen, että haastattelun toteuttaminen vaatii koulutusta ja kokemusta, tätä tutkimusta laaditun haastattelurungon kysymykset olivat melko yksiselitteisiä ja helposti ymmärrettäviä. Myöskään haastattelut eivät olleet pitkiä syvähaastatteluja, aihealue ja tutkimusalue olivat entuudestaan tuttuja, joten haastatteluprosessi oli osaamistasoon nähden haastattelut oikein mitoitettu.

Sähköisten viestintävälineiden välityksellä tehtyihin kyselyihin liittyy muitakin heikkouksia, kuten alhainen vastausprosentti. Esimerkiksi aluesuunnitelmaa koskevan rakennusviraston katu – ja puisto-osaston tekemän, vuonna 2009 tehdyn, postitetulla otantakyselynä suoritettua, käyttäjäkyselyn vastausprosentti oli vain 23% (Siuruainen et al. 2011:55). Tätä tutkielmaa varten tehdyissä haastatteluissa vastausprosentti oli korkea, sillä vain muutama haastateltavaksi sopiva kohde kieltäytyi osallistumasta. Toisaalta myös kasvokkain tapahtuvaan haastatteluasetelmaan liittyy joitakin heikkouksia. Eskola (1998:22) ei pidä tämänkaltaista haastattelututkimusta täysin objektiivisena, koska siinä kielellinen kommunikaatio on tärkeässä roolissa. Näin ollen Eskolan (1998:22) näkemyksen mukaan tällainen tutkimus olisi lähtökohtaisesti ei-kvantitatiivinen. Tämä ei kuitenkaan ole ongelma, sillä kvalitatiivisen tiedon rooli ei ole asukaskyselyissä merkityksetön, sillä sen avulla voidaan ymmärtää heidän kokemusmaailmansa paremmin. Lisäksi tätä tutkimusta varten tehdyissä haastatteluissa tapahtuvalla kommunikaatiolla on pyritty eliminoimaan väärinymmärrykset.

4.2. Tutkimuskirjallisuuden valinta

Tämän tutkielman tutkimuskysymyksiin vastaamisen helpottamiseksi tutkimusalueesta on kerätty mahdollisimman kattava ja monipuolinen tieto sekä hyödynnetty eri tiedonkeruu – ja analysointimenetelmiä. Teoreettinen pohja koostuu pitkälti aikaisemmista viheralueiden arvostusta koskevista tutkimustuloksista ja niiden tulkinta puolestaan pohjautuu kulttuurimaantieteen keskeisiin tapoihin kuvata ihmisen suhde tiloihin ja paikkoihin. Tutkimuskirjallisuus koostuu eri tieteenalojen kirjallisuudesta, koska tämän avulla on ollut mahdollista syventää Meri-Rastilan ulkoilualueita ja niiden merkitystä koskevaa tietoa. Esimerkiksi Faehnle (2009:86-87) mainitsee ”*Ekologisen tiedon*”, ”*kokemuksellisen tiedon*” ja ”*paikallisen ekologisen tiedon*” ja puolustaa näkemystä, jonka mukaan empiirisesti tuotettua aineistoa ja subjektiivista kokemukseen perustuvaa tietoa on mahdollista käyttää rinnakkain, jolloin ne eivät poissulje toisiaan. Toisaalta Bäcklund (2009) varoittaa, että kokemusperäinen tieto, joka on samalla henkilökohtainen, mutta myös intersubjektiivinen, voi perustua väärään tietoon ja kuvitelmiin (Bäcklund 2009:45). Tämä ei ole kuitenkaan ongelma, sillä tavoitteena on perehtyä juuri asukkaiden ja alueella säännöllisesti liikkuvien preferensseihin ja mielipiteisiin ja päästä perille heidän kokemusmaailmasta, eikä tässä asiassa ole kyse oikeasta ja väärästä tiedosta. Tietenkin on selvää, että Bäcklund varoittaa tässä mahdollisesti väärään tietoon perustuvasta kokemuksellisesta tiedosta, jota ei ole ongelmatonta hyödyntää, silloin, kun sen perusteella pitää tehdä kaupunkia tai kaupunginosaa koskevaa suunnittelua.

Toisaalta, koska tutkimusalueeseen kuuluvat metsäiset viheralueet, myös ekologinen tieto ja aikaisemmat tutkimusalueella suoritettut luontoselvitykset sekä inventoinnit muodostavat tutkimukseni teoreettisen pohjan. Tutkimusalueen luontoa koskevat kuvaukset on täydennetty tämän tutkielman kirjoittamisen aikana otetulla valokuva-aineistolla, jonka tarkoituksena on havainnollistaa tutkimusalueen keskeiset piirteet, sillä esimerkiksi Raivon (1997:206) mukaan maiseman kuvailussa valokuvat ovat hyödyllisiä, koska kartografinen tulkinta yksistään on riittämätön. Myös Tiittula, Rastas & Ruusuvuori (2005:63) pitävät luontokohteiden dokumentoimista tärkeänä. Valokuvaus on suhteellisen paljon visuaalista informaatiota tallentava dokumentointitapa, jonka avulla ilmiöiden tai luontokohteiden piirteet tulevat selkeimmin esille.

Kvantitatiivisuuden ja kvalitatiivisuuden yhdistäminen on esimerkki monistrategisesta tutkimuksesta (Hirsjärvi 2006:28). Voidaan ajatella, että tutkimusaluetta koskeva ekologinen, osin numeraalinen tieto edustaa tutkielmassani kvantitatiivista tietoa, kun taas asukkaiden kokemusperäinen tieto, joka koostuu heidän kokemuksistaan, on laadullista tietoa. Hirsjärven (2006:32) mukaa samaa aihealuetta koskevia näkökantoja ja tietoa voidaan kasvattaa kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten menetelmien yhdistämisellä. Lisäksi sekä kvantitatiivista, että kvalitatiivista aineistoa on mahdollista käyttää muutenkin kuvailuun (Hirsjärvi 2006:32).

3.5. Haastatteluaineiston analysointimenetelmät

Aineistoa voidaan analysoida esimerkiksi tutkimuskysymysten, oman tulkinnan ja lukutavan avulla (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010:15). Jäsentely, luokittelu ja järjestäminen, kuin myös aineistonkeruuprosessi ovat Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2010:20) mukaan omien tulkintojen ja teoreettisten valintojen sävyttämiä. Analyysivaiheiden kirjoittaminen ja systemaattiset analysointitavat lisäävät tutkimustulosten arvioitavuutta, jolloin ajatustenjuoksu sekä menetelmät avautuvat paremmin, ja sitä kautta analyysin luotettavuus kasvaa (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010:15).

Tässä työssä haastatteluaineiston keruun jälkeen siirryttiin temaattiseen analyysiin. Temaattinen analyysi on luokitteluvaihe, ”*raaka-analyysi*”, jossa arvioidaan vastausten jakautumista niin, että sen perusteella voidaan muodostaa eri ryhmiä (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010:19). Luokittelun taustalla on kuitenkin oltava jotain periaatteita. Luokittelun on oltava kiinni epistemologisissa ja ontologisissa oletuksissa, valitun luokittelutavan ei kannata perustua vain järjestelyyn ja koodausskeemaan (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010:20).

Tutkielmassani luokitellaan Meri-Rastilassa ja muualla kuin Meri-Rastilassa asuvat omiksi haastateltavien kategorioiksi, sillä tämän työn teorialukuun pohjautuen voidaan olettaa, että Meri-

Rastilassa asuvilla ulkoilijoilla on tiiviimpi suhde lähimetsäänsä kuin muualta tulevilla ulkoilijoilla. Haastatteluaineistoa käydään tässä työssä läpi käyttäen apuna poikkiaineistollista koodausta. Poikkiaineistollisella koodauksella tarkoitetaan pyrkimystä havaita aineistossa toistuvat teemat ja trendit (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010:21). Läpi tutkielman ja tutkimustulosten analyysiosion, hypoteettis-deduktiivinen tieteenkäsitys, josta esim. Haaparanta & Niiniluoto (1986:62) keskustelevat, toimii viitekehänä pohdinnalle.

Sopivan, systemaattisesti tulkitun ja käsitteellistetyn aineiston lisäksi luokitusperiaatteiden takana ovat yksiselitteiset ja läpinäkyvät periaatteet (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2012:27-29). Tämän työn haastatteluaineistosta saatujen tutkimustulosten analysoinnissa hyödynnetään kolmiportaista jakoa, jossa edetään yleisestä kohti yksityiskohtia ja erityistapauksia. Tässä metodissa on siis useita analyttisiä lukuja, joista ensimmäinen hahmottelee kokonaiskuvaa koko aineistosta, ei niin yksityiskohtainen (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010:22-23). Toinen luku koostuu aineiston kiintoisista analyttisistä solmukohdista ja kolmannen luvun tarkoitus on käsitellä poikkeustapauksia ja yksityiskohtia (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010:22-23). Tällä edellä mainitulla menetelmällä Ruusuvuoren, Nikanderin & Hyvärisen (2010:23) mukaan saadaan sekä yleiskuva, että ilmiötä valaisevat yksityiskohdat selkeästi esille.

Tässä tutkimuksessa käytetystä haastatteluaineistosta on muodostettu omia kategorioita avoimen koodauksen avulla. Avoin koodaus on Luomasen (2010:357) mukaan Straussia ja Corbinia (1990) mukaillen käsitteellistämisen - ja kategorisointiprosessi, jossa ilmaisut järjestellään alustaviksi kategorioiksi. Kategoriat eli käsiteryypit muodostuvat siis aineiston pohjalta (Luomanen 2010:360). Itse vertaan teorialuvussa esitettyjä luonnon arvottamisen kategorisointimalleja omiin, aineiston pohjalta luotuihin kategorioihin. Avoimen koodauksen ohella on olemassa myös valikoivan koodauksen menetelmä, jolla Luomanen (2010:364) Straussia (1987) mukaillen tarkoittaa tapaa liittää havainnot systemaattisella tavalla teoriaksi. Tässä työssä hyödynnetään haastatteluihin annettujen vastausten analysoinnissa sekä avointa, että valikoivaa koodausta.

5. Tutkimustulokset

5.1. Aineiston rakenne ja sen vaikutukset tutkimustuloksiin

Haastattelumateriaali koostuu 92:n tutkimusalueella haastatellun ulkoilijan antamista vastauksista. Haastateltavista yli puolet, lähes 55 % oli naisia. Yli 40 –vuotiaita oli 56,5% kaikista vastaajista, mikä viittasi siihen, että tämän otannan perusteella lähialueella asuvat naiset ja miehet ulkoilivat lähes yhtä paljon. Vastaajista 52, eli vähän yli puolet asui Meri-Rastilassa, mikä oli odotettua vähemmän, sillä haastattelupaikkana toimi Meri-Rastilan asuinalueen kupeessa sijaitseva ulkoilumetsä, joka ei ole mikään erityisen laaja retkeilyalue, kuten johdannossa oli arvioitu.

Ennen haastattelukierrosten aloittamista, hypoteesi oli, että haastateltavat mainitsevat pienialaiset ja selkeästi paikannettavat lempipaikat Meri-Rastilan ulkoilualueella. Tämä hypoteesi perustuu aikaisempiin Vuosaaren alueella tehtyjen kyselyiden tuloksiin. Suurin osa haastateltavista ilmoitti lempipaikoikseen koko metsäalueen ja rannat, ja vain osa heistä mainitsi joitakin tutkimusalueella sijaitsevia pienempiä lempipaikkoja. Ennakko-oletusten paikkansapitämättömyys on esimerkiksi Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2010:18) mielestä tutkimuksen kannalta positiivinen asia. Tämä ainakin tarjoaa hedelmällisen pohjan pohdinnan kultivoimiselle.

Kolmas asia, mikä yllätti, oli se, että vain vähän yli puolet satunnaisesti valituista vastaajista olivat Meri-Rastilan asukkaita, osa haastateltavista tuli Meri-Rastilan ulkoilumetsään jopa Vuosaaren ulkopuolelta. Toisaalta tämä voi tarkoittaa sitä, että tämä luontoalue on muidenkin kuin Meri-Rastilan asukkaiden käytössä ja muuallakin arvostettu. Toisaalta viitteitä tästä on löytynyt muualtakin. Tutkimusalueen luonto on esimerkiksi Puotilan ja Rastilan asukkaille tärkeä (KSV 2012). Myös tässä tutkimuksessa osa haastateltavista mainitsi Puotilan päiväkotien ja koulujen järjestävän säännöllisiä luontoretkeä Meri-Rastilan ulkoilumetsään.

Ekologisesta näkökulmasta arvokkaat luontokohteet ja ulkoilijoiden arvostamat paikat eivät aina täsmänneet, mikä ei ole yllättävää, sillä kokemuseräisellä tiedolla on omat, subjektiiviset lähtökohtansa, kuten aiemmin on todettu. Näistä eroavaisuuksista kerrotaan tarkemmin seuraavissa tutkimustuloksia käsittelevissä kappaleissa. Haastattelurungon laatimisvaiheessa oli oletuksena, että Meri-Rastilan asukkaat ja Meri-Rastilan alueella liikkuvat ulkoilijat tunsivat myös Meri-Rastilan kupeessa sijaitsevan Ramsinnimen ja Rastilan nevan. Näin ei kuitenkaan ollut, sillä etenkin Rastilan neva osoittautui hyvin monelle haastateltavalle tuntemattomaksi paikaksi. Tämän takia Ramsinnieman ja Rastilan nevan osalta mielipiteiden ja näkemysten määrä jäi toivottua suppeammaksi.

Saatujen vastausten perusteella voidaan yleistää, että korkeasti koulutetut haastateltavat arvostivat Meri-Rastilan luonnon monimuotoisuusarvoja ja ekologisia prosesseja keskimäärin muita enemmän ja heillä oli esimerkiksi tutkimusaluetta koskevien luontoselvitysten tulosten kanssa yhdenmukaista tietoa. He mainitsivat vastauksissaan yksittäisiä kasvillisuuskohteita, geologisista muodostumia ja luonnonsuojelualueita. Haastateltavien joukossa oli esimerkiksi yksi emeritusprofessori puolisoineen, ja muutama luonnonsuojelutaustan omaava, Vuosaaren alueella asuva henkilö, mikä toimi hyvänä esimerkkinä tämän tutkielman tietotyyppejä käsittelevässä luvussa mainitusta asiantuntijatiedon ja asukasatiedon rajojen häilyvyydestä. Staffansin (2002:182) mukaan osa asukkaista on akateemisen maailman ja asiantuntijayhteisön aktiivisia jäseniä ja osa kaavoitusasioihin lähes asiantuntijan tasolla perehtyneitä asukasaktiiveja. Tässä tapauksessa, osa haastateltavista oli luonnon dynamiikkaan ja arvokkaisiin kohteisiin asiantuntijan tasolla perehtyneitä yksilöitä. Myös, se, että Meri-Rastilan ulkoilumetsässä tavoitetuista haastateltavista yli puolet olivat korkeasti koulutettuja, viittaa siihen, että korkeasti koulutetut arvostavat villimpää luontoa muita enemmän, mikä on tullut esimerkiksi Hollannissa ilmi (Faehnle & Suomen ympäristökeskus 2010).

Sukupuolten luontoalueita liittyvien arvostusten välillä ei ollut tilastollisesti merkittäviä preferenssieroja. Vanhemmat ihmiset sienestivät ja marjastivat useammin ja suurin osa heistä tunsivat paremmin paikallishistoriaa ja osasi kertoa, miten Meri-Rastilan alueen maisema on vuosien varrella muuttunut. Vanhemmat ihmiset pääpiirteissään ulkoilivat monipuolisemmin, koska tunsivat ulkoilualueen eri paikat perusteellisesti ja heillä oli enemmän vapaa-aikaa. Seuraavissa luvuissa perehdytään Meri-Rastilan ulkoilumetsää, Ramsinniemeä, ja Rastilan nevaa koskeviin arvostuksiin kokonaisuuden hahmottamisen helpottamiseksi.

5.2. Meri-Rastilan ulkoilumetsä

52:n Meri-Rastilassa asuvan haastateltavan antamien vastausten mukaan, 90 % Meri-Rastilan asukkaista, Meri-Rastilan ulkoilumetsän alueelle rakentaminen haittaisi paljon tai erittäin paljon ja 83 % ei rakentaisi mihinkään osaan Meri-Rastilan ulkoilumetsää. Muualla kuin Meri-Rastilassa asuvista haastatelluista, joita oli 40, Meri-Rastilan ulkoilualueelle rakentaminen haittaisi paljon tai erittäin paljon 80 % ja 75% heistä ei rakentaisi mihinkään osaan Meri-Rastilan ulkoilumetsää. Kahden edellämämainitun joukon väliset ulkoilumetsään rakentamista koskevat mielipiteet eivät merkittäväällä tavalla poikenneet toisistaan, mikä vahvistaa käsitystä tämän viheralueen merkityksestä myös muille kuin Meri-Rastilan alueella asuville.

Haastateltavien antamien vastausten perusteella voidaan päätellä, että Meri-Rastilan ulkoilumetsä on joko sopiva tai jopa liian pieni, mitä seuraava lainaus kuvastaa. ”*Ulkoilualuetta ja metsää ei ole yhtään liikaa alueella*”, Mies, 31-40 v., työllinen, Puotila, ylempi korkeakoulututkinto.

Meri-Rastilassa asuva eläkeläisnainen, jolla on ylempi korkeakoulututkinto, perusteli Meri-Rastilan ulkoilumetsän nykyisen pinta-alan säilyttämisen tärkeyden vedoten siihen, että asukasmäärän kasvaessa myös virkistysalueita tarvitaan enemmän. Myös toinen haastateltava painotti metsäalueen yhtenäisyyden säilymisen merkitystä luontokokemukselle. ”*...yhteys kulkea pitkiä matkoja rantoja ja metsiä pitkin, ilman että joutuu rakennetulle alueelle/autojen sekaan jne.*” Nainen, 41-50 v., työssä ja opiskelee, muu Vuosaari, alempi korkeakoulututkinto. Näissä perusteluissa on havaittavissa yhdenmukaisuutta Faehnen et al. (2014:79) ja Tyrväisen ym. (2014:55) käsityksen kanssa, jonka mukaan stressistä palautuminen ja metsäntunnun kokeminen onnistuvat parhaiten, jos metsäalue on tarpeeksi suuri.

Vastausten perusteella voidaan tiivistää, että suurimmalta osin luontoalueet koettiin tärkeiksi ja keskeiseksi osaksi Meri-Rastilan vahvuuksia, koska suurin osa vastaajista ei sallisi rakentamista viheralueille ollenkaan. Se, että suurin osa haastatelluista ei rakentaisi Meri-Rastilan ulkoilumetsään ollenkaan, kuvastaa hyvin Niskan ja Korhosen (1995:98) mainitsemaa tutun ja turvallisen lähiympäristön puolustamista, jonka mainitsin aikaisemmin Meri-Rastilassa tehdyt tutkimukset – luvussa. Haastateltavien asenteissa oli samansuuntaisuutta myös Lapintien (2002:168) ehdotuksen kanssa, jonka mukaan asukkaat kokevat uudet suunnitelmat häiriöinä. Seuraava vastaus on äärimmäinen reaktio uusien suunnitelmien aiheuttamaan häiriöön. ”*Jos tänne rakennetaan, niin muutan pois.*” Nainen, yli 60 v., työllinen, Ramsinniemen pientaloalue, alempi korkeakoulututkinto.

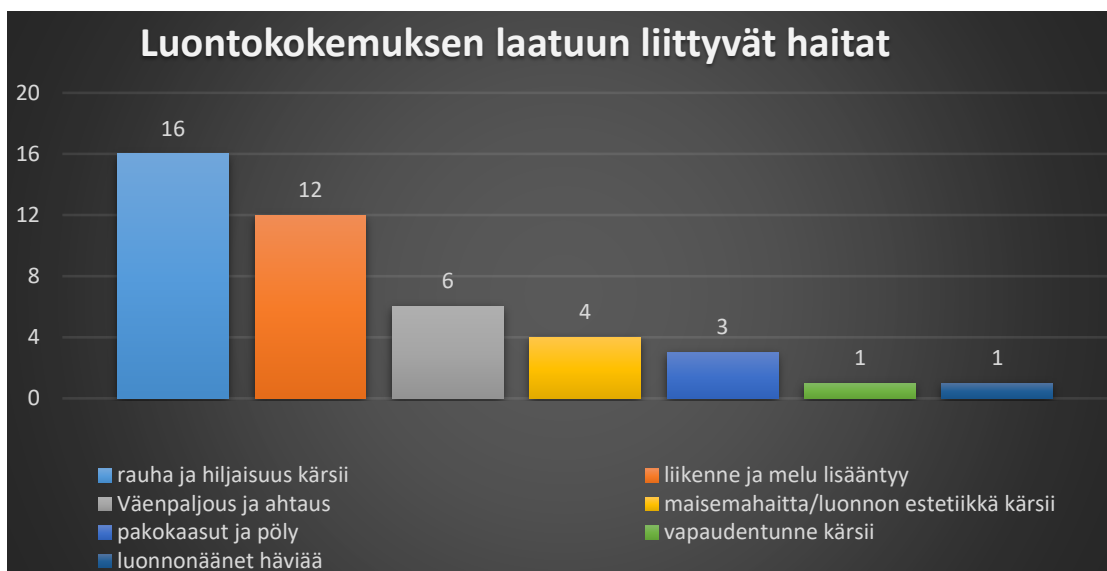
Lisärakentamista pidettiin kuitenkin hyväksyttävänä kerrostalojen ja metrosillan läheisyydessä (9 mainintaa) kun taas kolmen haastateltavan mielestä myös rantaniittyä, kuitenkin sen rantakaistale pois lukien, pidettiin sopivana paikkana lisärakentamiselle. Seuraavassa vastauksessa sekä rantaniitty, että Vuosillan varsi mainittiin sopivana paikkana lisärakentamiselle. ”*Tienvarrelle, rantaniitylle saisi rakentaa sillansuuntaisesti*”. Mies, yli 60 v., eläkeläinen, Meri-Rastila, toisen asteen koulutus.

Tutkimustulosten perusteella voidaan siis yleistää, että ainoastaan lähimpänä metroväylää ja rakennetun alueen välittömässä läheisyydessä olevia metsän osia pidettiin lisärakentamiselle soveltuvina paikkoina. Esimerkiksi aikaisempien asukaskyselyiden mukaan korkeaa rakentamista ehdotettiin Itäväylän varrelle ja metroaseman läheisyyteen (Hughes et al. 2012).

Osalle taas nimenomaan metroradan ja Vuosillan viereisen alueen vehreys oli tärkeää. ”Metsä, ranta ja puistoalueet voisi jättää metron varrelle sijaitseväksi henkireiäksi”. Mies, 31-40 v., Meri-Rastila, alempi korkeakoulututkinto, opiskelija, työllinen.

Yksimielisyyttä oli kuitenkin rantojen rakentamattomina pysymisessä ja siinä, että rannat pysyisivät julkisina ja näin ollen virkistäytymistarkoituksiin soveltuvina paikkoina. Seuraavaksi kerron, millaista haittaa Meri-Rastilan ulkoilumetsän rakentaminen aiheuttaisi alueella ulkoileville.

Millaista haittaa luontoalueelle rakentaminen aiheuttaisi teille? –kysymykseen annetut vastaukset on luokiteltu tässä työssä aineiston perusteella neljään ryhmään, joita ovat luonnolle aiheutuvat haitat, vapaa-ajankäyttöön ja harrastuksiin liittyvät haitat, terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät haitat, luontokokemuksen laatuun liittyvät haitat. Edellä mainittu jaottelu muotoutui lähinnä vastaustyyppien jakautumisen perusteella. Ensin pohditaan kaikki rakentamisen haittoihin liittyvien kysymyksien vastaukset läpi, minkä pohjalta toimivat ja ilmiön hahmottamista edistävät kategoriat muodostetaan. Toki nämä kategoriat muistuttavat myös arvottamismenetelmiin keskittyvässä luvussa mainittuja biosentrinen-antroposentrinen –jakoa sekä aktiiviset ja passiiviset käyttöarvot –jakoa, jota vapaa-ajankäyttöön ja harrastuksiin liittyvät haitat ja luontokokemuksen laatuun liittyvät haitat –kategoriat ilmentävät.

Kuva 5. Tähän taulukkoon on kerätty vastausten jakauma koskien tapoja, joilla Meri-Rastilan länsirannan metsäalueelle rakentaminen haittaisi kyseisen viheralueen tarjoamasta luontokokemuksesta nauttimista (Kuva tekijän).

Kuten taulukosta 1 voi päätellä, luontokokemuksen laatuun liittyvistä haitoista eniten tulivat esille hiljaisuuden ja rauhan kokemiseen liittyvät haitat. Rauhaan ja luonnon kokemiseen ja esteettiseen elämykseen liittyvistä syistä selvimmin nousivat liikenteen ja melun lisääntyminen, mikä osaltaan

vaikuttaa rauhan tunteen kokemiseen ja hiljaisen paikan löytämiseen. On toisaalta yllättävää, että maisemahaitta oli mainittu huomattavasti vähemmän kuin meluhaitat, sillä rakentaminen aiheuttaa meluongelman lisäksi myös maisemavaurion (Karjalainen & Verne 1995:60). Meri-Rastilaa koskevaa kaavasuunnitelmaakin on kritisoitu, muiden asioiden ohella, myös näiden maisemahaittojen takia (KSV 2012). Voi toki olla, että kaupungissa asuville hiljaisuuden kokeminen kaupungissa on maisema-arvojen täydellistä turmeltumattomuutta tärkeämpää.

Vapaa-ajankäyttöön ja harrastuksiin liittyvistä haitoista mainittiin eniten (28 mainintaa 41:stä) ulkoilumahdollisuuksien menetys ja 6 mainintaa sai sienestys – ja marjastusmahdollisuuksien menetys. Koiran ulkoiluttamisen mainitsi 3 haastateltavaa ja kaksi mainintaa sai sekä lasten leikkimismahdollisuuksien kaventuminen ja välimatka luontoon pitenee. Ulkoilu oli tämän perusteella kyseisen ulkoilumetsän yleisin käyttötapa, mihin myös aikaisemmissa taajamametsien käyttöön paneutuvissa tutkimuksissa on päädytty.

Tuloksista ilmenee myös se, että ei-materiaaliset luonnon käyttömuodot ovat materiaalisia suositumpia. Päiväsen (2007) mainitseman materiaaliset-ei-materiaaliset käyttömuodot – jaon mukaan sienestys – ja marjastus kuuluisi materiaalisiin käyttömuotoihin, kun taas ulkoilumahdollisuudet ja koiran ulkoiluttaminen ei-materiaalisiin. Osa vastaajista mainitsi yhteisöllisiä antroposentrisiä itseisarvoja, joista esimerkiksi Pietarinen (2000:43) keskustelee. Erään haastatellun mukaan lähiluonnolla on merkitystä muillekin kuin tällä hetkellä eläville ihmisille:

”Vuosaaren metsät tuleville sukupolville.” Nainen, 51-60 v., Vuosaari, alempi korkeakoulututkinto, työllinen.

Toisaalta täytyy pitää mielessä, että samalla paikalla asuvilla voi olla vahva me –henki, kuten Aura, Horelli & Korpela (1997:131) muistuttavat, vaikka toki eri vastausten kohdalla on mahdotonta täydellä varmuudella arvioida, missä määrin ihmisten vastaukset perustuivat heidän omiin käsityksiin, ja missä taas yhteisiksi koettuihin käsityksiin. Ovathan usein omat käsitykset ja preferenssit osin intersubjektiivisiä, kuten aikaisemmin tässä tutkielmassa on todettu.

Terveysteen ja hyvinvointiin liittyvistä haitoista mainittiin eniten *”virkistysalueen menetys”*, joita oli 10. Toisena tulivat henkiset kärsimykset ja suru kuudella maininnalla ja sen lisäksi kaksi haastateltavaa mainitsi ajatusten kokoamisen ja palautumisen vaikeutuvan rakentamissuunnitelmien toteutuessa. Eräs haastateltava kuvaili tätä kerrostaloalueen lähellä sijaitsevaa metsäluontoa lähialueen asukkaiden henkistä hyvinvointia ylläpitäväksi tekijäksi.

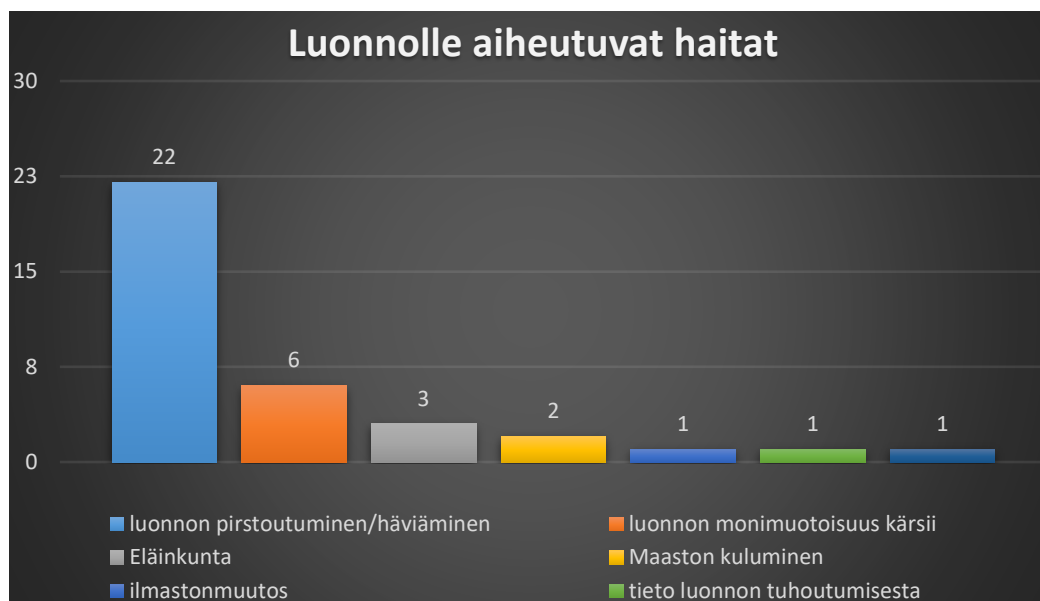
”Sosiaali-ongelmallisille ja mielenterveysongelmallisille lähimetsä on henkisenä voimavarana.”

Nainen, 31-40 v., Meri-Rastila, alempi korkeakoulututkinto, työkyvyttömyyseläke.

Auran, Horellin & Korpelan (1997:94) mukaan osa ihmisistä käsittelee negatiivisia tunteitaan luonnon mielipaikoissa. Osalle haastateltavista myös luonnolle aiheutuvat haitat itsessään vähentäisivät henkistä hyvinvointia, mikä on tullut myös aikaisemmassa Meri-Rastilan ulkoilualueella koskevissa haastatteluissa esille. Yksi haastattelemistakin henkilöistä kommentoi tätä seuraavasti:

”Jo pelkästään tieto metsäluonnon hupenemisesta aiheuttaisi huolta ja ahdistusta.” Nainen, 31-40 v., työllinen, muu Helsinki, ylempi korkeakoulututkinto.

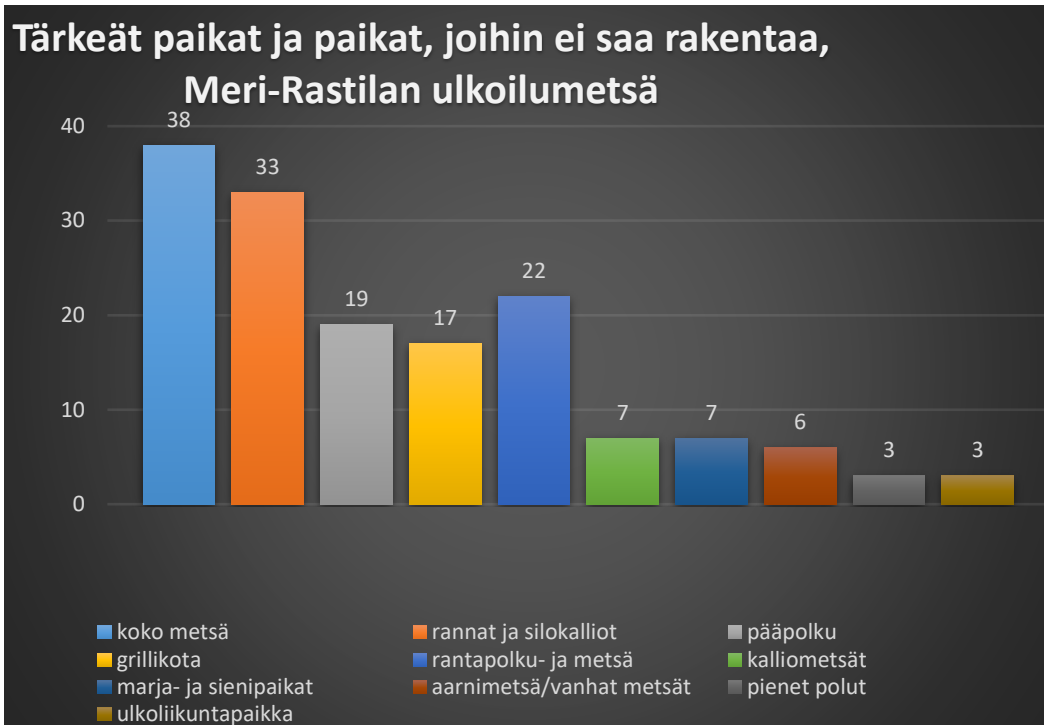
Myös Leppäsen (2016) Pro gradun perusteella voidaan todeta, että jo metsän mahdollisesta menettämisestä tiedostaminen on aiheuttanut osalle asukkaista huolta ja jatkuvaa stressiä elämään. Tämä edellinen sitaatti on hyvä esimerkki olemassaoloarvosta, jossa jotakin arvostetaan sen itsensä vuoksi, eikä sen tuoman hyödyn vuoksi. Tämä kuuluu siis ei-käyttöarvoihin, joihin voidaan lukea luonnon monimuotoisuuden ylläpito, olemassaoloarvo ja perintöarvo (Tyrväinen 1995:9).

Kuva 6. Tässä taulukossa on esitettyä vastausten jakauma koskien rakentamisen luonnolle aiheuttamia haittoja (Kuva tekijän).

Luonnolle aiheutuvista haitoista mainittiin eniten, eli 22 kertaa 36:sta, luonnon häviäminen tai pirstoutuminen ja toiseksi eniten luonnon monimuotoisuudelle aiheuttamat haitat (6 kertaa) Eläinkunnalle aiheutuvat haitat mainitsi kolme haastateltavaa. Maaston kulumisen mainitsi kaksi haastateltavaa ja ilmastonmuutos, tieto luonnon tuhoutumisesta ja mikroilmasto sai kukin yhden

maininnan. Ainakin osa haastateltavista pohti rakentamisen luonnolle aiheuttamia haittoja asukkaille aiheutuvien haittojen pohtimisen lisäksi.

Kuva 7. Lempipaikkojen sijaan suurin osa vastaajista nimesi koko ulkoilumetsän tai sen isompien kokonaisuuksien, kuten sen rantojen ja pääpolun, lempialueekseen. Sekä tiheät, kuusivoittoiset aarnimetsät, että valoisimmat, kallioilla kasvavat mäntymetsät olivat lähes yhtä suosittuja (Kuva tekijän).

Eri mainintojen suuresta määrästä päätellen lempipaikat jakautuvat siten melko tasaisesti ympäri tutkimusaluetta. Yli 40 % haastateltavista mainitsi koko ulkoilumetsän tärkeäksi paikaksi ja paikaksi, johon ei saa rakentaa. Osa haastatelluista perusteli vastauksensa biosentrisin, osa taas antroposentrisin perustein.

”Metsä on osana Laajasalosta Mustavuoren ja Sipoonkorpeen jatkuvaa vihersormea, koko metsä on tärkeä” Nainen, 51-60 v., töissä, Meri-Rastilan Ramsinranta, ylempi korkeakoulututkinto.

Se, että esimerkiksi Siuruainen et al. (2011:29) ovat maininneet saman asian, kuvastaa sitä, että alueella ulkoilevan luontoaluetta koskeva näkemys ei tässä suhteessa poikennut ekologisesta tiedosta, mistä esimerkiksi Staffans (2002:182) on keskustellut.

Tässä esimerkissä Meri-Rastilan ulkoilumetsän säilyttämistä perustellaan puolestaan antroposentrisin syin:

” Huono idea pilata tämä kaunis paikka rakentamisella, valitsin asuinpaikan juuri sen lähiluonnon ja metsän takia...” Mies, 41-50 v., työllinen, muu Vuosaari, toisen asteen koulutus, venäläinen.

Osa haastatelluista taas perusteli vastauksensa niin antroposentrisin, että biosentrisin syin.

”Lähin lenkkeilyreitti poistuisi ja tärkeä toistia palautumis –ja virkistäytymisalue poistuisi, merkittävät luonnonesteettiset ja monimuotoisuusarvot kärsisivät.” Nainen, 41-50 v., työllinen, muu Vuosaari, tutkijakoulutusaste.

Edellisessä vastauksessa mainittiin niin aktiiviset käyttöarvot, joista esimerkiksi Lönnqvist ja Tyrväinen (2009) keskustelevat, että ekologiset arvot. Esimerkiksi Raution et al. (2003) ja Helsingin kaupungin karttatietojärjestelmän (2019) mukaan lähes koko Meri-Rastilan metsä on runsaan metsien peruslajiston aluetta, joka kuuluu luokkaan 2 (Rautio et al. 2003). Jälleen alueella ulkoilevan näkemyksissä on samansuuntaisuutta ekologisen tiedon kanssa. Tämä siis osoittaa sen, että kansalaisasiantuntijuus, josta Staffans (2002) puhuu, on esillä myös Meri-Rastilan ulkoilualueella liikkuvien haastateltavien keskuudessa.

Toiseksi eniten mainittiin rantakalliot ja rannat. Jos kolmannella sijalla oleva rantapolku rantametsineen ja rantakalliot yhdistetään yhdeksi kategoriaksi, yli puolet vastaajista mainitsi sen lempipaikaksi. Karjalaisen ja Vernen (1995:51) mukaan vesistön ja metsän muodostama kokonaisuus on suosituimpia ja paikat, joista löytyy järeitä puita ja joka on vesistön tuntumassa, on usein arvostettu, kuten Komulainen (2012:29) on todennut.

Seuraava vastaus korostaa rakentamattomien ranta-alueiden tärkeyttä siellä ulkoileville. *” Kaikki rantakalliot, metsät ulkoiluun ja rannat ajanviettoon: syy asua Meri-Rastilassa”*. Mies, 31-40 v., Meri-Rastila, alempi korkeakoulututkinto, opiskelija, työllinen.

Neljänneksi eniten mainintoja sai ulkoilumetsän pääpolku. Metsäaluetta kiertävä pääpolku oli kaikista poluista käytetyin ja myös grillikota oli suosittu. Esimerkiksi Karjalainen & Verne (1995) pitää verkkomaisia tai rengasmaiset lähireittejä käyttäjäystävällisinä ja Evansin (1989:119) mukaan on tyypillistä, että suurin osa ulkoilijoista suosii selkeitä, määrättyjä polkuja. Myös Meri-Rastilan ulkoilumetsässä pienet polut olivat pääpolkuja vähemmän suosittuja. Vastauksia tulkitessa on kuitenkin otettava huomioon, että kaikille vastaajille koko metsäalue ei ole ollut tuttu ja osalle kauan asuneistakin vain tietyt polut tai reitit olivat tuttuja, yleensä juuri rantareitit ja pääpolut.

Kuudenneksi eniten mainintoja saivat kalliometsät, jotka esimerkiksi Valkosen ym. (2012:84) mukaan ovat lakimetsien ja rantametsien ohella maisemallisesti vetovoimaisia. Seitsemänneksi

sijoittuivat vanhat metsät ja aarnimetsät, joihin kohdistuva arvostus näkyy seuraavassa avokomentissa.

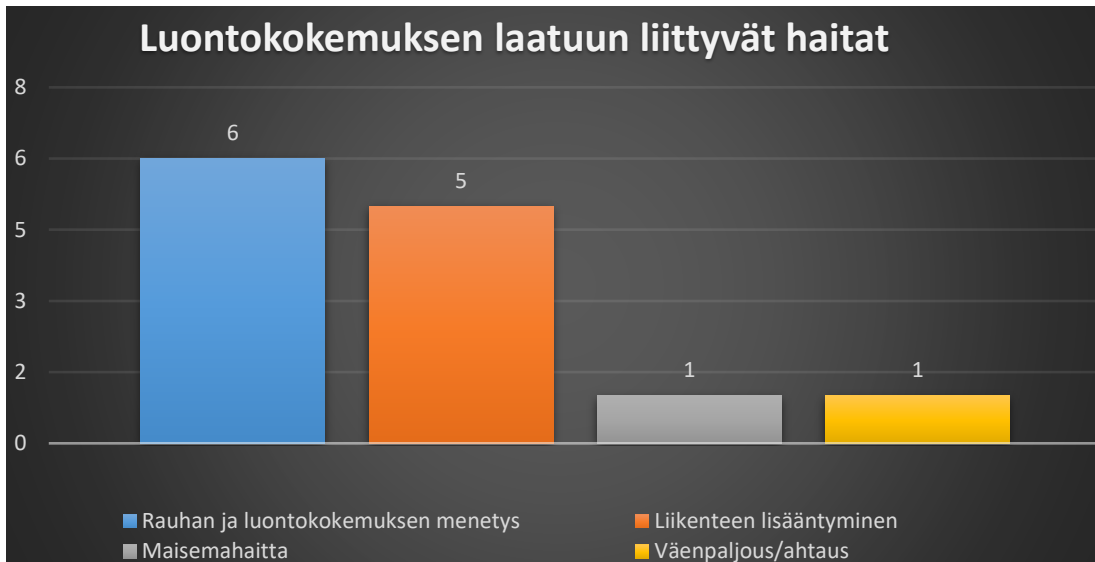
”Välttämällä luonnon liiallista hoitoa ja antamalla metsän kehittyä.” Nainen 51-60 v., Ramsinranta, ylempi korkeakoulututkinto, työllinen.

Esimerkiksi Millerin (1988:252) mukaan avohakkuut, että hoitamattomuus koettiin ongelmaksi ja vanha, järeä ja siisti metsä oli miellyttävä. On kuitenkin huomioitava, että kirjoittaja vetoaa muualla kuin Suomessa tehtyihin tutkimustuloksiin, jossa luontoa koskevat preferenssit todennäköisesti jossain määrin eroavat suomalaisten preferensseistä. Suomalaiset arvostavat villiä metsäluontoa todennäköisesti muita enemmän, jolloin luonnontilaisen kaltainen metsä ei nähdä hoitamattomana, vaan monimuotoisuuden keitaana.

5.3. Ramsinniemen viheraluekokonaisuus

Koko haastateltavajoukosta 67% tunki Ramsinniemen alueen tarpeeksi hyvin haluakseen vastata sitä koskeviin kysymyksiin. Meri-Rastilan asukkaista 54 %:a Ramsinniemen luontoalueille rakentaminen haittaisi paljon tai erittäin paljon. Muualla kuin Meri-Rastilassa asuvista haastateltavista 44%:a Ramsinniemen luontoalueille rakentaminen haittaisi paljon tai erittäin paljon. Meri-Rastilassa asuvista 58 % ei rakentaisi Ramsinniemeen ollenkaan, 27 % ei tuntenut aluetta ollenkaan tai tarpeeksi hyvin vastatakseen ja 15 % hyväksyisi rakentamisen johonkin osaan Ramsinniemeä. Muualla kuin Meri-Rastilassa asuvista 68 % ei rakentaisi mihinkään osaan Ramsinniemeä, 13 % ei tuntenut aluetta tarpeeksi osatakseen vastata kysymykseen ja 20 % sallisi rakentamisen johonkin osaan Ramsinniemeä.

Paikkoja, joihin haastateltavat hyväksyisivät lisärakentamisen, olivat päätien varsi ja yksityiset tontit, joilla on jo useimmissa tapauksissa rakennuksia. Toisin sanoen, aivan kuten Meri-Rastilan ulkoilumetsän kohdalla, haastateltavat helpoiten hyväksyivät lisärakentamisen rakennetun alueen ja infrastruktuurin välittömään läheisyyteen. Osa haastateltavista ei ollut lisärakentamista vastaan, mutta ei osannut yksilöidä paikkoja, joihin voi rakentaa.

Kuva 8. Ramsinniemen luontoalueiden rakentamiseen liittyvässä kysymyksessä rauhallisen paikan menetys ja liikenteen lisääntyminen tulivat selkeimmin esiin (Kuva tekijän).

Luontokokemuksen laatuun liittyvistä haitoista kuusi mainintaa sai rauhan ja luontokokemuksen menetys, mikä ei aikaisemmin esitetyn teorian valossa ollut yllättävää. Myös aikaisemmin tehtyjen tutkimusten mukaan Meri-Rastilan ulkoilualuetta ja Ramsinniemen ulkoilupiistoa arvostettiin luonnonarvojen, hiljaisuuden sen maiseman vuoksi (Siuruainen et al. 2011). Esimerkiksi luontoelämyksiä tarjoava paikka –kategoriassa Ramsinniemi sijoittui 109:llä merkinnällä ensimmäiseksi ja sen luonnonrauhaa, muurahaiskekoja ja vanhaa metsää arvostettiin (Helsingin kaupunki 2018:45, a). Tämä on ymmärrettävää, sillä Ramsinniemen pitkäomainen ja meren ympäröimä niemi on suhteellisen kaukana tiheään rakennetusta alueesta ja näin ollen rauhallinen paikka. Liikenteen lisääntyminen sai viisi mainintaa, maisemahaitta ja väenpaljous tai ahtaus kumpikin yhden maininnan.

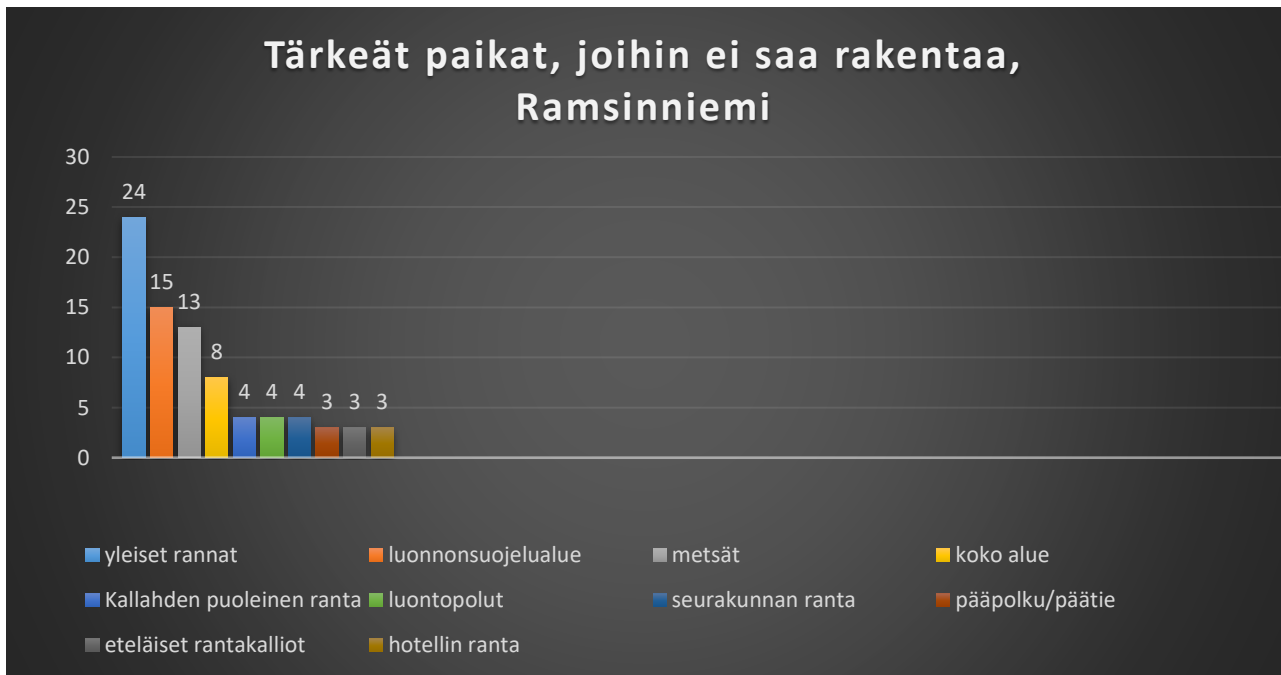
Erään haastatellun vastauksessa tuli esille luontoarvojen ja luontoalueiden kytkeytyneisyyden korostaminen, sillä hänen mukaansa Ramsinniemen luontoalueelle rakentamisen seurauksena ”Seudullinen vihersormi katkeaisi.” Nainen, 51-60 v., muu Vuosaari, tutkijakoulutusaste, työllinen. Tämä vastaus on myös hyvä esimerkki kansalaisasiantuntijuudesta, josta esimerkiksi Staffans (2002) puhuu.

Vapaa-ajankäyttöön ja harrastuksiin liittyvistä haitoista 17 mainintaa sai ulkoilualan menetys ja rannoille pääsyn estymisen mainitsi kaksi ihmistä, lisäksi yksi maininta liittyi lasten leikkimahdollisuuksiin, ja yksi asukkaalle aiheutuvasta haitasta. Ulkoilumahdollisuuksien menetys tuli tässä siis eniten esiin, aivan kuten Meri-Rastilan ulkoilumetsän tapauksessa. Terveysten ja

hyvinvointiin liittyvistä haitoista oli mainittu virkistysalueen menetys (7 mainintaa) ja henkiset kärsimykset tai suru (3 mainintaa), jota kuvastaa seuraava esimerkki:

”Surua arvokkaan luonnon häviämisestä.” Nainen, yli 60 v., Herttoniemi, ylempi korkeakoulu, eläkkeellä.

Kaikissa näissä rakentamisen aiheuttamien haittojen kategorioissa oli havaittavissa samoja trendejä kuin Meri-Rastilan ulkoilumetsän kohdalla. Luonnon hyvinvoinnille aiheutuvista haitoista eniten mainintoja (16 kpl), sai luonnon katoaminen tai pirstoutuminen. Aikaisemmin suoritetun kyselyn mukaan Ramsinniemi sijoittui toiseksi metsä, jolle ei tule tehdä hoitotoimenpiteitä –kysymyksessä (Helsingin kaupunki 2018:34, a). Kaksi mainintaa sai myös pelkkä tieto luonnon katoamisesta ja yksi maininta liittyi luonnon monimuotoisuuden vähenemiseen. Luontoalueen häviäminen oli eniten mainittu luonnolle aiheutuvista haitoista, aivan kuten Meri-Rastilan ulkoilumetsän kohdalla.

Kuva 9. Ramsinniemen arvostetuimpia paikkoja olivat rannat, luonnonsuojelualue ja metsät, mikä oli yhdenmukaista sen kanssa, että myös Meri-Rastilan ulkoilumetsän kohdalla metsät ja rannat olivat eniten mainittuja tärkeitä paikkoja. Myös Ramsinniemen tapauksessa alue yleensä ja tietyt aluekokonaisuudet olivat vastauksissa yksittäisiä, spesifejä paikkoja yleisempiä (Kuva tekijän).

5.4. Tutkimusalueen, maisemallisesti, ekologisesti ja geologisesti merkittävät kohteet

Alaluvussa käsitellään yhdeksättä kohdetta, Rastilan nevaa erikseen, koska se oli haastattelurungossakin erikseen, ja sillä on oma kysymyssarja. Muut kahdeksan kohdetta on merkitty sivulla 43 olevan karttaan 8.

Kahdeksasta muusta kohteesta Ramsinniemen lehdon luonnonsuojelualue sai eniten mainintoja. Niitä oli yhteensä 16, joista omia lempipaikkoja oli 4, muille ja itselle tärkeitä 6 ja ei saa rakentaa - mainintoja 5. Näiden 16:sta haastateltavan joukossa ei ollut jakaumaa koulutusasteen, iän, asuinpaikan tai sukupuolen mukaan. Ramsinniemen lehdon luonnonsuojelualueen olisi voinut ajatella saavan enemmänkin mainintoja, sillä luonnonsuojelualueita arvostetaan yleisesti. Mahdollinen syy tähän on Ramsinniemen suhteellisen kaukainen sijainti Meri-Rastilan kerrostaloalueen painopisteestä, joka on lähempänä Rastilan metroasemaa. Useimmat ihmiset ulkoilevat lähialueella, koska sinne on vaivattomampaa päästä kuin kauemmas. Lisäksi tämä reilun 7 hehtaarin kokoinen alue on pienialainen verrattuna Meri-Rastilan, noin 50 hehtaarin laajuiseen ulkoilumetsään, joka lisäksi sijaitsee metroaseman läheisyydessä ja on helpommin saavutettavissa. Pirunpellolla tai muinaisrantakivikolla mainintoja oli yhteensä 10, joista itselle tärkeän paikan asemassa oli 5 kpl, muille tärkeät paikat 4 kpl ja ei saa rakentaa 1 kpl.

Rantaniityn ja rannan terväleppälehdon kohdalla ekologinen tieto ja asukkaiden arvostus paikkaa kohtaan poikkesivat merkittävästi. Vaikka ravinteikkaat ja lehtipuuvaltaiset merenrantojen elinympäristöt ovatkin arvokkaita ja monimuotoisia (Meriluoto & Soininen 1998), asukkaista harva arvosti tätä kaikista tutkimuksessani esiintyvistä luontokohteista, sillä mainintoja oli vain 4. On mahdollista, että asukkaat eivät kokeneet sitä varsinaiseksi metsäksi, mihin ehkä vaikutti rantaniityn sijainti lähellä siltaa, joka on vilkkaasti liikennöity ja meluisa. Tämän lisäksi on mahdollista, että terväleppälehto avoimine niityineen koettiin havumetsävaltaisesta ja ja tiheähköstä metsästä erilliseksi alueeksi. Eräs aiemmin mainituista haastateltavista kuitenkin totesi, että metroradan varteen olisi hyvä jättää luontoa *"henkireiäksi"* ja eräälle haastateltavalle yksi lempipaikoista oli rantaniitty terväleppälehtoineen:

"...rantaniitty, koska siellä tuntuu sielu lepäävän, näkyvät talot häittäisivät tunnelmaa." Nainen, 26-30 v., Vuosaari, toisen asteen koulutus, opiskelija.

Kahdessa vastauksessa painotettiin rantakaistaleen rakentamattomana pysymistä, vaikka he sallisivatkin rantaniitylle tai sen läheisyyteen rakentamisen. *"Rakentaminen pitäisi painottua metroaseman lähelle, ei kuitenkaan aivan rantaan."* Mies, yli 60 v., Vuosaari, ylempi korkeakoulututkinto, eläkkeellä. *"Rantaniitylle rivitaloja, ei ihan rantaan ja ei liian tiheästi."* Nainen, yli 60 v., Meri-Rastila, peruskouluaste, eläkkeellä.

Rinnekorven mainitsi kuusi haastateltavaa, ja heille kaikille tämä paikka kuului itselle tärkeitä – kategoriaan. Rinnekorpeen viitattiin seuraavin ilmaisin:

”korpi ja suot metsäalueella” , ”kosteikot” , ”sankat kuusimetsät + puron ympäristö.”

Kuten teorialuvussa oli jo mainittu, Helmisen (1998:27) mukaan *”kosteikoilla”* tarkoitetaan myös kosteita notkelmia. Haastattelun yhteydessä oli toki vielä varmistettu, että tällä vastauksella tarkoitettiin nimenomaan metsäalueen kosteita, rahkasammalta kasvavia painanteita. Seuraava haastateltava tunsu rinnekorven yläpäässä sijaitsevan suon perusteellisemmin. *”Pieni suo, jossa heiniä ja suopursuja.”* Nainen, 31-40v., Meri-Rastila, alempi korkeakoulututkinto, työkyvyttömyyseläke.

Kortlahden kallioista mainintoja oli 8, joista 7 oli omia lempipaikkoja ja yksi oli ei saa rakentaa. Lisäksi oli runsaasti rantakalliot –mainintoja lempipaikkojen kategoriassa, jolloin ainakin osassa niistä viitattiin muiden, ulkoilumetsän rantaviivan tuntumassa sijaitsevien rantakallioiden lisäksi myös Kortlahden rannan kallioihin. Esimerkiksi *”koko ranta kärkeen saakka”* viittaa samalla myös Kortlahden kallioihin. Kortlahden rannalla merimaiseman katselu ja lepääminen olivat yleisimpiä virkistäytymistapoja.

Ramsinkannaksen merenrantaniittyä lehtoineen, Meri-Rastilan tammea ja aihkimäntyjä ei mainittu kertaakaan, mutta rantapolun varrella kasvaviin yli 200 –vuotiaisiin mäntyihin haastateltavat kiinnittivät huomiota silloin, kun haastattelupaikka oli näiden mäntyjen vieressä. Nämä neljä haastateltavaa kyllä ihmettelivät vieressä kohoavien puiden ikää sekä kokoa ja ihailivat niitä. Huomasin, että etelämpänä ja lähempänä rantaa kasvavan käyrän petäjän ympäriltä kaikki sammal- ja humuskerros on kulunut, mistä voi päätellä, että ulkoilevat ihmiset oleskelevat sen välittömässä läheisyydessä. Meri-Rastilan tammi ei saanut ainuttakaan mainintaa, ja mahdollisena selityksenä tälle pidän sitä, että haastateltavat eivät ehkä kokeneet sen kuuluvan ulkoilualueeseen, vaikka monet ulkoilivat myös Vuosillan pohjoispuolella. Se, että Meri-Rastilan tammi sijaitsee Vuotien kanjonin kupeessa ja asfaltoidun kävelytien varrella, kerrostalon vieressä tarkoittaa mahdollisesti sitä, että sitä ei koettu osaksi luontoaluetta. On myös mahdollista, että haastateltavat ei kiinnittäneet erityistä huomiota tähän yksittäiseen tammeen, koska sen ympärillä kasvaa erikokoisia puita, jolloin se ei erotu samalla tavalla, kuin esimerkiksi peltomaisemassa kasvava suuri tammi.

Rastilan nevan luonnonsuojelualue

Tämä pieni luonnonsuojelualue oli suurimmalle osalle haastateltavista tuntematon. Vastanneista vain 30 % tunsu alueen tarpeeksi hyvin pystyäkseen vastaamaan sitä koskevaan kysymyssarjaan. Suurin osa tämän paikan tunteneista asuivat enintään kilometrin säteellä Rastilan nevesta. 9 asui Ramsinniemen, Ramsinrannan tai Ramsinniemen kerrostalo tai –omakotitaloalueella ja 11 muualla Meri-Rastilassa. Suurin osa piti paikkaa sekä itselle että muille tärkeänä.

Hyvinä piirteinä mainittiin luonnontilaisuus, aito luonto, erikoisuus tai harvinaisuus sekä marjat. Rastilan nevaa pidettiin myös paikkana, jossa lasten on sen pienuuden ja sijainnin takia helppoa ja turvallista tutustua luontoon:

”Se on hauska, kun siellä on pienet pitkospuut, tykkään poikani kanssa käydä siellä katsomassa sammakoita”. nainen, 31-40 v., Ramsinniemen pientaloalue, toisen asteen koulutus, töissä.

Erään avovastauksen mukaan Rastilan neva kuvailtiin hienoksi, lähellä sijaitsevaksi suoksi, jossa on helppo käydä lasten kanssa (Helsingin kaupunki 2018:49, b). Muita positiivisia asioita olivat rauhallisuus, pyöreälehtikihokit, isokarpalot ja sijainti lähellä kotia:

”Kiva sympaattinen pieni alue, saa hyvälle tuulelle tietä, että on suo asutuksen keskellä”. Nainen, 41-50 v., Meri-Rastila, ylempi korkeakoulututkinto, töissä. Tämä kuvaus vastaa Pietilän (2001) luontoalueiden yhteydessä mainitsemaa pikkuparatiisit -termiä.

Huonoista puolista mainittiin huomaamattomuus, pienuus, kuluneisuus ja sijainti rakennetun alueen keskellä. Esimerkiksi Vuosaassa asuva, 51-60 –vuotias työssäkäyvä nainen, jolla on tutkijakoulutus, kuvasi tätä paikkaa seuraavasti:

”Kaunis pikku keidas...liian pieni, rakennusten puristuksessa”.

Näin ollen toisille sijainti rakennetun alueen keskellä oli negatiivinen asia, kun taas toisille positiivinen. Paikkaa tuntevien huolet liittyivät pirstoutumiseen sekä marjasadon ja suomaisuuden vähentymiseen, mitä on tapahtunut vuosien mittaan. Marjasadon vähentymisen ja pirstoutuneisuuden mainitsi kaksi Meri-Rastilassa ja Ramsinniemessä asuvaa miestä, joista toinen oli 51-60 ja toinen yli 60 –vuotias, mikä osoittaa sen, että heillä oli kokemuseräistä muistitietoa, mitä esimerkiksi alueella asuvilla nuoremmilla tai vähemmän aikaa alueella asuneilla asukkailla ei ollut.

5.5. Tutkimuksen rajoitteet

Tämän tutkielman kaksi mahdollista rajoitetta liittyvät haastatteluaineiston määrään ja laatuun, joita ovat tutkimusmateriaalin lähteenä toimivan haastateltavien joukon määrä ja sosioekonominen sekä etninen jakauma. Tämän lisäksi useasta eri tietotyypistä ja osatekijästä koostuvan aiheen looginen rajaaminen ei ole ollut helppoa. Kuitenkin tutkimusalueen erityispiirteisiin ja aihealueeseen liittyvän teorian avulla on tässä tutkimuksessa pyritty minimoimaan rajoitteista johtuvia haittoja.

Tätä tutkimusta varten kerätty haastatteluaineisto olisi voinut olla määrällisesti suurempikin, mutta haastattelujen määrä voidaan Luomasen (2010:356) ehdotuksen mukaan suhteuttaa

tapauskohtaisesti, esimerkiksi sen mukaan, mikä on kyseisen akateemisen työn laajuus. Tässä työssä saatujen haastattelujen määrän ylittäessä 80 oli kasvavissa määrin havaittavissa samankaltaisuuksia eri haastateltavien vastauksissa. Toisin sanoen, aineiston kylläntymisen merkit alkoivat näkyä, mikä viittaa siihen, että haastateltavien määrä saattoikin olla sopiva. Joitakin aikaisemmista vastauksista poikkeavia näkemyksiä olisi kuitenkin varmasti voinut tulla esille lisähaastattelujen avulla, ja siksi sopivaa määrää ei ole helppoa määritellä. Se, milloin haastattelujen määrä on riittävä ei olekaan yksiselitteinen asia. esimerkiksi Luomanen (2010:354) ehdottaa, että laadullisessa aineistossa saturaatiopiste ei teoriassa ole ollenkaan saavutettavissa. Aina siis on mahdollista saada jotakin uutta tietoa. Eskolan (1998:61) mielestä tilastollinen yleistys ei laadullispainotteisessa tutkimuksessa olekaan tavoite, vaan ilmiön ymmärtäminen on keskiössä, jolloin on mahdollista muodostaa aineiston pohjalta teoreettisesti mielekäs tulkinta. Esimerkiksi Hakalan (2008:169) mielestä kvalitatiivisessa kannattaa panostaa pikemminkin analyysiin kuin datan määrään. Tässäkin tutkimuksessa oli tärkeämpää pitää mielessä empirian ja teorian väliset yhteydet ja niiden tulkinta kuin panostaa pelkästään haastattelujen määrän suuruuteen.

Aineistoa on mahdollista käyttää enemmän käsitteellistä pohjaa varten kuin dataa varten, jolloin tavoitteena on syventää aiheen teoreettista tulkintaa (Karisto & Seppälä 2004:43) Näin ollen teoreettinen edustavuus on tärkeää, kun taas puhtaasti kvantitatiivisessa lähestymistavassa tilastollinen edustavuus on ensisijainen (Karisto & Seppälä 2004:43). Tässä tutkielmassa otantajoukon määrä ei ollut kovin suuri, mutta haastattelujen avulla saatu informaatio aikaisempien Meri-Rastilassa, Vuosaaren ja pääkaupunkiseudun alueella tehtyjen tutkimusten valossa tarkasteltuna, kuvaa havainnollistavasti aikaisempia päälinjoja lähiulkoilualuepreferenssien suhteen.

Ensimmäinen, haastatteluaineiston keruun edetessä, yllättänyt asia oli ulkomaalaistaustaisten pieni määrä otantajoukossa, mitä ei voi sivuuttaa. Maahanmuuttajataustaisten osuus oli vain 10,87% joista neljä oli venäläisiä, yksi intialainen, ranskalainen, kaukaasialainen, valkovenäläinen, virolainen sekä englantilainen. Tämän maahanmuuttajataustaisten pienen määrän ja epätavallisen jakauman voisi ajatella olevan haastatteluaineiston heikkous, joka pitää huomioida tuloksia analysoidessa. Suurimmaksi osaksi kantasuomalainen otantajoukko ei edustanut Meri-Rastilan etnistä jakaumaa ollenkaan, mikä on huomionarvoista, sillä Meri-Rastilan väestörakenne on monikulttuurinen ja maahanmuuttajataustaisten prosentuaalinen osuus sen väestöstä korkea. Helsingin kaupungin kaupunginkanslian & Tilastokeskuksen (2019) mukaan Meri Rastilassa oli vuoden 2019 alussa ulkomaalaistaustaisia 2101 eli 38,99% kaikista asukkaista. Yli puolet kaikista ulkomaalaistaustaisista oli Afrikasta tai Aasiasta. Lisäksi koko eteläisen Vuosaaren alueella

ulkomaalaistaustaisten osuus väestöstä oli korkea, 32-39,4 % (Helsingin kaupungin kaupunginkanslia 2019).

Oma etninen yhteisönsä on somalialaiset Meri-Rastilassa, joiden edustajia ei tullut kummankaan haastattelukierroksen aikana ulkoilualueella vastaan kertaakaan. Näyttää, siltä, että Meri-Rastilan ulkoilualueella kantasuomalaiset ulkoilevat selkeästi ulkomaalaistaustaisia useammin, ja esimerkiksi Faehnle & Suomen ympäristökeskus (2010) kuvailevat suomalaisia metsäkansaksi. (Faehnle & Suomen ympäristökeskus 2010:21) päättelee, että ulkomaalaistaustaisten puuttuminen luontoalueilla viittaa siihen, että maahanmuuttajaväestö kokee itsensä ulkopuoliseksi, eikä tervetulleeksi. Tämän lisäksi myös itse luonto saatetaan kokea epämiellyttäväksi. Faehnlen & Suomen ympäristökeskuksen (2010:25) mainitseman esimerkin mukaan osalle somaliäideistä suuren lapsimäärän pukeminen ja ulos lähteminen etenkin talvisin tuntui työläältä. Luonto integroitumisen esteenä -luvussa Faehnle & Suomen ympäristökeskus (2010:44-46) luettelee lisää esimerkkejä, miksi Suomen luonto ei houkuttele kaikkia Suomessa asuvia maahanmuuttajia. Somalialaistaustaiset eivät usein arvostaneet villiä metsäluontoa (Faehnle & Suomen ympäristökeskus 2010). Myös ilmastolliset piirteet, liukkaus, rasistisen käyttäytymisen kohtaamisen uhka, ja koirien pelko vaikeuttavat luontoalueilla liikkumista (Faehnle & Suomen ympäristökeskus 2010 44-46). Aineistoa analysoidessa pitää arvioida, onko pieni määrä tapauksia oma luokkansa vai ovatko ne erityistapauksia ja onko niiden luokittelu analyysin kannalta tarpeellista (Ruusu vuori, Nikander & Hyvärinen 2010:20). Tämän takia tässä tutkimuksessa, maahanmuuttajataustaisten haastateltavien vähydestä johtuen, ei ole mahdollista eritellä maahanmuuttajataustaisten ja kantaväestön välisiä preferenssieroja, vaikka pelkästään, se, että valtaosa tavoitetuista ulkoilijoista oli kantasuomalaisia, kertoo sinänsä jotakin metsäluontoa koskevista preferenssieroista. Olisi kuitenkin mielenkiintoista jatkossa selvittää tämän ilmiön taustalla olevia syitä ja sitäkin, millaisista luontoalueista esimerkiksi Meri-Rastilassa asuvat ulkomaalaistaustaiset pitävät.

Tämän tutkielman suunnittelu –ja kirjoitusvaiheessa on tullut esiin kysymys aiheen rajaamisen toteuttamisesta, ilman, että jotain arvokasta tietoa menetetään. Rajaus on välttämätön ja jotain tietoa menetetään, ja yksittäinen tutkimus tarjoaa vain yhden näkökulman (Lehtonen 1999:135). Vaikka tämän tutkimuksen tutkimusasetelmissa ja menettelyissä oli joitakin heikkouksia, ja rajauksen ulkopuolelle on jäänyt jotain tärkeää, saaduista tuloksista syntyy kuitenkin varsin johdonmukainen ja looginen käsitys ilmiön eli lähiluonnon merkityksen eri tahojen näkökulmasta, luonteesta. Tähän tutkimusaiheeseen on tekemäni tutkimuksen myötä tullut lisätietoa ja joiltakin osin aihetta koskeva ymmärrys on syventynyt, mikä olikin tämän tutkimuksen perimmäinen tarkoitus.

Reliabiliteettiä pyritään tässä tutkielmassa saavuttamaan perinpohjaisella tulosten tulkinnalla ja analyysillä, jolloin edellä mainittujen kaltaiset aineistoon liittyvät rajoitteet voidaan minimoida. Ruusuvuoren, Nikanderin ja Hyvärisen (2010:27) näkemyksen mukaan reliabiliteetin salaisuus laadullisessa tutkimuksessa on suurimmaksi osaksi tulkinnassa sekä analyysissä ja niiden luotettavuuden varmistamisessa. Validiteettiin puolestaan pyritään aineiston valinnan ja tutkimuskysymysten, sekä kohdejoukon valinnan systemaattisuudella. Validiteetti koostuu aineiston valinnasta, käsitteellistämistä ja analyysin systemaattisuudesta (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010:27), mihin tässä työssä onkin pyritty arvioimalla haastattelujen avulla saatuja tutkimustuloksia tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen ja aikaisempien tutkimustulosten valossa.

6. Johtopäätökset ja jatkotutkimusideat

Haastateltavien antamia vastauksia tulkitessa voidaan yleistää, että sekä luonnon monimuotoisuus – ja kauneusarvot sekä ihmisille turvallinen ja helppokäyttöinen ulkoilumaasto olivat tärkeitä piirteitä, mikä tuli esiin myös sekä ulkomaisessa, että kotimaisessa kirjallisuudessa. Joillekin Meri-Rastilan asukkaille ja Meri-Rastilan luontoalueilla ulkoileville metsäluonnolla oli merkitystä mielen terveydelle ja henkiselle tasapainolle, mitä olisi tutkimuskirjallisuuden perusteella voinut ennakoita, sillä esimerkiksi Faehnlén & Suomen ympäristökeskuksen (2010:28) mukaan metsäluonto koettiin kotoisaksi paikaksi, jossa voi kokea turvaa ja rauhaa, aina kun sitä kaipaa. Tämän tutkimuksen tutkimustulokset ovat vahvistaneet aikaisemmista tutkimuksista saatuja johtopäätöksiä, joiden perusteella voidaan sanoa, että luonnonläheisyys, rauhallisuus, luontoarvot sekä merellisyys ovat olleet Meri-Rastilan ja Vuosaaren asukkaiden keskuudessa lähialueiden arvostetuimpia piirteitä (Korhonen & Niska 1994; Siuruainen et al. 2011:56).

Tutkimuksen päämääränä ja tutkimuskysymyksenä oli myös löytää luontoalueilla sijaitsevat lempipaikat ja hahmotella niiden keskittymät, mutta tähän ei suunnitellulla tavalla päästy, osin haastateltavien kokonaisvaltaisen ajattelun takia ja osin joidenkin tutkimusmenetelmiin liittyvien rajoitteiden takia. Vaikka haastattelujen yhteydessä oli yritetty selvittää paikannettavissa olevia lempipaikkoja ja pienialaisia kohteita viheralueilla, siitä huolimatta koko metsä on ollut useimmille tärkeä, vaikka osa haastateltavista mainitsikin spesifejä lempipaikkoja. Tämän lisäksi Meri-Rastilan ulkoilumetsä oli useiden mielestä liian pieni tai juuri sopivankokoinen. Tämä kaikki vain vahvisti käsitystä, jonka mukaan luontovirkistysalueiden on hyvä olla riittävän suuria tyydyttääkseen asukkaiden virkistystarpeet.

Yksi tutkimuskysymyksistäni oli: *Mitkä ovat Meri-Rastilan ja Ramsinniemen luontoalueilla ulkoilevien tärkeimpiä luontokohteita ja miten rakentamissuunnitelmat vaarantaisivat näiden luontokohteiden hyödyntämismahdollisuuksia?*, johon löytyi selkeä vastaus. Tässä tutkimuksessa rantojen ja metsäluonnon kombinaatio on ollut suosituimpien paikkojen joukossa ja yleisesti ottaen viheraluekokonaisuuksilla oli enemmän merkitystä kuin pienialaisilla lempipaikoilla. Myös virkistysalueisiin kohdistuvina uhkina ihmiset pitivät samoja asioita kuin aikaisemmissa tutkimuksissa, joita olivat ylikäyttö, kuluminen ja viheralueiden supistuminen (Siuruainen et al. 2011:62). Tutkimustulosten perusteella, joiden mukaan suurimmalle osalle haastateltavista koko Meri-Rastilan ulkoilumetsä oli tärkeä, voidaan todeta, että tutkimusalueella sijaitsevan luontokokonaisuuden hyödyntämismahdollisuudet supistuisivat, mikäli tässä tutkielmassa esitelty kaavoitus suunnitelma toteutuu.

Tässä työssä jako representatiiviseen, objektiiviseen ja kokemukselliseen luontoon (Vilkuna 1997), osoittautui käyttökelpoiseksi työkaluksi, vaikka tämä jaottelu onkin lähtökohtaisesti sopimuksenvarainen ja eri tietotyyppien eroja on ilmiön ymmärtämisen helpottamista varten korostettu. Eri osapuolilla, taustasta riippuen, on kuitenkin hyvin erilaiset näkemykset koskien lähiluontoalueiden arvoa ja merkitystä. Etenkin Helsingin kaupungin kaavoittamisprosessien parissa työskentelevien asiantuntijoiden ja Meri-Rastilan asukkaiden välillä on ollut merkittävimpiä mielipide-eroja. Nämä erot eivät olleet erityisen korostuneita, kun kyse oli tiettyjen luontoalueiden virkistys- tai biodiversiteetti-arvoista. Eli vastauksena tutkimuskysymykseen: *Millä tavalla kaupunkisuunnitteluvirasto näkee Meri-Rastilan ja Ramsinniemen viheralueet?* on se, että kaupunkisuunnitteluvirasto, joka edustaa suunnittelijoiden tietotyyppiä, arvostaa näiden viheralueiden ekologistia ja maisemallisia arvoja, mutta enemmän osana laajempaa viheraluekokonaisuutta, joka on koko Vuosaaren imagolle ja viihtyvyydelle tärkeä. Toisaalta silloin, kun kyse oli rakentamishankkeiden vaikutuksesta lähiluonto – ja virkistyskokemukseen sekä lähialueen viihtyvyyteen, kaupunkisuunnitteluviraston ja asukkaiden mielipiteet poikkesivat enemmän. Kaupunkisuunnitteluvirasto on valmis tinkimään Meri-Rastilan länsirannan metsän koosta, mutta pyrkii säilyttämään sen keskeisimmät ekologiset piirteet ja tarjoaa ratkaisuja siihen. Suurin osa asukkaista ja alueella säännöllisesti ulkoilevista taas näkee tämän ulkoilualueen koskemattomuuden viihtyvyyden ja elämänlaadun edellytyksenä. Tämä selittyy, kuten aiemmin oli useaan otteeseen mainittu, erilaisella paikkasuhteella ja sillä, että asukkaat kokevat suppeammatkin muutokset asuinalueensa luonnossa voimakkaammin kuin ulkopuoliset. Tämä tarjoaa jo vastauksen seuraavaankin tutkimuskysymykseen, joka on: *Minkälaisia haasteita kokemusperäisen ja ekologisten tiedon sekä kaupunkisuunnittelun tavoitteisiin liittyvien intressien samanaikainen ja tasapuolinen yhteensovittaminen ja hyödyntämien aiheuttaa Meri-Rastilaa koskeville kaavoitussuunnitelmille?* Tutkimustulosten ja tutkimuskirjallisuuden perusteella voidaan todeta, että näiden kolmen eri tietotyypin yhdistäminen on ehkä vaikeinta juuri asukkaiden kokemusperäisen tiedon ja kaupunkisuunnitteluun liittyvien strategioiden kohdalla, sillä aluetta koskevan ekologisten tiedon ja asukkaiden mielipiteiden välillä oli enemmän yksimielisyyttä tämän viheraluekokonaisuuden merkityksestä, vaikka perustelut olivat osin eriävät ja pohjautuivat eri arvottamistapoihin. Myös kaupunkisuunnitteluviraston kaavoituksen valmistelua koskevien menetelmien ja ekologisten tiedon välillä oli enemmän yhtäläisyyksiä kuin asukastiedon ja kaupunkisuunnittelun virkakoneistoa edustavan tietotyypin kanssa, koska luonnon monimuotoisuusarvot ovat aiempaa enemmän integroituna nykyään käytössä olevassa maankäyttö- ja rakennuslaissa.

Tutkimustulosten tarkastelu teoreettisesta näkökulmasta, joka pitkälti nojautui eri tietotyyppien olemassaoloa korostavaan ajattelutapaan, vahvisti ja syvensi konkreettisilla paikkakohtaisilla esimerkeillä aikaisempaa teoriaa aiheesta eli ihmisten arvostuksesta lähiluontoa kohtaan, mikä ehkä olikin tämän tutkimuksen keskeisin kontribuutio. Tutkielmassa voimakkaasti esillä oleva paikkakohtaisten esimerkkien ja teorian vertailu joka tapauksessa syvensi aiheita koskevaa ymmärrystä ja antoi aiheita uusien tätä aiheita koskevien tutkimusten jatkamiselle. Lisäksi tämän tutkielman rakenne paljastaa tapauskohtaisella esimerkillään, sen, miten suunnittelijoiden ja asukkaiden ja muualta tulevien ulkoilijoiden lähiluontoalueita koskevat asenteet poikkeavat toisistaan ja missä kohdin näiden kahden eri osapuolen välinen vuoropuhelu on ollut tuloksetonta. Tätä tutkielmaa varten suoritettujen haastattelujen vastauksista on tullut aikaisempiin vastaavanlaisiin haastattelu- tai kyselytutkimuksiin nähden samansuuntaista tietoa, mikä vahvistaa käsitystä sekä aikaisempien teorioiden paikkansapitävyydestä ja käytettyjen tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. Toisaalta vastauksista saatu uusi tieto, jota ei aikaisemmissa tutkimuksissa ole tullut esille, kertoo siitä, että aineiston kylläntyminen on käytännössä vaikeaa saavuttaa, kuten Luomanen (2010:354) on huomauttanut, ja se kertoo myös siitä, että otantajoukko oli ehkä tarpeeksi suuri. Kuitenkin sen johdosta, että tässä tutkimusaineistossa ulkomaalaistaustainen väestö, etenkin afrikkalais- ja aasialaistaustaiset ovat aliedustettuina, voidaan seuraavissa asukaskyselyissä pyrkiä tavoittamaan maahanmuuttajaväestöä systemaattisemmin ja näin ollen tuomaan heidänkin näkökulmansa esiin.

Tämän työn suppeuden ja rajallisten resurssien vuoksi olisi liioiteltua väittää, että tutkimusmenetelmät olisivat optimaalisia, mutta saatujen tutkimustulosten ja teoriataustan vertailun ansiosta, kaupunkiluontoa käsittelevästä aiheesta saa kirkkaan ja helposti ymmärrettävän kuvan, koska se avautuu konkreettisen ja ajankohtaisen esimerkin avulla. Koska tässä tutkimuksessa käytettävissä menetelmissä oli parantamisen varaa ja kaikkia asukkaan tai lähiseudulta tulevan ulkoilijan lähiluontosuhteeseen liittyviä aspektoja ei oltu tutkittu, tämä voisi toimia kannustimena muita kaupunkiluontoon liittyviä aspektoja painottavien ja perusteellisempien lisätutkimusten suorittamiselle. Esimerkiksi Vuosaassa asuvien, eri kulttuuripiireistä peräisin olevien maahanmuuttajaryhmien luontosuhde ja Vuosaaren luontoalueiden hyvinvointi –ja terveysvaikutukset voisivat olla mahdollisia tutkimusaiheita, joita tutkimalla voidaan tuottaa entistä monipuolisempaa tietoa.

Lähdekirjallisuus

Painetut lähteet

- (2000). *Kaavamerkinnät: Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000*. Helsinki: Ympäristöministeriö. 64s.
- (2006). Tuhat tärkeää termiä: Metsäsananasto. Helsinki: Metsäkustannus. 128s.
- Adalsteinsson, S. & Bjarkind, M. (2016). *Urban Landscaping - As Taught by Nature*. 98 s. Reykjavik: Starfsafl.
- Alanne, A. (1996). Jalopuumetsien lajistollinen monimuotoisuus. Teoksessa: Häyrynen, M. (toim.). *Jalopuumetsät*. 103 s. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Metsälehti s.17-22.
- Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K. (1997). *Ympäristöpsykologian perusteet*. 197s. Porvoo: WSOY.
- Barton, J. & Pretty, J. (2010). Urban ecology and human health and wellbeing. Teoksessa: Gaston, K. J. (toim.). *Urban ecology*. 318 s. Cambridge: Cambridge University Press. s.202-229
- Brazel A. J. & Heisler, G. (2010). The Urban Physical Environment: Temperature and Urban Heat Islands. Teoksessa: Aitkenhead-Peterson, J. & Volder, A. (toim.). *Urban ecosystem ecology*. Madison, Wisc.: American Society of Agronomy : Crop Science Society of America : Soil Science Society of America. s.29-56.
- Bäcklund, P. (2009). Kokemuksellisen tiedon hyödyntämisen haasteet. Teoksessa: Bäcklund, P., Faehnle, M. & Laine, M. (toim.): *Kaupunkiluontoa kaikille - Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa*. [Helsinki]: Helsingin kaupungin tietokeskus tutkimuksia 2009/6. s.41-54.
- Eskola, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 268s. Tampere: Vastapaino.
- Evans, J. (1989). *Managing existing woodlands*. Teoksessa: Hibberd, B.G. (toim.). *Urban Forestry Practice*. 150 s. London: HMSO Books. s.115-120.
- Faehnle, M. (2009). Aukkaiden kokemuksellinen tieto luontoalueita koskevassa suunnittelussa. Teoksessa: Bäcklund, P., Faehnle, M. & Laine, M. (toim.). *Kaupunkiluontoa kaikille: Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa*. [Helsinki]: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Faehnle, M., Kopperoinen, L., Tyrväinen, L., Löfström, I., Lyytimäki, J., Itkonen, P., Söderman, T., ja Välimaa, I. (2014). Kaupunkiluonto on lähellä. Teoksessa: Tyrväinen, L., Kurttila, M., Sievänen, T. & Tuulentie, S. (toim.). *Hyvinvointia metsästä*. 271s. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. s.75-84.
- Forman, R. T. T. (1995). *Land mosaics: The ecology of landscapes and regions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fuller, R. A. & Irvine, K. N. (2010). Interactions between people and nature in urban environments. Teoksessa: Gaston, K. J. (toim.). *Urban ecology*. 318 s. Cambridge: Cambridge University Press. s. 134-171.
- Haaparanta, L. & Niiniluoto, I. (1986). *Johdatus tieteelliseen ajatteluun*. Hki: [Helsingin yliopisto].
- Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (1997). Johdatus nykymaantieteeseen, Teoksessa: Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.). *Tila, paikka ja maisema: Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino. s. 9-43

- Haggett, P. (2001). *Geography: A global synthesis*. Harlow: Prentice Hall.
- Hakala, J. (2008). *Uusi graduopas: melkein maisterin entistä ehompi niksikirja*. 252s. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hamberg, L. ja Löfström, I. (2012). Taajamametsät – määritelmä ja tyypilliset piirteet. Teoksessa: Hamberg, L., Löfström, I. ja Häkkinen, I. (toim.). *Taajamametsät suunnittelu ja hoito*. 155 s. Helsinki: Metsäkustannus. s.10–13
- Hamberg, L. ja Löfström, I. (2012). Taajamametsien kuluminen ja kunnostus, Teoksessa: Hamberg, L., Löfström, I. ja Häkkinen, I. (toim.). *Taajamametsät suunnittelu ja hoito*. 155 s. Helsinki: Metsäkustannus. s.122-129
- Hamberg, L. ja Tyrväinen, L. (2012) Taajamametsien merkitys. Teoksessa: Hamberg, L., Löfström, I. ja Häkkinen, I. (toim.). *Taajamametsät suunnittelu ja hoito*. 155s. Helsinki: Metsäkustannus. s.14-21
- Helimäki, J. (toim.). (2017). *Lumoava Helsinki: 200 luontoelämystä*. 248s. Helsinki: Helsingin kaupunki, Ympäristökeskus, Edita.
- Helminen, M. (1998). *Ympäristösanasto*. Jyväskylä; Helsinki: Gummerus: Tekniikan sanastokeskus
- Hentman, R. (2010). *Pääkaupunkiseudun retkeilyopas*. Helsinki: Tammi. 264s.
- Hirsjärvi, S. (2006). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. 213s. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirvensalo, J. (2015). *Kaupunkien vihreän infrastruktuurin suunnittelu viheliäisenä ongelmana*. Helsingin yliopisto.
- Hosiaislouma, V. (1988). *Ramsinniemen lehdon hoito- ja käyttösuunnitelma*. Helsinki: Helsingin kaupunki, ympäristönsuojelulautakunta.
- Hotanen, J. (2008). *Metsätyypit: opas kasvupaikkojen luokitteluun*. 191s. Metsäkustannus Oy, julkaisija Metsäntutkimuslaitos.
- Hughes, T. P. & Meidän Ourcity -projektiryhmä (2012). *Vaihtoehtoinen asemakaava Meri-Rastilaan, Helsinki 16.04.2012*. Helsinki: Meidän Ourcity ry. 39s.
- Häkli, J. (1997). Näkyvä yhteiskunta: kansalaiset ja kaupunkisuunnittelun logiikka. Teoksessa: Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.). *Tila, paikka ja maisema: Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino. s 37-52.
- Karisto, A. & Seppälä, U. (2004). *Maukas gradu: Valmistusvihjeitä tutkielman tekijöille*. 158s. Tampere: Vastapaino.
- Karjalainen, E. & Verne, I. (1995). *Ulkoilureitti: Opas ulkoilureittien suunnittelijoille, rakentajille ja hoitajille*. Helsinki: Rakennusalan kustantajat.
- Keisteri-Sipilä, E. (2018). *Metrolla metsään*. 168s. Helsinki: Metsäkustannus.
- Kiuru, H. (1996). Jalopuumetsien hoito. Teoksessa: Häyrynen, M. (toim.). *Jalopuumetsät*. 103s. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Metsälehti. s.56-77.
- Konijnendijk, C. C. (2008). *The Forest and the City: The Cultural Landscape of Urban Woodland*. 245 s. Dordrecht ; New York, NY: Springer.

- Komulainen, M. & Penna V. (2012). *Metsä maisemassa: Suunnittelu ja hoito*. 225s. Helsinki: Metsäkustannus.
- Komulainen, M. (2012). Metsämaisema taajamassa. Teoksessa: Hamberg, L., Löfström, I. ja Häkkinen, I. (toim.). Taajamametsät suunnittelu ja hoito. 155s. Helsinki: Metsäkustannus. s. 26-33.
- Korhonen, E. & Niska, A. (1994). Meri-Rastila – kaupunkikylä. 184s. Helsinki: Helsingin kaupunki, Tietokeskus.
- Kuuluvainen, T., Aakala, T., Kauhanen, H., Wallenius, T., Ylisirniö A-L. ja Penttilä, R. (2008). *Monimuotoisuuden turvaaminen metsänkäsittelyssä: tutkimustuloksiin perustuvat suositukset*. 82s. Teoksessa: Huhta, E., Kauhanen, H., Kuuluvainen, T. & Ylisirniö, A. (toim.). *Pohjoiset havumetsät: Tutkimustuloksia ekologiseen metsänhoitoon*. Vantaa: Metsätutkimuslaitos. s. 71-74.
- Kuusiniemi, K. (2000). Luontoarvojen asema oikeudellisessa päätöksenteossa. Teoksessa: Haapala, A. & Oksanen, M. (toim.). *Arvot ja luonnon arvottaminen*. 231s. Helsinki: Gaudeamus. s.193-216.
- Laine, J. & Vasander, H. (2005). *Suotyypit ja niiden tunnistaminen*. 110s. Helsinki: Metsäkustannus.
- Laine, J., Nousiainen, H. & Syrjänen, K. (2016). *Sammalten kirjo*. 207s. Helsinki: Metsäkustannus.
- Lampi, P. (2005). Helsingin Vuosaari Nordsjö: Kaupunginosan historia, nykypäivä ja tulevaisuus. 295s. Helsinki: Vuosaari-seura: Vuosaari-säätiö.
- Lapintie, K. (2002). Tarinoita takapihalta asukkaan ja asiantuntijan kohtaamisesta. Teoksessa: Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman H. (toim.) *Osalliset ja osajat: Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lehtonen, M. (1999). Sinun tekstisi eivät ole sinun tekstejäsi, s.135. Teoksessa: Kinnunen, M. & Löytty, O. (toim.). 159s. *Iso Gee. Gradua ei jätetä!*. Tampere: Vastapaino.
- Leppänen, A. (2016). *Kaupunkimetsä osana arkea: Meri-Rastilan metsän merkitys koettuna tilana ja paikkana*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Lindenmayer, D. B. & Franklin, J. F. (2002). *Conserving Forest Biodiversity: A Comprehensive Multiscaled Approach*. Washington, D.C.: Island Press.
- Lipponen, M. (2010). *Rastböle: Maiseman historiaa Vuosaarella*. 191s. Vantaa: Kellastupa.
- Lohi, J. (2016). *Vuosaaren historia: Kaupunginosan rakentuminen 1966-2016*. 279s. Vantaa: Kellastupa.
- Lohi, J. (2016). *Uutta kaupunginosaa rakentamassa: Vuosaaren sosiaalidemokraatit 1966-2016*. Helsinki:
- Luomanen, J. *Straussilainen grounded theory –menetelmä*. (2010). Teoksessa: Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Luostarinen, M. (2018). *Asukkaiden ja asiantuntijoiden tilakäsitteet ja niiden hyödyntäminen yhteistoiminnallisessa suunnittelussa: Tapaustutkimuksena Laajasalo ja Helsingin uusi yleiskaava*. Helsingin yliopisto.
- Lyytimäki, J. & Hakala, H. (2008). *Ympäristön tila ja suojele Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus: Suomen ympäristökeskus.
- Lyytimäki, J. & Rinne, J. (2013). *Valon varjopuolet: Valosaaste ympäristöongelmana*. 255s. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

- Löfström, I. ja Asikainen, R. (2012). Suojametsien ja rakennettavien metsien hoito, Teoksessa: Hamberg, L., Löfström, I. ja Häkkinen, I. (toim.). *Taajamametsät suunnittelu ja hoito*. 155s. Helsinki: Metsäkustannus. s.116-121
- Lönnqvist, H. ja Tyrväinen, L. (2009). Mitä asuntomarkkinat kertovat kaupunkiluonnon taloudellisesta arvosta? Teoksessa: Bäcklund, P., Faehnle, M. & Laine, M. (toim.). *Kaupunkiluontoa kaikille: Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa*. [Helsinki]: Helsingin kaupungin tietokeskus. s.119-128.
- Meriluoto, M. & Soininen, T. (1998). *Metsäluonnon arvokkaat elinympäristöt*. 192s. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Metsälehti.
- Miller, R. W. (1988). *Urban Forestry: Planning and managing urban greenspaces*. 404 s. New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Mäkinen, K. & Mahosenaho, T. (2003). *Tiemaisema kuuluu kaikille: Puuston ja pensaikon hoito-oppas*. [Helsinki]: Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio.
- Mönkkönen, M. (2004). Suomen metsäluonto – osa globaalia monimuotoisuutta. Teoksessa: Hallanaro, E., Jäppinen, J., Keto-Tokoi, P., Kostamo, J., Kuuluvainen, J., Kuuluvainen, T., . . . Salpakivi-Salomaa, P. (toim.). *Metsän kätköissä: Suomen metsäluonnon monimuotoisuus*. Helsinki: Edita. s.19-47.
- (2007). *Viheralueiden hoitoluokitus*. Helsinki: Viherympäristöliitto.
- Niemelä, J. (2000). Luonnon ekologiset arvot. Teoksessa: Haapala, A. & Oksanen, M. (toim.). *Arvot ja luonnon arvottaminen*. 231s. Helsinki: Gaudeamus. s.217-230.
- Niemelä, J., Breuste, J., Elmqvist, T., Guntenspergen, G., James, P. & McIntyre, N. (2011). *Introduction*. Teoksessa: Niemelä, J. (toim.). *Urban ecology: Patterns, processes and applications*. Oxford: Oxford University Press. s.1-4.
- Niemelä, J. & Tyrväinen, L. & Schulman, H. (2009). Ekologisella ja kokemuksellisella tiedolla laatua kaupunkiympäristöön. Teoksessa: Bäcklund, P., Faehnle, M. & Laine, M. (toim.). *Kaupunkiluontoa kaikille: Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa*. [Helsinki]: Helsingin kaupungin tietokeskus. s. 9-18.
- Niemenmaa, V. (2002). Asukasaktiivien ääni: Osallistuminen ja osallisuus Helsingin kestävä kehityksen prosessissa. Teoksessa: Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman H. (toim.) *Osalliset ja osajat: Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Niemi, M. (2006): Politicians, professionals and 'publics': CONFLICTS OVER GREEN SPACE IN Helsinki, c. 1950-2000 Teoksessa: Clark, P. (toim.). *The European city and green space: London, Stockholm, Helsinki, and St. Petersburg, 1850-2000*. Aldershot: Ashgate. s.207-228.
- Niiniluoto, I. (2000). Luonnon arvo ja ihmisen vastuu. Teoksessa: Haapala, A. & Oksanen, M. (toim.) *Arvot ja luonnon arvottaminen*. 231s. Helsinki: Gaudeamus. s. 55-67.
- Oksanen, M. (2000). Yhteiskunnallinen moniarvoisuus ja luonnon arvottaminen. Teoksessa: Haapala, A. & Oksanen, M. (toim.). *Arvot ja luonnon arvottaminen*. 231s. Helsinki: Gaudeamus. s.82-101.
- Paaer, P. & Stén, T. (2008). *Helsingin luonnonsuojeluohjelma 2008-2017*. 16/2008. Helsinki: Helsingin kaupungin ympäristökeskus.
- Pentikäinen, J. (1994). Metsä suomalaisten maailmankuvassa. Teoksessa: Laaksonen, P. & Mettomäki, S. (toim.). *Metsä ja Metsänviljaa*. 259s. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. s.7-23.

- Pietarinen, J. (2000). Ihmislähtöiset luontoarvot ja luonnon omat arvot. Teoksessa: Haapala, A. & Oksanen, M. (toim.). *Arvot ja luonnon arvottaminen*. 231s. Helsinki: Gaudeamus. s. 38-54.
- Pietilä, H. (2001). *Helsingin luonnonsuojelualueet 2001*. [Helsinki]: Helsingin kaupungin ympäristökeskus.
- Pihlström, S. (2000). Luonnon arvo, inhimillinen toiminta ja ihmettely. Teoksessa: Haapala, A. & Oksanen, M. (toim.). *Arvot ja luonnon arvottaminen*. 231s. Helsinki: Gaudeamus. s. 25-37.
- Piippo, S. (2017). *Elinvoimaa puista: Terveyttä mielelle ja keholle*. 287. Helsinki: Minerva.
- Päivänen, J. (2007). *Suot ja suometsät: Järkevän käytön perusteet*. [Helsinki]: Metsäkustannus.
- Raivo, P. (1997). Kulttuurimaisema: Alue, näkymä vai tapa nähdä. Teoksessa: Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.). *Tila, paikka ja maisema: Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino. s.193-209.
- Ranta, H. (2007). *Ympäristölainsäädäntö 2007*. 1188 s. Helsinki: Talentum Media.
- Reunala, A. (1994). Turvallisuuden tunne metsän henkisenä arvona. Teoksessa: Laaksonen, P. & Mettomäki, S. (toim.). *Metsä ja Metsänviljaa*. 259 s. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. s.170-176.
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (2010). Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino. 470 s.
- Salla A. (2004). *Kallioperän ja maaperän arvokkaat luontokohteet Helsingissä*. 57s. Helsingin kaupungin ympäristökeskuksen julkaisuja 6/2004, Helsingin kaupungin ympäristökeskus, Helsinki.
- Savola, K. (2015). *Helsingin metsien kääpäselvityksen täydennys 2014*. 1/2015. 43s. Helsinki: Helsingin kaupungin ympäristökeskus.
- Savolainen, J. (1997). *Luonnonsuojelulaki perusteluineen*. 19, [71] s. Helsinki: Edita. (Savolainen 1997, a)
- Savolainen, J. (1997). *Metsälaki perusteluineen*. 27s. 66S. Helsinki: Edita. (Savolainen 1997, b)
- Shepherd, J. M., Stallins, J. A., Jin, M. L., Mote, T. L. (2010). Urbanization: Impacts on Clouds, Precipitation, and Lightning. Teoksessa: Aitkenhead-Peterson, J. & Volder, A. (toim.). *Urban ecosystem ecology*. Madison, Wis.: American Society of Agronomy: Crop Science Society of America: Soil Science Society of America. s.1-27.
- Siivonen, Y. (2004). *Helsingin lepakkolajisto ja tärkeät lepakkoalueet vuonna 2003*. 6/2004 Helsinki: Helsingin kaupungin ympäristökeskus.
- Siitonen, J. & Hamberg, L. (2012). Taajamametsien merkitys luontoarvojen turvaamisessa, Teoksessa: Hamberg, L., Löfström, I. ja Häkkinen, I. (toim.). *Taajamametsät suunnittelu ja hoito*. s.34-43.
- Halkka, A., Miettinen, K., Kokko, U., Koskimies, P., Lokki, J., Nummi, P. & Parkkinen, S. (1994). *Kotimaan luonto-opas*. Porvoo: WSOY.
- Staffans, A. (2002). Kilpailu tiedosta kiristyy: Supertyypit eletyn kaupungin tulkkeina. Teoksessa: Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman H. (toim.) *Osalliset ja osajat: Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Gaudeamus.

Söderman, T. (2003). *Luontoselvitykset ja luontovaikutusten arviointi: Kaavoituksessa, YVA-menettelyssä ja Natura-arvioinnissa*. Helsinki: Suomen ympäristökeskus.

Taipale, K. & Saarnisto, M. (1991). *Tulivuorista jääkausiin: Suomen maankamaran kehitys*. Helsinki: WSOY.

Tenhola, T. (2012). Taajamametsiä koskeva lainsäädäntö ja maankäyttö, Teoksessa: Hamberg, L., Löfström, I. ja Häkkinen, I. (toim.). *Taajamametsät suunnittelu ja hoito*. s.44-51.

Tiittula, L., Rastas, A. & Ruusuvoori, J. (2005). Kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta tietokonevälitteiseen viestintään: Virtuaalihaastattelun näkymiä. Teoksessa Aaltonen, T., Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. (2005). *Haastattelu: Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino.

Tolvanen, M. (2002). *Kaupunkiluonto*. 197s. Helsinki: WSOY.

Treweek, J. (1999). *Ecological impact assessment*. 351 s. Oxford: Blackwell Science.

Tuan, Y. (1974). *Topophilia: A study of environmental perception, attitudes, and values*. 260s. New Jersey: Prentice-Hall, Inc, Englewood Cliffs.

Tyrväinen, L. (1995). Taajamametsien aineettomien hyötyjen arvottaminen: Sovellusesimerkki hedonisten hintojen menetelmällä. 91 s. Joensuun yliopisto, Metsätieteellinen tiedekunta lisensiaattitutkimus.

Tyrväinen, L. & Korpela, K. (2009). Luonnosta terveyttä onnistuneella kaupunkisuunnittelulla. Teoksessa: Bäcklund, P., Faehnle, M. & Laine, M. (toim.). *Kaupunkiluontoa kaikille: Ekologinen ja kokemuksellinen tieto kaupungin suunnittelussa*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. s.57-71.

Tyrväinen, L., Korpela, K. & Ojala, A. (2014). Luonnon virkistyskäytön terveys ja hyvinvointihyödyt. Teoksessa: Tyrväinen, L., Kurttila, M., Sievänen, T. & Tuulentie, Seija (toim.). *Hyvinvointia metsästä*. 271s. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki. s.48-58.

Valkonen, S. (1996). Jalopuiden ominaispiirteet. Teoksessa: Häyrynen, M. (toim.). *Jalopuumetsät*. 103 s. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Metsälehti. s. 38-55.

Valkonen, S., Löfström, I., Siitonen, J., Karjalainen, E. (2012). Taajamametsän hoito, Teoksessa: Hamberg, L., Löfström, I. ja Häkkinen, I. (toim.). *Taajamametsät suunnittelu ja hoito*. s.72-105.

Vilkuna, J. (1997). Kaupungin eletyt ja institutionaaliset luonnot. Teoksessa: Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.). *Tila, paikka ja maisema: Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*. Tampere: Vastapaino. s.163-178.

Elektroniset lähteet

Faehnle, M. & Suomen ympäristökeskus. (2010). *Kaupunkiluonto ja monikulttuurisuus: Maahanmuuttajat luontoalueiden kokijoina ja käyttäjinä*. Helsinki: Suomen ympäristökeskus. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37992/SY_1_2010_kaupunkiluonto_ja_monikulttuurisuus.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Tarkistettu 15.12.2019.

Helsingin kaupunki, maptionnaire. (2018). Vuosaaren aluesuunnitelma; asukaskyselyn tuloksia; kooste Helsingin kaupunki, maptionnaire 54 s. Helsinki: Helsingin kaupunki. 54s. https://www.hel.fi/static/hkr/aluesuunnitelmat/vuosaaren_alsu/asukaskysely_vuosaari_kooste.pdf. Tarkistettu 19.2.2020.

Helsingin kaupunki, maptionnaire. (2018). Vuosaaren aluesuunnitelma; asukaskysely; karttamerkintöjen avovastaukset. Helsinki: Helsingin kaupunki. 61 s.
https://www.hel.fi/static/hkr/aluesuunnitelmat/vuosaaren_alsu/asukaskysely_vuosaari_avokomentit.pdf. Tarkistettu 19.2.2020.

Helsingin kaupunki: Kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja tilastot. (2019). *Itäisessä suurpiirissä asuu yli neljännes ulkomaalaistaustaisista ja vieraskielisistä*. Helsinki: Helsingin kaupungin kaupunginkanslia. <<https://ulkomaalaisethelsingissa.fi/fi/alueellinensijoittuminen>>. Tarkistettu 19.2.2020.

Helsingin kaupunki: Kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja tilastot & Tilastokeskus. (2019). Liitetaulukko: Helsingin koko väestö ja ulkomaalaistaustaiset taustamaanosan mukaan osa-alueittain 1.1.2019. Helsinki. <<https://ulkomaalaisethelsingissa.fi/fi/alueellinensijoittuminen>>. Tarkistettu 20.2.2020.

Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosasto. (2012). Vuosaaren Meri-Rastilan länsirannan osayleiskaava: kaavaselostus. Helsinki: Asemakaavaosasto. 98s.
https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunkisuunnittelulautakunta/Suomi/Esitys/2013/Ksv_2013-11-05_Kslk_29_EI/BEC71094-2129-4B56-AB21-2E36E8F24CBA/Liite.pdf. Tarkistettu 20.2.2020.
Viitemerkintä: (KSV 2012)

Korkein hallinto-oikeus & Musakka, P. (2018). *KHO hylkäsi suurimman osan Helsingin yleiskaavaa koskevista valituksista*. Helsinki: Korkein hallinto-oikeus.
<<https://www.kho.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2018/11/khohylkasisuurimmanosanhelsinginyleiskaavaakoskevistavalituksista.html>>. Tarkistettu 20.2.2020. Viitemerkintä: (KHO 2018)

Lammi, E. (2010). Meri-Rastilan Länsirannan luontoselvitys. Helsinki: Ympäristösuunnittelu Enviro Oy. 15s.
<https://dev.hel.fi/paatokset/media/att/7f/7fb2d680cc1961b85bd39df9da45306c86dla7d9.pdf>. Tarkistettu 20.2.2020.

Rautio, K., Kiljunen-Siirola L., Eronen, M., Yoshizaki-Tyrkkö, K., Laine, I. (Kaupunkisuunnitteluvirasto). (2003). Ramsinniemi ja Meri-Rastilan Länsiranta: Maisema- ja virkistysalueselvitys. Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston selvityksiä 2006:1. Helsinki: Kaupunkisuunnitteluvirasto. 40s.
https://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/aos_2006-1.pdf. Tarkistettu 19.2.2020.

Siuruainen, A., Mouhu, N., Koivunen, P., Larinkari, M., Nihtilä, J., Sihvola, E., Helsingin kaupungin rakennusvirasto. (2011). Vuosaaren eteläosan aluesuunnitelma 2011-2020. 123 s. Helsingin kaupungin rakennusviraston julkaisut 2011:4, Katu- ja puisto-osasto. Helsinki: Helsingin kaupungin rakennusvirasto. https://hel.fi/static/hkr/aluesuunnitelmat/vuosaaren_etosan_alsu/Evuosaaren_alsu_netiti.pdf. Tarkistettu 19.2.2020.

Vuosaaren kotisivut. (2019). *Meri-Rastila ja Ramsinniemi*. Helsinki: Vuosaari-Seura.
<<https://vuosaari.fi/meri-rastila-ja-ramsinniemi/>>. Tarkistettu 20.2.2020. Viitemerkintä: (Vuosaari 2019, a).

Vuosaaren kotisivut. (2019). *Meri-Rastilan kaupunkipolku*. Helsinki: Vuosaari-Seura. <<https://vuosaari.fi/meri-rastilan-kaupunkipolku>>. Tarkistettu 20.2.2020. Viitmerkintä: Vuosaari 2019, b).

Vuosaaren kotisivut. (2019). *Luonnonsuojelualueet*. Helsinki: Vuosaari-Seura. <<https://vuosaari.fi/luonnonsuojelualueet/>>. Tarkistettu 20.2.2020. Viitmerkintä: (Vuosaari 2019, c).

Kartat

Kartat 2-3, 12-14:

Helsingin kaupungin karttapalvelu. (2019). <<https://kartta.hel.fi?setlanguage=fi#>>. Tarkistettu 2.2.2020.

Kartat 4-7, 9, 11, 15-16:

Helsingin kaupungin karttapalvelun luontotietojärjestelmä. (2019). <<https://kartta.hel.fi?setlanguage=fi#>>. Tarkistettu 20.2.2020.

Kartat 1,8 & 10:

Google Maps (2019). <<https://www.google.fi/maps/>>. Tarkistettu 20.2.2020.

Kuvat

Kuvat 1-3 (sama kuva):

Pro Meri-Rastila, kotisivut. (2010). *Osayleiskaavaluonnos nyt esille*. Helsinki: Pro Meri-Rastila. <<http://promerirastila.blogspot.com/2010/11/osayleiskaavaluonnos-nyt-esille.html>>. Tarkistettu 20.2.2020.

Kuva 2:

Pro Meri-Rastila, kotisivut. (2012). *Vaihtoehtoinen asemakaava Meri-Rastilaan*. Helsinki: Pro Meri-Rastila. <<http://promerirastila.blogspot.com/p/vaihtoehtoinen-asekaava-meri-rastilaan.html>>. Tarkistettu 20.2.2020.

Kuva 4:

Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto. (2017). *Helsingin yleiskaava: kaupunkikaava*. 43s. <<https://www.hel.fi/hel2/ksv/julkaisut/esitteet/esite-2017-1-fi.pdf>>. Tarkistettu 19.2.2020>.

Kuvat 5-9 tekijän

Valokuvat

Valokuvat 1-21 tekijän.

Liitteet

Haastattelurunko

Meri-Rastilan ulkoilualue

Taustatiedot tilastointia varten

Asuinalue

- a) Meri-Rastila*
- b) Ramsinniemen kerrostaloalue, Meri-Rastila*
- c) Ramsinranta, Meri-Rastila*
- d) Ramsinniemi*
- e) Muu Vuosaari*

Sukupuoli

- a) Mies*
- b) Nainen*
- c) Muu/ei halua vastata*

Ikä

- a) >18*
- b) 18-25*
- c) 26-30*
- d) 31-40*
- f) 41-50*
- g) 51-60*
- h) >60*

Etninen tausta

Koulutusaste

- a) Peruskoulu tai vähemmän*
- b) Toisen asteen koulutus*
- c) Alempi korkeakoulututkinto*
- d) Ylempi korkeakoulututkinto*
- e) Tutkijakoulutusaste*
- f) Muu*

Ammatti/elinkeino

- a) Yrittäjä*
- b) Työllinen*
- c) Opiskelija*
- d) Eläkeläinen*
- e) Työtön*

Kysymykset Meri-Rastilan ulkoilualueista

Meri-Rastilan ulkoilumetsä

Kuinka paljon teitä häittäisi tämän alueen rakentaminen?

- a) Erittäin paljon*
- b) Paljon*
- c) Kohtalaisesti*
- d) Vähän*
- e) Ei ollenkaan*
- f) En osaa sanoa*

Millaisia ongelmia Meri-Rastilan ulkoilumetsän alueelle rakentaminen aiheuttaisi Teille?

Mihin paikkoihin ja kuinka paljon Meri-Rastilan ulkoilumetsän alueelle saa rakentaa ja miksi?

Mihin paikkoihin Meri-Rastilan ulkoilumetsään ei saa rakentaa ja miksi?

Mitkä ovat Teille kaikkein tärkeimpiä paikkoja Meri-Rastilan ulkoilumetsän alueella ja miksi?

Mitkä ovat mielestänne muille Meri-Rastilan asukkaille tärkeitä paikkoja Meri-Rastilan ulkoilumetsän alueella ja miksi?

Mitä huonoja puolia voisitte mainita Meri-Rastilan ulkoilumetsästä?

Miten parantaisitte Meri-Rastilan ulkoilumetsän alueella toimintoja ja sen piirteitä?

Ramsinniemen luontokokonaisuus

Kuinka paljon teitä häittäisi tämän alueen rakentaminen?

- a) Erittäin paljon*
- b) Paljon*
- c) Kohtalaisesti*
- d) Vähän*
- e) Ei ollenkaan*
- f) En osaa sanoa*

Millaisia ongelmia Ramsinniemen luontoalueille rakentaminen aiheuttaisi Teille?

Mihin paikkoihin ja kuinka paljon Ramsinniemen luontoalueille saa rakentaa ja miksi?

Mihin paikkoihin Ramsinniemen luontoalueelle ei saa rakentaa ja miksi?

Mitkä ovat Teille kaikkein tärkeimpiä paikkoja Ramsinniemen luontoalueella ja miksi?

Mitkä ovat mielestänne muille Meri-Rastilan asukkaille tärkeitä paikkoja Ramsinniemen luontoalueelle ja miksi?

Mitä huonoja puolia voisitte mainita Ramsinniemen luontoalueesta?

Miten parantaisitte Ramsinniemen luontoalueen toimintoja ja sen piirteitä?

Rastilan neva

Mitkä ovat Teille tämän alueen kaikkein tärkeimpiä piirteitä?

Mitkä ovat muille Meri-Rastilan asukkaille tämän alueen tärkeimpiä piirteitä?

Mitä huonoja puolia voisitte mainita tästä alueesta?

Miten parantaisitte tämän alueen toimintoja ja ominaispiirteitä?